प्रस्तावना

आ सर्व ग्रंथनो अभिप्राय ग्रंथकारे पोतेज, पहेली गाथाना पहेलाज पदमां के, "संसारंमि असारे" आ सर्व संसार असारज छे. अर्थात् सार वस्तुनी अपेक्षाए कह्यो छे. माटे सार वस्तु ते शी छे? ने असार वस्तु ते शी छे? ए बुद्धिमान पुरुषे तो अवश्य जाणवुं जोइये. ते संबंधी थोडामां जाणवा योग्य तो, एटलुंज छे के, जे आत्मगुणने विषे वर्त्तवुं, तेज सार छे. अने जे परभाव एटले पुद्गलिक भावमां वर्त्तवुं, ते असार छे. अने आ? आखा ग्रंथमां पण एज वातनो विस्तार वारंवार जणाव्यो छे.

वली आ ग्रंथमां प्रथम असार एवुं संसारनुं विशेषण जे मूक्युं छे, ते वर्णन करवा योग्य एवा वैराग्य रूप वृक्षनुं बीज छे. अर्थात् संक्षेपमां आखा ग्रंथनो अभिप्राय, एकज पदमां जणाव्यो छे. हवे असार शब्दनो लेश मात्र अर्थ देखाडीए छीए. जेने विषे सार नथी, ते असार कहीए. आ संसारमां कल्पना करीने मानी लीधेली सारी सारी वस्तु शी छे? प्रथम पोतानो देह, स्त्री, पुत्र, परिवारादिक सघळुं छते पण, जो स्त्री आदिकना शरीरमां आत्मा न होय तो

ते सर्वे वस्तु असार थइ पडे; माटे आत्मा ठे एक सार ठे. कारण के, अनंतुज्ञान अनंतुदर्शन
अनंतुअव्याबाध सुख पण, एक आत्मामां रहेलुं ठे. अने ते आत्माने लीधे बीजां सर्वे अ-
सार पदार्थो पण सारां लागे ठे. एटले स्त्रीआदिकना देहमांथी आत्मा जतो रहे तारे तेज
३ स्त्रीआदिक पदार्थ, घणुं प्रिय होय पण तेनुं आलिंगनादिक करी शकातुं नथी. वली जेम
जेम सूर्यनी समीपे जइए, तेम तेम वधारे वधारे प्रकाश जणाय, वली जेम जेम चंद्रमानी
समीपे जइए, तेम तेम वधारे शीतलता जणाय, वली जेम जेम समुद्रनी समीपे जइए,तेम
तेम ठंडी हवा वधारे जणाय; तेम, जेम जेम आत्मगुणनी समीपे जता जइए, तेम तेम व-
धारे सुखशांति जणाय. अने जेम जेम तेथी (आत्मगुणथी ठेटुं थवाय, एटले परभावमां
पेसाय, तेम तेम वधारे अशांति थाय, माटे आत्म गुण तो अवश्य प्रकट करवा जोइए.एटले
जेम जेम सार वस्तु जणाती जाय, तेम तेम असार उपरथी सहेजेज प्रीति उतरती जाय,
जेम के, कोइनी पासे कोडी होय, ने तेने पैसो मल्यो, त्यारे तेने कोडी राखवी ते कांइ क- ४
गण नथी. ते [illegible] पियो मले, त्यारे पैसो राखवो कठण नथी. तेमज सोना महोर मले,
त्यारे रुपियो [illegible] कठण नथी. तेमज [illegible]

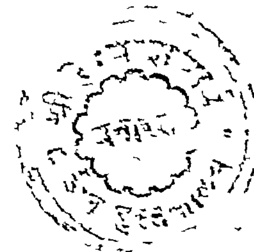
पाश्वमाण [illegible] चिंतामणि रत्न मळे, त्यारे ते पूर्वे क-
हेतुं सघळुं [illegible] कांइ कठण नथी. माटे चिंतामणि रत्न समान तो आत्मगुण छे. ते आत्मगुण प्रकट करवाने माटेज सर्व क्रिया अनुष्ठान करवां पडे छे. ते पण आत्मज्ञान पूर्वक विधि सहित करे, त्यारेज आत्मगुण प्रकट थाय छे. ते आत्मगुणोनो अंत कोइथी कही शकाय तेम नथी. जेम के, आकाशनो अंत कोइ पक्षीथी पामी शकातो नथी. जेम जे पक्षी, पोताना बळवडे जेटला आकाशमां उडी शके छे, ते पक्षी, आ आटलुंज आकाश छे, एम समजे छे. जेम मगतरु, चरकलु, समली, अनल पक्षी, अष्टापदनामा पक्षी अने गरूड पक्षी ए सर्वे पक्षी कहेवाय छे, तेओ पोत पोतानी पांखना बळ प्रमाणे आकाशमां गमन करी शके छे, परंतु ते सर्वने पण, आकाश अपारने अपार रहे छे. तेम छद्मस्थ जीवोथी पण आत्माना ज्ञानादिक गुणोनो पार पामी शकातो नथी. माटे सर्वोपरि साररूप तो आत्माना ज्ञानादिक गुणोज छे. एम विचारीने तेथी उलटो एटले आ सघळो संसार असाररूप छे. अर्थात अनेक प्रकारना आधि तथा व्याधि तथा उपाधि तेणे करीने आ संसार भरेलो छे, एवी रीते आ जीव जाणे छे, देखे छे, अने अनुभवे छे, तोयपण ते आत्मगुण प्रकट करवानो उद्यम

बिलकुल करतो नथी. ने कदापि करे छे, तो देहने पोतानुं रूप मानीने करे छे, एटले मना-
वा पूजावादिकनी लालचे करे छे. माटे ते आत्मगुण शी रीते प्रकट थाय? परंतु ते आत्म-
गुणो तो, क्यारे प्रकट थाय? के, ज्यारे आ संसारने विषे देहादिक सर्व पदार्थने असाररूप
जाणे त्यारेज आत्मगुण प्रकट थाय छे. अर्थात् वैराग्य पाम्या विना आत्मगुण प्रकट थायज
नही. माटे मोक्ष मार्गमां चालनार पुरुषने तो, वैराग्य पगने ठेकाणे छे, ज्ञान हृदयने ठेकाणे
छे, अने धर्म माथाने ठेकाणे छे. तोयपण एक बीजाने परस्पर संबंध रहेलो छे. एटले मोक्षमां
जनार पुरुषने पूर्वोक्त त्रणे पदार्थोनुं संपूर्ण बल जोइए. परंतु तेमां मोक्षमार्गे चालनारने
प्रथम पगनुं बल बरोबर जोइए; केम के, पगविना चाली शकातुं नथी. एटलाज माटे वैरा-
ग्यनुं बल दृढ जोइए, ते वैराग्यने जागृत करनार एवो आ वैराग्यशतक नामनो ग्रंथ कोइ
पूर्वधर पुरुषे पूर्वमांथी उधर्यो छे तेने गूजराती भाषान्तर सहित करी,प्रकट करुं छुं. किं बहुना.

॥ लि. शास्त्री रामचन्द्र दीनानाथ. ॥

॥ ॐ श्री वीतरागाय नमः ॥

॥ श्री वैराग्यशतकम् ॥

प्रणम्य परमात्मानं । बालबोधाय लिख्यते ॥
वैराग्यशतकस्यास्य । भाषा टीकानुसारिणी ॥ १ ॥

श्री पूर्वाचार्य महाराजे पूर्वमांथी उद्धार करीने वैराग्यशतक नामनो ग्रंथ रच्यो छे. अने तेनी टीका संवत् १६४७ ना वर्षमां खरतर गछीय श्री जिनचंद्रसूरिना राज्यमां थएला श्री गुणविनय नामा आचार्ये करी छे. तेनो भावार्थ लइने आ बालावबोध कर्यो छे.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

संसारे	असारे	नास्ति	सुख	व्याधिवेदनाप्रचुरे
४	१	६	५	२

संसारंमि असारे । नत्थि सुहं वाहिवेअणापउरे ॥

जानन् इह जीवः न करोति जिनदर्शितं धर्मं

७ ३ ८ ११ १२ ९ १०

जाणंतो इह जीवो । न कुणइ जिणदेसियं धम्मं ॥ १ ॥

अर्थ–(असारे के०) सार रहित एवो, अने (वाहि के०) व्याधि. एटले शरीर संबंधि दुःख, (वेअणा के०) वेदना. एटले मन संबंधि दुःख, तेणे करीने (पउरे के०) प्रचुर. एटले बहुल अथवा भरेलो एवो, (इह के०) आ (संसारंमि के०) संसारने विषे (सुहं के०) सुख जे ते (नत्थि के०) नथी. (जाणंतो के०) ए प्रकारे जाणतो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (जिणदेसियं के०) जिनराजना प्ररूपेला (धम्मं के०) धर्मने (न कुणइ के०) नथी करतो!॥१॥

भावार्थ–अनेक प्रकारना आधि, व्याधि, अने उपाधि तेणे करीने आ संसार भरेलो छे, एटले आ असार संसारमां कांइ पण सुख नथी. एवी रीते आ जीव जाणे छे, देखे छे, अने अनुभवे छे; तोय पण आ मूढ जीव जिन परमात्माना कहेला धर्मने नथी करतो !!

आ प्रथम गाथामां एम कह्युं के, आ जीव संसारनुं असारपणुं जाणे छे, तोय पण श्री जिनप्रणीत धर्मने नथी करतो; एवुं कह्युं. परंतु न्हानी उम्मरवाला अने तेज भवने विषे मोक्ष

जनारा अने श्री वीरभगवानना देशना फकत् एकज वार सांभलवाथी दृढ वैराग्यवान् थए-ला, एटलुंज नही पण ते संसारना असारपणा संबंधी माता पिता साथे प्रत्युत्तर करी, छेवटे माता पितानी आज्ञा लेइ जेणे बाल्यावस्थामां दीक्षा अंगीकार करी एवा श्री अतिमुक्तक कुमारनुं वृत्तांत श्री अंतगडदशांग अने भगवत्यादि सूत्रने अनुसारे नीचे प्रमाणे जाणवुं.

कथा.

पोलासपुर नगरने विषे विजय नामे राजा, तेनी श्री नामनी पट्टदेवी एटले पटराणी, ते बे जणनो अतिमुक्तक एवे नामे पुत्र हतो. ते पुत्र बहु उद्यमे करीने महोटो थयो, अनुक्रमे करीने ८ वर्षनो थयो, ते अवसरे नगरनी बहार श्री वीरस्वामी समोसर्या. एटले पधार्या. त्यार पछी ज्ञानवंत एवा गौतम गणधर, श्री वीरस्वामीने पूछीने भिक्षा लेवाने अर्थे नगर मध्ये आव्या, ते अवसरे छोकराउनी संगाथे रमतो एवो अतिमुक्तक कुमार, गौतमस्वामीने देखीने ए प्रकारे पूछतो हवो के, "तमे कोण छो ? अने केम फरो छो ?" एम पूछे सते गौतम स्वामीए कह्युं के, "अमे श्रमण छीए, अने भिक्षाने अर्थे फरीए छीए." त्यारे कुमार बोल्यो. "हे पूज्य! आवो, हुं तमने भिक्षा अपावुं." एम कहीने ते कुमार गौतमस्वामीनी आंगलीए वलगीने

पोताने घेर आव्यो. ते अवसरे श्रीदेवी घणी खुशी थइ सती भक्तिये करीने गौतमस्वामीने नमस्कार करीने प्रतिलाभती हवी. एटले आहार पाणी आप्यां. त्यार पछी अतिमुक्तक कुमार फरीने ए प्रकारे पूछतो हवो के, "तमे क्यां रहो छो ?" त्यार पछी गौतमस्वामी कहेता हवा. "हे भद्र ! जे उद्यानमां अमारा धर्माचार्य श्री वर्द्धमानस्वामी वसे छे त्यां अमे वसीए छीए." एवुं कह्युं. ते अवसरे ते कुमार बोल्यो. "हे स्वामिन् ! तमारी साथे श्री वीरस्वामीने वंदन करवा माटे हुं आवुं ?" त्यार पछी गौतमस्वामी कहेता हवा, "यथासुखं देवानुप्रिय एटले हे देवताउने वल्लभ ! जेम तने सुख उपजे तेम." त्यार पछी गौतमस्वामीनी साथे आवीने अतिमुक्तक कुमार भगवंतने वंदन करतो हवो. त्यार पछी भगवंते धर्मनो उपदेश दीधो, ते उपदेश सांभलीने प्रतिबोध पाम्यो एवो अतिमुक्तक कुमार, दीक्षा ग्रहण करवाने इच्छतो सतो माता पितानी अनुज्ञा लेवाने अर्थे, घेर आवीने माता पिताने आ प्रकारे कहेतो हवो. "हे अंब ! हे तात ! में आज श्री वीरस्वामीजीनी पासे धर्म सांभल्यो. ते धर्म मने रुच्यो. एटले ते धर्म करवानो मने अभिलाष थयो छे." ते अवसरे ते माता पिता कहेतां हवां. "हे पुत्र! तुं धन्य छुं. तुं कृतपुण्य छुं. तुं कृतार्थ छुं. एटले तने धन्य छे अने कर्युं छे पुण्य ते जेणे एवो तुं थयो. अने कर्यो छे अर्थ नाम प्रयोजन ते जेणे एवो तुं थयो. जे कारण माटे तें वीर

स्वामीजीनी समीपे धर्म सांभळ्यो, अने वळी ते धर्म तने रुच्यो, ते कारण माटे." त्यार पछी ते कुमार फरीने ए प्रकारे कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! हुं ते धर्म सांभळवादिके करीने संसारना भये करीने उद्विग्न एटले उपरांठा मनवाळो एवो अने जन्म मरणना भय थकी भय पामेलो एवो थयो छुं. ते कारण माटे तमारी अनुज्ञाए करीने एटले रजाए करीने श्री वीरप्रभुजीनी समीपे प्रव्रज्या ग्रहण करवाने इच्छुं छुं," एवुं कह्युं. त्यार पछी ते कुमारनी माता अनिष्ट कहेतां वल्लभ नही एवुं, अने एकांत पणे अणगमतुं एवुं, अने अप्रिय एवुं, अने प्रथम कोई दहाडो न सांभळेलुं एवुं, ते कुमारनुं वचन सांभळीने तत्काळ शोकना समूह प्रत्ये पामी. एटले शोकातुर थई. अने दीन अने उदास एवा मने करीने सहित छे मुख ते जेनुं एवी थइ सती, मूर्छा पामीने अंगणतळने विषे एटले घरना आंगणामां धसती सर्व अंगोए करीने पडी. ते अवसरे दासीओए शीघ्र, सोनानो कळश लावीने ते कळशना मुख थकी नीकळतुं एवुं शीतळ अने निर्मळ एवुं जळ तेनी धाराओए करीने एटले ते पाणीनी धाराओए करीने शींची, एटले छांटी, अने कर्यो छे ताढा वायरानो उपचार ते जेने एवी थइ सती चेतना पामीने विलाप करती थकी पुत्र प्रत्ये आ प्रकारे कहेती हवी. "हे जात! तुं अमारे एकज पुत्र छे. अने अमने इष्ट कहेतां वल्लभ, अने कांत कहेतां मनोज्ञ, अने प्रिय

कहेतां प्रियकारी एवो, अने आभरणना करंडिया समान, एटले अमूल्य रत्न तुल्य एवो, अने हृदयने आनंद उत्पन्न करनार एवो, अने उंबराना फूलनी पेठे दुर्लभ एवो तुं अमारे छे. एज कारण माटे क्षण मात्र पण तारा विजोगने अमे सहन करवाने समर्थ नथी. ते कारण माटे हे जात ! ज्यां सूधी अमे जीवीए त्यां सूधी तुं घरमां रहे. पछी सुखे करीने प्रव्रज्या ग्रहण करजे. एटले दीक्षा लेजे." त्यार पछी ते कुमार कहेतो हवो. "हे अंब ! तमारुं कहेवुं सत्य छे. परंतु आ मनुष्यनो भव अनेक जन्म जरा मरण रूप, तथा शरीर अने मन संबंधि अतिशे दुःखनुं वेदवुं एटले भोगववुं ते रूप उपद्रवे करीने पराभव पामेलो एवो, अने अध्रुव कहेतां अशाश्वत एवो;अने संध्या समयनां वादलांना रंग सरखो एवो; अने जलना परपोटा सरखो एवो;अने वीजलीना सरखो चंचल एवो;अने सडी जवुं,पडी जवुं,नाश पामवुं,ए छे धर्म कहेतां स्वभाव ते जेनो एवो छे. ते प्रथम अथवा पछी जरूर त्यागवा जोग्य छे. एटले मूकवो पडशे. हवे कोण जाणे आपणा मध्ये कोण पहेलुं परलोके जशे ? अथवा कोण पछी जशे ? एवी खबर पडती नथी. ते कारण माटे तमारी आज्ञाए करीने हमणांज हुं दीक्षा लेवाने इच्छुं छुं."ए रीते कुमारे कह्युं. त्यार पछी फरीने माता पिता ते कुमरने कहेतां हवां.

"हे पुत्र ! आ तहारुं शरीर विशेष रूपवालुं एवुं अने *लक्षण, †व्यंजन रूप गुणे करीने सहित एवुं, अने नाना प्रकारनी व्याधिए करीने रहित एवुं, अने सौभाग्यपणाए करीने सहित एवुं, अने न हणाएलां एवां, अने उदात्त केहेतां मनोहर अने कांत केहेतां मनोज्ञ एवां, पांच इंद्रिय तेमणे करीने शोभायमान एवुं, एटले अखंडित मनोहर पांच इंद्रियोए करीने सहित एवुं, अने अनेक उत्तम गुणोए करीने सहित एवुं छे. ते कारण माटे पोताना शरीर रूप सौभाग्यादि गुणोने अनुभवीने एटले भोगवीने परिणत वयवालो थइने एटले परिपक अवस्थावालो थइने पछी प्रव्रज्या ग्रहण करजे." त्यार पछी ते कुमार फरीने आ प्रकारे केहेतो हवो. "हे अंब ! हे तात ! जे तमे शरीरनुं स्वरूप कह्युं, ते मनुष्य संबंधि शरीर, खलु केहेतां निश्चे दुःखनुंज स्थानक छे. अने नाना प्रकारनी शेंकडो व्याधियोने रेहेवानुं घर एवुं, अने हाडकां रूप लाकडांथी उत्पन्न थएलुं एवुं; अने नसाजाले करीने विंटाएलुं एवुं, अने माटीना भांडनी पेठे दुर्बल एवुं, अने अशुचिना पुंजलोए करीने व्याप्त एवुं, अने सडी जवुं, पडी जवुं, अने नाश थवुं ए छे धर्म नाम स्वभाव ते जेनो एवुं आ शरीर, प्रथम अथवा

* लक्षण.=हाथ पगनी रेखादिक. † व्यंजन.=मष तिलकादिक.

पछी जरूर त्यागवा जोग्य थशे. ए कारण माटे आवा शरीरमां कोण बुद्धिवंत पुरुष रीझ पामे? एटले जे बुद्धिशाली पुरुष होय, ते तेवा शरीरमां रंजित नज थाय." ए रीते कुमारे कह्युं. त्यार पछी कुमारनां माता पिता फरीने केहेतां हवां. "हे पुत्र! आ तहारा बाप दादाथी आवेलुं एवुं विस्तारवंत धन, कनक, रत्न, मणि, मोती, शंख प्रवालां आदि पोताने वश्य एवुं प्रधान द्रव्य छे. जे द्रव्य सात पेढी सूधी, अतिशे दीनादिकने एटले गरिब लोकोने आपवा मांड्युं अने पोते भोगववा मांड्युं होय तो पण क्षय न थाय, एटले खूटी न जाय एवुं छे. ते कारण माटे ए प्रकारनुं आ द्रव्य ते प्रत्ये पोतानी खुशी प्रमाणे रूडे प्रकारे भोगवीने, पोताने सदृश रूप लावण्यादि गुणोए करीने शोभायमान एवी अने पोताना मननी रुचि प्रमाणे चालनारी एवी घणी राजकन्याउ परणीने तेमनी साथे आश्चर्यकारी एवां संसार संबंधि भोगसुख भोगवीने पछी दीक्षा लेज्यो." त्यार पछी कुमार केहेतो हवो, "हे अंब! हे तात! तमे जे द्रव्यादिकनुं स्वरूप कह्युं तेनुं एवी रीते जाणवुं के, ते द्रव्य, खलु केहेतां निश्चे अग्नि, जल, चोर, राजा, दायाद केहेतां गोत्रीलोको ए आदिक घणा लोकोने साधारण छे, एटले घणा लोकोने वश्य छे; पण द्रव्य कांइ एक जणनी पासे रेहेतुं नथी. अने अध्रुव केहेतां अशाश्वतुं छे. एटले ते द्रव्य कांइ निरंतर रेहेतुं नथी. अने प्रथम अथवा पछी जरूर त्यागवा योग्य थशे,

एटले मूकवुं ज पडशे. तथा मनुष्य संबंधि कामभोग पण अशुचि एटले अपवित्र एवा, अने अशाश्वत एवा, अने वात, पित्त, कफ, शुक्र कहेतां वीर्य अने शोणित कहेतां रुधिर एटला तेनो छे आश्रय ते जेमने एवा, एटले वात, पित्त, कफ, शुक्र, शोणितमय एवा, अने अ-मनोज्ञ कहेतां असुंदर एवा, अने विरूप कहेतां माठा मूत्र अने पुरीष कहेतां विष्टा तेणे करीने भरेला एवा, अने दुर्गंध एवा छे उच्छ्वास अने निश्वास ते जेमना, एटले उच्छ्वास अने निश्वास जेमनो दुर्गंध छे एवा, अने मूर्ख लोकोए अतिशे करीने सेवेला एवा, अने निरंतर साधुजनने निंदवा जोग्य एवा, अने उत्कृष्ट भागे अनंत संसारना वधारनार एवा, अने क-डवां फल रूप छे विपाक ते जेमनो, एटले अंते दुर्गतिना फलने आपनार एवा कामभोग छे. इहां कामभोग कहेवे करीने तेना आधारभूत एटले तेमने रहेवानुं स्थानक एवां स्त्री पुरुषनां शरीर जाणवां. ते शरीर पूर्वे कहेला विशेषणोए करीने सहित छे,एज कारण माटे तेमने अर्थे एटले ते कामभोगोने अर्थे कोण पुरुष पोताना जीवितने निष्फल करे ? एटले जे डाह्यो पुरुष होय ते नज करे." आ रीते कुमारे उत्तर आप्यो. त्यार पछी ते कुमारनां माता पिता, ए प्रकारे विषयने अनुकूल एवां बहु वचनोए करीने ते कुमारने लोभाववाने असमर्थ थयां. पछी विषयने प्रतिकूल एवां, अने संजमना भयने देखाडनार एवां वचनोए करीने आ

प्रकारे कहेतां हवां. "हे पुत्र ! नैर्ग्रंथं प्रवचनं कहेतां वीतरागनुं कहेलुं एवुं सिद्धांत अथवा शासन ते सत्य छे. कहेतां साचुं छे. अने अनुत्तर कहेतां प्रधान छे. अने शुद्ध कहेतां दोष रहित छे. अने शल्यकर्त्तन कहेतां माया शल्य, नियाण शल्य, अने मिथ्यात्व शल्य, ए त्रण शल्यने नाश करनारुं छे. अने मुक्तिनो मार्ग छे. अने सर्व दुःखने नाश करनार एवुं वीतरागनुं कहेलुं प्रवचन छे. ते प्रवचनमां एटले जैनशासनमां रहेला एवाज जीवो सिद्धिपदने वरे छे. एटले वीतरागनी आज्ञाना पालनार एवाज जीवो सर्व कर्मे करीने रहित थाय छे. परंतु आ प्रवचन, लोढाना चणा चाववानी पेठे अतिशे दुष्कर छे. अने वेलुना कोलियानी पेठे स्वादे करीने रहित छे. अने बे भुजाउए करीने महोटा समुद्रतरवानी पेठे दुस्तर छे एटले दुःखे तरवा जोग्य छे. अने वली आ प्रवचन छे ते तीक्ष्ण खड्गादिने उल्लंघन करवा जेवुं छे, तथा दोरडादिके करीने बांधेली एवी महाशिलादिक वस्तु तेने हस्तादिके करीने धारण करवा जेवुं छे. तथा असिधारा व्रत सेवन करवानी पेठे, एटले जेम खड्गादि, अतिक्रमण करवाने अशक्य छे, तेम आ महाव्रतनुं पालवुं अशक्य छे. वली जैनशासनमां साधुउने आधाकर्मिक औद्देशिकादि भोगववाने न कल्पे. एटले जैनना जे साधु होय ते पोताने वास्ते करेलुं ए आदिक बेतालीश दोष सहित वस्तु ग्रहण करे नही. अने हे पुत्र ! तुं तो सदाय काल सुखमां उत्पन्न

थएलो छुं. कोइ दहाडो पण दुःखमां रह्योज नथी. एज कारण माटे तुं शीत कहेतां टाढ अने उष्ण कहेतां घाम, क्षुत् कहेतां क्षुधा, पिपासा कहेतां तृषा, दंश कहेतां डांस, मशक कहेतां मगतरां, अने नाना प्रकारना रोगादि रूप, परिषह, उपसर्गो प्रत्ये सहन करवाने समर्थ नथी. ते कारण माटे हमणां तने दीक्षा लेवाने अर्थे आज्ञा आपवाने अमे इछतां नथी. अर्थात् हमणां तने आज्ञा नही आपीए." त्यार पछी कुमार कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! तमे जे सं[illegible]नी दुष्करता देखाडी, ते दुष्करता खलु कहेतां निश्चे क्लीब पुरुषोने अने कातर पुरुषोने एटले कायर लोकोने अने कुत्सित पुरुषोने अने आलोकने विषे प्रतिबंधवाला पुरुषोने एटले आ लोकमांज सुख मानी बेठेला तेवाउने, अने परलोकथी अवला मुखवाला थएला एवा लोकोने एटले परलोकना सुखना अजाण लोकोने, अने विषयनी तृष्णावाला लोकोने छे. एटले पूर्वे कहेला एवा लोकोने संजमनुं दुष्करपणुं लागे छे. पण खलु कहेतां निश्चे धीर पुरुषने अने संसारना भयथी उद्विग्न थएला एवा पुरुषने दुष्कर नथी. एटले संजम पालवो कठण नथी. ते कारण माटे हुं तमारी आज्ञाए करीने हमणांज प्रव्रज्या लेवाने इछुं छुं." त्यार पछी ते माता पिता फरीने कहेतां हवां. "हे बाल! आटलो हठ तुं न कर. तुं शुं समजे छे?" त्यारे अतिमुक्तक कुमार कहेतो हवो, "हे अंब! हे तात! जे हुं जाणुं छुं तेज नथी जाणतो. अने

लोकोने विषे लेपायो नथी. अर्थात् ममताए करीने रहित छे. वळी आ कुमार संसारना भये करीने उद्विग्न थयो सतो एटले विरक्त मनवाळो थयो सतो आपनी पासे दीक्षा लेवाने इच्छे- छे. ते कारण माटे अमे आपने आ शिष्य रूप भिक्षा प्रत्ये आपीए छीए. आप पण आ शिष्यरूप भिक्षा प्रत्ये अंगीकार करो. त्यारे स्वामिए कह्युं, हे देवानुप्रियो ! जेम तमने सुख उपजे तेम, पण प्रतिबंध करशो नही. एटले ममता करशो नही. त्यार पछी अतिमुक्तक कु- मार भगवंतनुं वचन सांभळीने खुशी थयो सतो भगवंत प्रत्ये त्रण प्रदक्षिणा करीने अने नमस्कार करीने उत्तर पूर्व दिशिने विषे एटले ईशान कूणमां जइने पोतानी मेळेज आ- भरण माल्य अलंकार प्रत्ये मूकतो हवो. ते अवसरे माता, उज्ज्वळ वस्त्र करीने आभरणा- दिक प्रत्ये ग्रहण करीने आंखो थकी आंसु मूकती थकी अतिमुक्तक कुमारने ए प्रकारे कहेती हवी. हे पुत्र ! पामेला एवा संजम जोगोने विषे तहारे प्रयत्न करवो. अने न पामेला एवा संजम जोगोने पामवाने अर्थे घटना एटले रचना करवी. वळी प्रव्रज्या पाळवाने विषे पो- ताना पुरुषपणानो अभिमान सफळ करवो. अने प्रमाद तो करवोज नही. ए प्रकारे कहीने त्यार पछी माता पिताउ भगवंत प्रत्ये नमस्कार करीने परिवार सहित पोताने स्थानके गयां. त्यार पछी अतिमुक्तक कुमार, श्री वीरस्वामी समीपे आवीने वंदनादि करीने प्रव्रजित थयो.

त्यार पछी श्री वीरस्वामीए पण पंचमहाव्रत ग्रहण कराववा पूर्वक एटले पंचमहाव्रत ग्रहण करावीने क्रिया कळापादि शीखवाने अर्थे गीतार्थ एवा स्थविर मुनियोने सुंप्यो. त्यार पछी प्रकृतिए करीने भद्रक एवो, अने विनीत एवो, अतिमुक्तक नामे कुमार श्रमण, एक दहाडो महोटी वृष्टि पडे सते एटले घणो वरसाद पडे सते काखने विषे पात्रुं अने रजोहरण लेइने बहार निकळ्यो. त्यां जळनो प्रवाह वहेतो देखीने बाल अवस्थाना वश थकी माटीए करीने पाळ बांधीने जेम नावनो चलावनार नाव प्रत्ये चलावे छे, तेम आ अतिमुक्तक साधु पात्राने, आ महारी नाव छे, ए प्रकारे कल्पना करीने ते पाणीमां चलावतो सतो रमतो हवो. ते अवसरे स्थविर मुनियो तेनी ते अतिशे अघटित चेष्टा देखीने ते साधु प्रत्ये हांशी करता होय ने शूं जेम ! एम भगवत् समीपे आवीने भगवंतने ए प्रकारे पूछता हवा. हे स्वामिन् ! आपनो अंतेवासी अतिमुक्तक नामे कुमार श्रमण, केटला भवोए करीने सिद्धिपदने वरशे ? त्यारे भगवंते कह्युं, हे आर्यो ! महारो अंतेवासी अतिमुक्तक साधु, एज भवमां सिद्धिपदने वरशे. ते कारण माटे हे रूडा पुरुषो ! तमे अतिमुक्तक कुमार श्रमणनी जात्यादिकने उघाडवाथकी हीलना न करशो. अने तेनी उचित सेवा न करवे करीने निंदा न करशो.

अने मने करीने लोकनी समक्ष गर्हा न करशो. अने तेनी अवज्ञा न करशो. वली हे देवा-
नुप्रियो ! ए अतिमुक्तक साधुने अखेदे करीने अंगीकार करो. अने अखेदे करीने तेनी स-
हाय्य करो. तथा भात पाणी लावी आपवारूप विनय करीने एनी वेयावच्च करो. जे कारण
माटे आ मुनि, भवनो अंत करनारज छे. एटले संसारनो उच्छेद करनारज छे. अने चरम
शरीरवालो छे. एटले आ एने छेल्लुं शरीर छे. ए रीते ते ज्ञानवंत एवा स्थविर मुनियोने भ-
गवंते कह्युं. त्यार पछी ते स्थविर मुनियो भगवंतने वंदन नमस्कार करीने भगवतना वचनने
विनय पूर्वक अंगीकार करीने अतिमुक्तक कुमार श्रमण प्रत्ये अखेदे करीने अंगीकार करता
हवा. जावत् वेयावच्च प्रत्ये करता हवा. त्यार पछी अतिमुक्तक मुनि जे ते पण, ते पापस्था-
नने आलोवीने नाना प्रकारनी तपश्चर्यादिके करीने संजम प्रत्ये सम्यक्प्रकारे आराधन क-
रीने अंते अंतकृत केवली थइ सिद्धि प्रत्ये जता हवा. इति अतिमुक्तक मुनिनुं वृत्तांत जा-
णवुं. इहां अतिमुक्तक कुमारने छ वर्षनी उम्मरमां दीक्षा आपी छे. तेनुं कारण के, भगवंत
पोतेज दीक्षा आपनार छे; माटे तेमां विरोध जाणवो नही.

अद्य कल्ये परस्मिन् परतरस्मिन्वर्षे पुरुषाः चिंतयंति अर्थसंपात्तिं
२ ३ ४ ५ १ ७ ६

अद्यं कल्लं परं परारिं । पुरिसा चिंतंति अत्थसंपत्तिं ॥

अंजलिगतं इव तोयं गलत् आयुः न पश्यंति
८ १० ए ११ १२ १३ १४

अंजलिगयं व तोयं । गलंतमाऽऽन्नं न पिछंति ॥ २ ॥

अर्थ—(पुरिसा के०) पुरुष. अर्थात् मूढ पुरुषो जे ते, (अद्यं के०) आज (कल्लं के०) काल्य (परं के०) पहोर. एटले आवते वर्ष, (परारिं के०) परारय. एटले तेथी पण आगल्ये वर्ष, (अत्थ के०) अर्थ. एटले धन तेनी, (संपत्तिं के०) प्राप्ति तेने (चिंतंति के०) चिंतवे छे. एटले विचारे छे. अर्थात् आज महारे संपत्ति थशे, काल्य महारे संपत्ति थशे पहोर महारे संपत्ति थशे, अथवा परार थशे; एवी आशाये करीने दिवस गमावे छे, परंतु ते पुरुष (अंजलिगयं के०) अंजलिने विषे रहेलुं एवुं (तोयं व के०) पाणी तेनी पेठे (गलंतं के०) गलतुं. एटले स्रवतुं एवुं (आउं के०) आउखाने (न पिछंति के०) नथी देखता. ॥ २ ॥

भावार्थ—वली ते मूढ पुरुषो मनमां एम विचारे छे के, महारे आज, काल्य, पहोर अ-

थवा परारय, धननी घणी प्राप्ति थशे. एम विचार करया करे छे. परंतु हाथेलिमां रहेला पा- शा०
णीनी पेठे क्षणे क्षणे नाश पामता एवा पोताना आउखानो विचार नथी करता. ॥ २ ॥

यन् कल्ये कर्त्तव्यं तत् अद्य एव कुरुध्वं त्वरमाणाः
१ २ ३ ४ ५ ६ ८ ७

जं कल्ले कायव्वं । तं अज्ज चिय करेह तुरमाणा ॥

बहुविघ्नं एव मुहूर्त्तं मा अपराह्णं प्रतीक्षध्वं
११ १० ए १३ १२ १४

बहुविग्घो हु मुहुत्तो । मा अवरण्हं पडिक्खेह ॥ ३ ॥

अर्थ—हे प्राणियो ! (जं के०) जे धर्मकार्य (कल्ले के०) काल्य (कायव्वं के०)करवा योग्य
होय, (तं के०) तेने (अज्ज चिय के०) आजज (तुरमाणा के०) उतावला (करेह के०) करो.
केम के, (मुहुत्तो के०) मुहूर्त्त. एटले काल विशेष जे ते, (हु के०) निश्चे (बहुविग्घो के०)घणा
विघ्नवालो छे. माटे जे धर्मकार्य पेहला पहोरमां करवानुं होय तेने (अवरण्हं के०) अपराह्ण
एटले पाछला पहोरे करीशूं. एम (मा पडिक्खेह के०) विलंब न करो. ॥ ३ ॥

भावार्थ—हे भव्य जीवो ! जे धर्म संबंधी काम काल्य करवानुं होय, तेने उतावलथी

आजज करो. केम के, सारां काम करवानी वखते, निश्चे घणां विघ्न आवी पडे छे. माटे जे धर्म कार्य पाछला पहोरे करवानुं होय, तेने पहेला पहोरमांज करी ल्यो. अर्थात् जे धर्म कार्य, जे वखते करवुं घटतुं होय, तेने तेज वखते करी ल्यो. ॥ ३ ॥

हीतिखेदे संसारस्वभावस्य आचरणं स्नेहानुरागरक्ता अपि

२ १ ४

हीं संसारसहावं । चरियं नेहाणुरायरत्तावि ॥

ये पूर्वाह्ने दृष्टाः ते अपराह्ने न दृश्यंते

३ ५ ६ ७ ८ ९ १०

जे पुव्वण्हे दिठा । ते अवरण्हे न दीसंति ॥ ४ ॥

अर्थ—(संसार सहावं चरियं के०) संसारनो जे स्वभाव, तेनुं जे आचरण, तेने देखीने हमने, (ही के०) घणो खेद थाय छे. केम के, (जे के०) जे (नेहाणुरायरत्तावि के०) स्नेहना अनुरागे करीने रक्त एवा पण, अर्थात् प्रेम बंधने करी बंधायला एवा पण, स्वजनादिक जेते (पुव्वण्हे के०) प्रातःकालने विषे (दिठा के०) दीठा, (ते के०) तेज (अवरण्हे के०) सांजे (न दीसंति के०) नथी देखाता ! ! ॥ ४ ॥

वै० भावार्थ—ही इति खेदे !! अहह !!! अहो ! आ संसारनो श्यो स्वभाव छे ? के,जेना स्वभा- शु०
वनो विचार करतां तरतज खेद उत्पन्न थायछे !! केम के,जे परस्पर प्रेमबंधने करीने गाढां बं-
१० धायेलां छे, तेवां स्वजनादिक पण जे प्रातःकाले दीठां होय, तेनां तेज, स्वजनादिक सांजे
देखातां नथी !! एटले स्नेहानुरागे करीने गाढपणे बंधायेलाने परस्पर विजोग न पडवो जोइए,
तोपण संसारनो एवो स्वभाव छे के, जे प्रथम क्षणमां दीठुं, ते बीजा क्षणमां तेवुंने तेवुं नथी दे-
खातुं; माटे तेमनो विजोग थाय छे. एटलुंज नहिं पण स्थूल विजोग पण थया करे छे. ॥ ४ ॥

मा	स्वपिथ	जागरितव्ये	पलायितव्ये	कस्मात्	विश्राम्यथ
२	३	१	४	५	६

मा सुअह जग्गिअव्वे । पलाइअव्वंमि कीस वीसमेह ॥

त्रयः	जनाः	अनुलग्नाः	रोगः	च	जरा	च	मृत्युः	एव
१३	१४	१५	७	८	९	१०	११	१२

तिन्नि जणा अणुलग्गा । रोगो अ जरा अ मच्चू अ ॥ ५ ॥

अर्थ—हे लोको ! (जग्गिअव्वे के०) जागवाने ठेकाणे. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे (मा १०
सुअह के०) न सूइ रहो. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करो. अने (पलाइअव्वंमि के०)

नासवानी जग्याए (कीस के०) केम (वीसमेह के०) विसामो करो छो ? अर्थात् आ संसार नासवानी जग्या छे, तो तेमां निरांते केम बेसी रह्या छो ? केम के, (रोगो के०) रोग (अ के०) वली (जरा के०) वृद्धावस्था (अ के०) वली (मच्चू के०) मृत्यु (अ के०) एज (तिन्नि जणा के०) त्रण जण जे ते (अणुलग्गा के०) तमारी पूंठे लाग्या छे. एटले तमारी केडे पड्या छे. माटे धर्म कृत्यमां प्रमाद न करो. ॥ ५ ॥

भावार्थ—हे धर्मार्थि जीवो ! जेम आ ठेकाणे लोकोक्ति एवी छे के, जेनी पासे धन होय, तेमणे लुटवानी जग्याए जागता रहेवुं, अने नासवानी जग्याए बेसी न रहेवुं, तेम धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करवो. अने नासवा योग्य एवो जे संसार तेमां बेसी न रहेवुं, शाथी के, रोग, जरा, अने मृत्यु ए त्रण दुश्मनो तमारी पूंठे निरंतर पडेलाज छे, माटे प्रमाद छोडीने धर्म करणीमां सावधान रहो. ॥ ५ ॥

दिवसनिशाघटीमालया	आयुःसलिलं	जीवानां	गृहीत्वा
१	४	३	५

दिवसनिसाघडिमालं । आउसलिलं जीआण घित्तूणं ॥

मोटा समर्थ पुरुषोनां वज्र समांन शरीरने पण काल रूप सर्प गली गयो छे; तो आपणा रांक जेवानी काची कायानो श्यो भरुसो ? माटे शीघ्रपणे धर्म कृत्य करी ल्यो.

दीर्घफणींद्रएवनाले   महीधराएवकेसरे   दिशाएवमहादले

३   ४   ५

दीहरफणिंदनाले । महिहरकेसर दिसामहदलिल्ले ॥

उं इतिपश्चात्तापे पिबति   कालएवभ्रमरः   जनाएवमकरंदं   पृथ्वीएवकमले

१   ८   २   ७   ६

उं पीअइ कालभमरो । जणमयरंदं पुहविपउमे ॥ ८ ॥

अर्थ—(उं के०) उं इति खेदे ! एटले आ घणी खेद कारक वार्त्ता छे. अर्थात् आ वात जे न जाणे तेने पश्चात्ताप घणो थाय छे. (काल भमरो के०) काल रूप भ्रमर जे ते (दीहर के०) दीर्घ एटले महोटुं (फणिंदनाले के०) शेषनाग रूप छे नाल ते जेनुं एवुं, ने (महिहर केसर के०) महिधर एटले पर्वत ते रूप छे केसरा ते जेने विषे एवुं, ने (दिसा महदलिल्ले के०) दिशा रूप छे महोटां पत्र ते जेने विषे एवुं (पुहवि पउमे के०) पृथ्वी रूप कमलने विषे (जणमयरंदं के०) जनरूप मकरंदने अर्थात् लोक रूप रसने (पीअइ के०) पीए छे. ॥ ८ ॥

भावार्थ—लोकमां एवी प्रसिद्धि छे के, भमरो कमलमांथी एवी रीते रस ले के, जेथी करीने ते कमलने लगार मात्र इजा न थाय, तेवी रीते पोताने खप जटलोज मधुरे स्वरे बोलीने थोडो थोडो रस ले छे; परंतु आ जग्याए तो तेनाथी तमाम उलटी रीते जाणवा जेवुं छे. माटे ते वार्त्तानो विचार करतां भव्य प्राणियोने तो दयाना अधिक प्रणामथी कंपारो छूट्या विना रहेज नही !! जेम के, कालरूप असंतोषी एवो एक भमरो छे. ते पृथ्वीरूप कमलमांथी लोकरूप तमाम रसने, व्याधि वेदनारूप क्रूरपणु वापरीने चूशी ले छे. एटले कोइ माणसने ते काल भक्षण कर्या विना रहेतोज नथी. इहां पृथ्वीरूप कमलनुं शेषनागरूप नालवुं कह्युं, ते लोकोक्तिथी जाणवुं. एटले लोकमां एवुं कहेवाय छे के, आ बधी पृथ्वीने शेषनागे मांथा उपर उपाडी लीधी छे. वली ए पृथ्वीरूप कमलमां पर्वतो, ते केसराने ठेकाणे छे. ने दश दिशायो ते महोटां महोटां पांनडांने ठेकाणे छे. आवा महोटा कमलनो रस निरंतर पीतां पण कालरूप भमरो आज सूधी पण तृप्त थयो नथी; ने थतो पण नथी, अने थशे पण नही. माटे हे भव्य प्राणियो ! कालरूप भमराना आस्वादनमां न अवाय, एवा आत्मस्वरूपने पामवाना साधनमां; प्रमाद छोडीने उद्यम करो !! ॥ ८ ॥

छायामिषेण	कालः	सकलजीवानां	छलं	गवेषयन्सन्
४	३	५	१	२

छायामिसेण कालो । सयलजीआणं छलं गवेसंतो ॥
पार्श्वं कथमपि न मुञ्चति तस्मात् धर्मे उद्यमं कुरुध्वं
६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३
पासं कहवि न मुंचइ । ता धम्मे उद्यमं कुणह ॥ ९ ॥

अर्थ—(छलं के०) छलने (गवेसंतो के०) गवेषणा करतो एवो (कालो के०) काल जे ते, (छायामिसेण के०) शरीरनी छायाने मिषे (सयलजीआणं के०) सकल जीवोनुं (पासं के०) पासुं तेने (कहवि के०) कोइ प्रकारे पण (न मुंचइ के०) नथी मूकतो. (ता के०) ते हेतु माटे (धम्मे के०) धर्मने विषे (उद्यमं के०) उद्यमने (कुणह के०) करो. ॥ ९ ॥

भावार्थ—हे भव्य प्राणियो ! रात्रि दिवस, छिद्रने खोलतो एटले आ प्राणि क्यारे स्खलना पामे के, एने हुं पकडी लेउं, एवी वांछाये निरंतर छायाने मिषे पकडवाने माटे पछवाडे पडलो एवो जे काल, ते कोइ प्रकारे पण पाछो हठे एवो नथी. एतो जरूर उचिंतो झाली लेशे. ते वखते तमने घणो पश्चात्ताप थशे, के, अरेरे !! आपणे कांइ पण धर्मसाधन करी शक्या नही ! माटे जिनप्रणीत अहिंसादिक धर्मने विषे, ज्यां सूधी कालना झपाटामां बराबर नथी आव्या, त्यां सूधीमां कांइ पण प्रयत्न करी ल्यो. ॥ ९ ॥

काले अनादौ जीवानां विविधकर्मवशगानां

२ १ ४ ३

कालंमि अणाइए । जीवाणं विविहकम्मवसगाणं ॥

तत् नास्ति संविधानं-भेदत्वं संसारे यदेकेंद्रियादित्वं न संभवति

१० ११ ७ ५ ६ ८ ९

तं नत्थि संविहाणं । संसारे जं न संभवइ ॥ १० ॥

अर्थ—(अणाइए के०) आदि रहित एवा (कालंमि के०) कालचक्रने विषे परिभ्रमण करता एवा, ने (विविहकम्मवसगाणं के०) नानाप्रकारना कर्मने वश थएला एवा (जीवाणं के०) जीवोने (संसारे के०) संसारने विषे (जं के०) जे (संविहाणं के०) संविधान, अर्थात् एकेंद्रियादिक भेद (न संभवइ के०) प्राप्त थयेलो नथी संभवतो एम, (तं नत्थि के०) ते नथी. अर्थात् सर्वे एकेंद्रियादिक भेद ए जीवने थएला संभवे छे. ॥ १० ॥

भावार्थ—काल, कर्म, जीव, अने संसार ए सर्वेनुं अनादिपणुं छे. माटे आ जीव कर्मना वशे करीने अनादि कालनो कालचक्रने विषे परिभ्रमण करतां करतां संसारने विषे सघला एकेंद्रियादिक भेदने पामी चूक्यो छे. पण एवुं न कही शकाय के, अमुक भेद नथी

पांम्यो. माटे हे ज्नव्य प्राणियो ! आज तमे अहंकार करोगो, पण तमे तो केटलीएक वखत गधेडा पण थया गो, कूतरा पण थया गो, अने वली ज्यारे बोर मूला मोगरीआदिकनी जागतिमां उत्पन्न थया त्यारे तो तमने न्हानां गोकरांए पण दाणा साटे वेचाथी लीधा, एटलुंज नही पण उपर माग्यामां पण गया; यावत् विष्टाने विषे कीडापणे पण उत्पन्न थइ चूक्या गो. तेना तेज तमे, आज शेठ शाहूकार बनीने बेठा गो. माटे तमे सर्व प्रकारनुं मान मूकीने धर्म कार्यमां प्रवर्त्तों. ॥ १० ॥

॥ अनुष्टुप्वृत्तम्. ॥

बांधवाः सुहृदः सर्वे मातापितरौ पुत्रभार्याः
२ ३ १ ४ ५

बंधवा सुहिणो सव्वे । पिअमाया पुत्तनारिया ॥

प्रेतवनात्श्मशानात् निवर्त्तंते दत्त्वामृतंप्रति सलिलांजलिं
८ ९ ७ ६

पेअवणाउ निअत्तंति । दाऊणं सलिलंजलिं ॥ ११ ॥

अर्थ—(सव्वे के०) सर्व एवा (बंधवा के०) बांधव (सुहिणो के०) सुहृद् एटले मित्रो

तथा (पिअमाया के०) माता पिता (पुत्तभारिया के०) पुत्र तथा स्त्री, ते सर्व जे ते, मरी गयेला मनुष्य प्रत्ये (सलिलंजलिं के०) पाणीनी अंजलीने (दाऊणं के०) आपीने (पेअवणाउ के०) श्मशान थकी (निअत्तंति के०) पाछा घेर आवे छे. पण मरेला मनुष्यनी संगाथे कोइपण मनुष्य जाता नथी. ॥ ११ ॥

भावार्थ—हे जीव ! आ सघला देहना संबंधि छे. पण ए कोइ तहारु संबंधी नथी. केमके, स्वजन तथा मित्रो, माता, पिता, पुत्र, अने स्त्री ए कोइ माणस तहारां सगां नथी. केमके, जे देहनी संगाथे तेमने संबंध हतो, ते देहने बाली कूटीने पछी पाणीनी अंजली आपीने अर्थात् ते फरीथी पाछा घेर आववाना नथी एवी आशा मूकीने श्मशान थकी पोत पोताना स्वार्थने संभारतां पाछां पोत पोताने घेर जायछे. पण तेमानुं कोइ वहालुं सगुं ते जीवनी साथे जातुं नथी. ॥ ११ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

विघटंते विप्रयुज्यंते सुतः विघटंते बांधवाः वल्लभाः च विघटंते

३ २ ५ ४ ७ ६ [illegible]

विहडंति सुआ विहडंति । बंधवा वल्लहा य विहडंति ॥

एकः कथमपि न विघटते धर्मः हे आत्मन् जिनभणितः

९ १२ १३ १४ ११ १ १०

इक्को कहवि न विहडइ । धम्मो रे* जीव जिणभणिओ ॥ १२ ॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे अज्ञानी जीव ! (सुआ के०) पुत्र तथा पुत्रीयो जे ते (विहडंति के०) विघटे छे. अर्थात् तेनो विजोग थाय छे. तेज रीते (बंधवा के०) स्वजन जे ते (विहडंति के०) विघटे छे. अर्थात् स्वजननो पण विजोग थाय छे. (य के०) वली (वल्लहा के०) वहाली स्त्रीयो पण (विहडंति के०) विघटे छे. एटले तेनो पण विजोग थाय छे. एज रीते सर्वे वस्तुउनो विजोग थाय छे, पण (इक्को के०) एक (जिणभणिओ के०) जिनपरमात्माये कहेलो (धम्मो के०) धर्म जे ते (कहवि के०) क्यारे पण (न विहडइ के०) वियोग पामतो नथी. ॥ १२ ॥

भावार्थ—हे मुग्ध जीव ! तुं विचार कर्य के, आ संसारमां तहारुं कोण छे ? केम के, पुत्र, स्वजन, अने वहाली स्त्रीयो इत्यादिक सर्वेनो विजोग थायछे. एटले तेमने मूकीने तुं

*इहां हे एवुं संबोधन न मूकतां रे एवुं जे अधम संबोधन मूक्युं छे, तेनुं ए प्रयोजन छे के, आ जीवने धर्म विना कोइ पण सहाय्यकारी नथी. तोपण तेने मूकीने अज्ञानताथी बीजाने सहाय्यकारी मानी बेठो छे माटे.

जईश, अथवा तने मूकीने ते जशे. माटे ज्यां संयोग छे, त्यां निमाये विजोग छेज.पण एक जिनराजनो कहेलो धर्म एटले जीवने दुःखमां पडतां धरी राखे माटे धर्म कहीए. ते धर्मनो कोइ काले पण विजोग नथी थतो. अर्थात् आ जीवने साचुं सगपण तो धर्मनुंज छे. अने बीजुं सर्वे सगपण फोगट छे. ॥ १२ ॥

अष्टकर्माण्येव पाशास्तैर्बद्धः जीवः संसार एव चारके बंदिगृहे तिष्ठति

१ २ ३ ४

अडकम्मपासबद्धो । जीवो संसारचारए ठाइ ॥

अष्टकर्मपाशमुक्तः आत्मा शिवमंदिरे तिष्ठति

५ ६ ७ ८

अडकम्मपासमुक्को । *आया सिवमंदिरे ठाइ ॥ १३ ॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (अडकम्मपासबद्धो के०) आठ कर्म रूप पासे बंधाणो एवो

---

*आ जीव ज्यां सूधी कर्म वडे बंधायेलो छे, त्यां सूधी एने महोटा पुरुषो जीव कहे छे. अने जेम जेम कर्मथी मूकातो जाय छे, तेम तेम तेने आत्मा कहीने बोलावे छे. तेवी वात जणाववाने माटे आ गाथामां जीव तथा आत्मा एवा बे शब्दो मूकेला छे.

(जीवो के०) प्राणी जे ते (संसारचारए के०) संसार रूप बंधिखानाने विषे (ठाइ के०) रहे छे. ने (अडकम्मपासमुक्को के०) आठ कर्मरूप पासथी मूकाएलो एवो (आया के०)
१६ आत्मा जे ते (सिवमंदिरे के०) मोक्ष मंदिरने विषे (ठाइ के०) रहे छे. एटले एक समयमां बीजा क्षेत्रने न स्पर्श करतो मोक्षने पामे छे. ॥ १३ ॥

भावार्थ—हे जीव ! तुं विचार करय के, आ जगतमां एक पास वडे बंधायेलो मनुष्य पण मूकाइ शकतो नथी, तो, तुंतो आठ कर्म रूप आठ पास वडे बंधायेलो छुं, ने तेमां वली संसाररूप बंधिखानाना घरमां पड्यो छुं. तोपण तेमां मिथ्या सुख मानी बेठो छुं, पण तेमांथी निकलवानो उद्यम नथी करतो, पण ज्यारे त्यारे, तेमांथी निकलवानो उद्यम करीने ज्यारे आठ कर्मरूप पासने तोडीश; त्यारेज तुं मोक्ष मंदिरमां जईश पण ते विनातो तने अविनाशी सुख क्यारे पण मलवानुं नथी. ॥ १३ ॥

विभवः सज्जनसंगः विषयसुखानि विलासललितानि
१ २ ४ ३
विहवो सज्जणसंगो । विसयसुहाइं विलासललिआइं ॥ १६
नलिनीदलाग्रेऽदोलनशीलः जललव इव परिचंचलं सर्वं

६ ५

नलिणीदलग्गघोलिर । जललवपरिचंचलं सव्वं ॥ १४ ॥

अर्थ—(विहवो के०) विभव एटले लक्ष्मी जे ते, तथा (सज्जणसंगो के०) माता, पिता, भाई, भार्या, इत्यादिकनो जे संबंध ते, तथा (विलास के०) विलासे करीने (ललिआइं के०) सुंदर एवां (विसय सुहाइं के०) विषय सुख (सव्वं के०) ए सर्व जे ते (नलिणी के०) कमलिनी (पोयणी) तेना (दलग्ग के०) पांनडाना अग्र भागने विषे (घोलिर के०) घुमरातुं अर्थात् रहेलुं एवुं (जललव के०) पाणीनो बिंदु तेना जेवुं (परिचंचलं के०) अतिशे चंचल छे. अर्थात् अल्प वायुथी पण शीघ्रपणे पडी जाय तेवुं छे. ॥ १४ ॥

भावार्थ—आ जीवे मानी लीधेलां एवां जे सुखकारी पदार्थ, जेवां के, लक्ष्मी, सगां, संबंधी, तथा अनेक प्रकारना विलासे करीने शोभतां एवां पंच विषयनां सुख ए सर्वे अतिशे चंचल छे. जेम कमलना पांनडाना अग्रभागमां रहेलुं पाणीनुं टींपुं थोडी वारमां स्वभावेज नाश पामे छे. तेम ते सघलुं सुख पण थोडा कालमां हतुं नहोतुं थइ जाय छे. माटे हे जीव ! एवा अतिशे अस्थिर विषय सुखने विषे तुं शुं आसक्त थाय छे ! ॥ १४ ॥

तत् कुत्रगतं बलं तत् कुत्र यौवनं अंगस्य चंगिमा शोभा कुत्र

१ ३ २ ४ ६ ५ ७ ८
तं कढ बलं तं कढ । जुव्वणं अंगचंगिमा कढ ॥
सर्वं अनित्यं पश्यत दृष्टं पूर्वं नष्टं पश्चात् कृतांतेन कृत्वा
११ १२ १३ १० ९
सव्वमणिच्चं पिछह । दिठ्ठंनठ्ठं कयंतेण ॥ १५ ॥

अर्थ—हे प्राणियो ! (तं के०) ते (बलं के०) शरीरनुं बल (कढ के०) क्यां गयुं ? वली (तं के०) ते (जुव्वणं के०) जवानीपणुं (कढ के०) क्यां गयुं ? वली (अंगचंगिमा के०) शरीरनुं सुंदर पणुं (कढ के०) क्यां गयुं ? ते हेतु माटे (कयंतेण के०) काले करीने (दिठ्ठंनठ्ठं के०) प्रथम दीठुं, ने पछी नाश पाम्युं एवुं, (सव्वं के०) सर्व वस्तु (अणिच्चं के०) अनित्य एवाने (पिछह के०) अवलोकन करो. अर्थात् विचारी जुओ. ॥ १५ ॥

भावार्थ—केटलाएक पुरुषोने प्रथम जवानीपणामां घणा बलादिके सहित जोइने, पछी तेमने वृद्ध अवस्थामां अति निर्बल जोइने उपदेश करेछे. के, हे प्राणिन् ! तारी जवानीपणानी शोभाये सहित शरीरनुं बलादिक क्यां गयुं ? अहो ! काले करीने हतुं नहोतुं थइ गयुं. !! माटे सर्वे वस्तु अनित्य छे. एम जाणी रात्रि दिवस करवा मांडेली एवी शरीरनी शु-

श्रूषा तेने उंजी करो, केमके, तमे गमे तेटलुं द्रव्यादिकनुं खरच करीने शरीरनी सावचणी करो, तोपण ते शरीरनी जवानी कदि काले तेवीने तेवी रहेवानी नथी. माटे जेनी सेवा निष्फल न जाय, एवा धर्मनी सेवामां तत्पर थाउ. ॥ १५ ॥

घनानि कर्माण्येव पाशास्तैर्बद्धः   भव एव नगरचतुष्पथानि तेषु   विविधाः

१   ३   ४

घणकम्मपासबद्धो । भवनयरचउप्पहेसु विविहाउ ॥

प्राप्नोति   विडंबनाः   जीवः   कः अत्रसंसारे शरणं   तस्य

६   ५   ७   ९   ७   १०   ८

पावइ विडंवणाउ । जीवो को इह सरणं से ॥ १६ ॥

अर्थ—(घणकम्मपासबद्धो के०) निविड कर्मरूप पासाए एटले गांठयोए बंधायेलो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (भवनयर के०)संसाररूप नगरना(चउप्पहेसु के०)चौटाने विषे. अर्थात् च्यार गतिरूप चौटाने विषे(विविहाउ के०)अनेक प्रकारनी दुःख दाइ एवी (विडंब-णाउ के०)विटंबनाने(पावइ के०)पामे छे. ए हेतु माटे(इह के०)ए संसारने विषे (से के०) ते प्राणीने (को के०) कोण (सरणं के०) रक्षण करनार छे ? अर्थात् कोइ पण नथी. ॥ १६ ॥

वै० भावार्थ—हे प्राणिन्! आ जीव घणां कर्मरूप पासबंधथी बंधायेलो एवो सतो च्यार श०
गतिरूप संसारना चोगानमां (चौटामां) अनेक प्रकारनी शरीरने तथा मनने दुःखदायक
१७ बंधनादिरूप विटंबनाने पामे छे. त्यां तेने रक्षण करवा कोण समर्थ छे? अर्थात् ते जीवनी
रक्षा करनार धर्म विना बीजुं कोइ पण समर्थ नथी. ॥ १६ ॥

घोरे गर्भवासे जठरद्रव्यसमूह एव जंबालः कर्दमस्तेनाशुचिबीभत्से

२ ४ ३

घोरंमि गप्भवासे। कलमलजंबालअसुइबीभच्छे ॥

उषितः स्थितः अनंतकृत्वोऽनंतवारान् जीवः कर्मानुभावेन

७ ६ १ ५

वसिओ अणंतखुत्तो। जीवो कम्माणुभावेण ॥ १७ ॥

अर्थ—(जीवो के०) जीव जे ते (घोरंमि के०) घोर एटले भयानक एवो (कलमल
के०) पेटमां रहेला द्रव्यनो (पदार्थोनो) समूह ते रूप (जंबाल के०) कादव तेणे करीने १७
(असुइ के०) अशुचि भरेलो एवो, ने (बीभच्छे के०) बीभत्स. कहेतां कमकमाट भरेलो

एवो (गब्भवासे के०) गर्भवासने विषे (कम्माणुभावेण के०) शुभाशुभ कर्मना प्रभावे करीने (अणंत खुत्तो के०) अनंतीवार (वसिउ के०) रहेलो छे. पण ते दुःखने भूली जइने फरीथी अनंती वार गर्भवासमां दुःख भोगववुं पडे, एवुं कृत्य करे छे. परंतु फरीथी गर्भवासमां न आववुं पडे; एवो उद्यम नथी करतो ए घणुं आश्चर्य छे ! ॥ १७ ॥

भावार्थ—हे महामुग्ध प्राणिन् ! ! आ संसारमां सारा माणसनी एवी रीत छे के, जे जग्याए घणुंज दुःख पडयुं होय, ते जग्याए फरीथी न जाय. पण आ जीवनोतो एवो अवळो स्वभाव छे के, तेज जग्याए वारंवार जवाय एवो उपाय कर्या करे छे. पण ते थकी विराम नथी पामतो. तेने जोइने ज्ञानी पुरुष उपदेश करे छे के, गर्भवासमां घणुंज कष्ट छे. के, जेनुं वर्णन पण बरोबर थइ शकतुं नथी. तोयपण इहां यत्किंचित् कहीए छीए. ते गर्भवास अनेक प्रकारना मळमूत्रनी दुर्गंधथी भरपूर छे. के, जेमां सारी हवा आववानो तो लेश मात्र रस्तोज नथी. ने अनेक प्रकारना सूक्ष्म जंतुउ ते गर्भना कोमळ शरीरने घणी वेदना उपजावे छे. ने, ते गर्भने नाशी जवानी जग्या नथी मळती, तेथी वारंवार मूर्छा खाइ तेनी ते वेदना सहन करे छे. वळी त्यां अनेक प्रकारनी रूंधण थायछे तेनी वेदना, तथा जठराग्निथी थयेली उष्ण वेदना, इत्यादिक कमकमाट भरेली अनेक वेदनाउने सहन करतो

जंधे माथे नवमास सूधी टटलतो हतो. माटे हे जीव ! ते दुःखना दिवस तें अनंतीवार भोगव्या तोपण तुं केम भूली जाय छे ? अने फरीथी पाछां तेनांतेज दुःख पामवाना उपाय केम करया करे छे ? ॥ १७ ॥

चतुरशीतिः किल लोके शास्त्रे योनीनां प्रमुखानि शतसहस्राणि लक्षाणि विंद्यते
३ ५ १ २ ४

चुलसीइ किर लोए । जोणीणं पमुहसयसहस्साइं ॥

एकैकस्यां योनौ च जीवः अनंतकृत्वः समुत्पन्नः
७ ८ ६ ए १०

इक्किकम्मि अ जीवो । अणंतखुत्तो समुप्पन्नो ॥ १८ ॥

अर्थ—(लोए के०) लोकने विषे (जोणीणं के०) जीवनी उत्पत्तिनां स्थानक (चुलसीइ के०) चोराशी (पमुह के०) प्रमुख (सय सहस्साइं के०) लाख, एटले चोराशी शब्दने प्रमुख केहतां अग्रेसर करीने लाख शब्द जोडवो. अर्थात् चोराशी लाख जीवने उपजवानां स्थानक छे. (किर के०) निश्चे. एटले ए वात शास्त्रमां केहली छे. ते चोराशीलाख योनिने विषे (जीवो के०) जीव जे ते (इक्किकम्मि के०) एकेक योनिने विषे (अ के०)

वली (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समुप्पन्नो के०) उत्पन्न थयो छे. ॥ १७ ॥

भावार्थ—हे जीव ! तुं चोराशी लाख जीवा जोनीने विषे अनंतीवार भ्रमण करी आव्यो छुं. ने, ते ते जीवा जोनीने विषे अनेक प्रकारनां छेदन भेदननां दुःख, तें अनंतीवार सहन कर्यां, तोय पण ते उत्पत्ति स्थानमांथी छुटालो पामीने, धर्मकृत्य करवाने विषे तुं प्रीति केम जोडतो नथी ? ॥ १७ ॥

मातापितृबंधुभिः ३ संसारस्थैः १ पूरितः ५ लोकः ४

मायापियबंधूहिं । संसारछेहिं पूरिउं लोउं ॥

बहुयोनिनिवासिभिः २ नच ११ ते ६ त्राणं ७ पुनः ७ शरणं १० पुनः ९

बहुजोणिनिवासीहिं । नय ते ताणं च सरणं च ॥ १९ ॥

अर्थ—(संसारछेहिं के०) संसारने विषे रहेलां एवां, ने (बहुजोणी के०) घणी एवी योनि एटले चोराशी लाख योनी, तेने विषे (निवासीहिं के०) निवास करीने रहेलां एवां (मायापियबंधुहिं के०) माता पिता ने बंधु, तेमणे करीने (लोउं के०) लोक जे ते (पू-

वै० रिउ के०) पूरेलो छे. (ते के०) ते सर्वे (च के०) वली तहारुं (ताणं के०) रक्षण करनार, शा०
अने (च के०) वली तहारे (सरणं के०) शरण करवा योग्य (नय के०) नथीज. केम के,
२० जे पोतेज बंधनमां पड्यो होय, ते सामाने बंधनथी शी रीते छोडावे ? ॥ १९ ॥

भावार्थ—हे जीव ! आ जगत्मां रहेला सर्वे जंतु कदाचित् तहारुं पालण पोषण करवा माटे, माता, पिता तथा बंधुरूपे थयां छे, ने तेमणे करीने आ सर्व लोक पूरेलो छे. परंतु ते सर्वेथी पण आज सूधी तहारुं रक्षण थइ शक्युं नथी. माटे ते तहारे शरण करवा योग्य पण नथी. कारण के, संसारना महा दुःखरूप प्रवाहमां खेंचाता प्राणियोने, जेमां सारो कर्णधार (नावनो चलावनार) छे, एवी नौका (नाव) रूप जिनधर्म जे तेज, शरण करवा योग्य तथा ग्रहण करवा योग्य छे, पण माता पितादिक शरण करवा योग्य नथी. ॥ १९ ॥

जीवः व्याधिविलुप्तः सफरो मत्स्यः इव निर्जले आकुलीभवति
२ १ ४ ५ ३ ६
जीवो वाहिविलुत्तो । सफरो इव निज्जले तडप्फडई ॥ २०
सकलः अपि जनः पश्यति कः शक्तोऽस्ति वेदनाविगमे
७ ८ ९ १० १२ १३ ११

सयलो वि जणो पिछइ । को सक्को वेअणाविगमे ॥ २० ॥

अर्थ—(वाहि के०) व्याधिये करीने (विलुत्तो के०) उपद्रव वालो एवो (जीवो के०) जीव छे ते (निज्जले के०) जल रहित प्रदेशने विषे (सफरो इव के०) माछलानी पेठे (तडप्फडइ के०) तडफडे छे, एटले आकुल व्याकुल थाय छे. ते प्रकारना रोगे करीने पीडाता प्राणीने (सयलो वि के०) सकल एवो पण (जणो के०) जन. एटले लोक जोते (पिछइ के०) देखे छे. परंतु ते जीवनी (वेअणाविगमे के०) वेदनानो नाश करवाने विषे (को के०) कोण पुरुष (सक्को के०) समर्थ होय ? अपितु कोइ पण समर्थ न होय. ॥ २० ॥

भावार्थ—आ जीव अनेक प्रकारना व्याधि वडे ग्रस्त थइने ज्यारे जलविनाना माछलानी पेठे तडफडे छे, ते वखत उ मा ! उ बाप !! इत्यादिक सामाने अतिशे करुणा उत्पन्न थाय एवा पोकार करे छे; त्यारे तेनी वेदनाने लेशमात्र उछी करवाने कोइ पण समर्थ थतुं नथी. उलटा तेना मनने बीजी वेदना उत्पन्न थाय, एवी रीतना करुणा भरेला शब्दो वापरीने अने औषधादिकना घणा खरचमां नांखीने अने आंखोमां आंसु लावीने, उलटा तेने वधारे गजरामणमां नांखे छे. अने पोते ज्यारे निराश थाय छे,त्यारे निसासा मूकीने छेवटे तेने धर्मनुं शरण बतावे छे. पण तेमांथी कोइथी कांइ पण दुःख लइ शकातुं नथी.माटे हे जीव!

परिणामे धर्मनुं शरणतो करवुंज पडे छे, तो प्रथमथीज तुं धर्मनुं शरण करय. कारण के, जे धर्मना प्रभावथी तहारे फरीथी एवुं दुःख भोगववुं पडे नही, माटे तेवा धर्मने करय. ॥ २० ॥

मा जानीहि जीव त्वं पुत्रकलत्रादि मम सुखहेतुर्भविष्यति
६ ७ १ ५ २ ३ ४

मा जाणसि जीव तुमं । पुत्तकलत्ताइ मज्झ सुहहेऊ ॥

निपुणं गाढं बंधनं एतत् संसारे संसरतां
११ १२ १० ८ ९

निउणं बंधणमेयं । संसार संसरंताणं ॥ २१ ॥

अर्थ—(जीव के०) हे प्राणिन् ! (पुत्तकलत्ताइ के०) पुत्र तथा स्त्री इत्यादिक जे ते (मज्झ के०) महारे (सुहहेऊ के०) सुखनुं कारण थशे. एम (तुमं के०) तुं (मा जाणसि के०) न जाणीश. केम के, (संसार के०) संसारने विषे (संसरंताणं के०) नरक तिर्यंच इत्यादि रूपे भ्रमण करता एवा जीवोने (एयं के०) ए पुत्र कलत्रादिक जे तेज, उलटा (निउणं के०) अतिशे गाढ एवा (बंधणं के०) बंधन रूपे थाय छे. ॥ २१ ॥

भावार्थ—अरे रे जीव ! तहारी शी विपरीत बुद्धि थइ छे ? के, जे दुःखनुं कारण छे,

तेनेज तुं, एकांते सुखनुं कारण मानी बेठो छुं ! केमके, संसारने विषे स्त्री पुत्रादिक एज मोहोटुं बंधन छे. ते बंधनने तुं एम जाणे छे के, एथी महारे सुख थशे, परंतु तेथी कदि पण तहारे सुख थवानुं नथी. कारण के, तेमने विषे गाढ प्रीति राखवाथी नरकने विषे जवुं पडे छे. तथा तिर्यंच गतिने विषे गधेडा कूतरादिकना निःशंकपणे विषय भोगववाना अवतार धरवा पडे छे. अने त्यां त्यां अनेक प्रकारनां दुःख सहन करवां पडे छे. तेनुं कारण एज छे के, आ महारी स्त्री, आ महारो पुत्र इत्यादिक ममत्वभाव करवाथी एवां फल मले छे. ने आ भवमां तेनुं पालन पोषण करवामां रात्रि दिवस गमावे छे. पण एम विचार करतो नथी के, आज बधो दिवस गयो, तथा आज बधी रात्रि गइ, पण तेमां केटली घडि में महारा आत्मानुं साधन कर्युं ? एवो विचार तुं केम नथी करतो ? ॥ २१ ॥

जननी भवांतरे जायते जाया स्त्री जाया माता पिता च पुत्रः चकारात्पुत्रः पिता

५ १३ ६ ८ ९ ११ ७ १२ १०

जणणी जायइ जाया । जाया माया पिया य पुत्तो य ॥

अनवस्थाऽस्ति संसारे कर्मवशात् सर्वजीवानां

४ १ २ ३

वै० अणवत्था संसारे । कम्मवसा सव्वजीवाणं ॥ २२ ॥ श०

अर्थ—(संसारे के०) संसारने विषे (कम्मवसा के०) कर्मना वश थकी (सव्वजीवाणं
२२ के०) सर्व जीवोनी (अणवत्था के०) अनवस्था. एटले एक जातनी स्थिति नथी रहेती.
कारण के, (जणणी के०) माता जे ते, भवांतरे (जाया के०) स्त्रीरूपे. अने (य के०)
वली (जाया के०) स्त्री जे ते, भवांतरे (माया के०) मातारूपे. अने (य के०) वली
(पिया के०) पिता जे ते, भवांतरे (पुत्तो के०) पुत्ररूपे पण (जायइ के०) थाय छे. अ-
र्थात् आ जीवनी एक सरखी स्थिति नथी रहेती. इत्यादि अनवस्था जाणवी. ॥ २२ ॥

भावार्थ—हे जीव ! संसारमां सर्वे जीव कर्मने वश छे. माटे तेमनुं स्वरूप सदाकाल ए-
करूपे रहेतुं नथी. एज संसारनो विषम स्वभाव छे. कारण के, जे माता छे. ते भवांतरे मा-
तारूपेज नथी थती, परंतु तेज माता स्त्रीरूपे थायछे. अने जे स्त्री एटले पोतानी भार्या छे ते
भवांतरे मातारूपे थायछे. पण भार्यारूपे उत्पन्न नथी थती. अने जे पिता छे, ते भवांतरे
पितारूपेज उत्पन्न नथी थतो, परंतु पुत्ररूपे पण उत्पन्न थायछे. माटे जेना उपर तुं आज
प्रीति राखीने तहारो बधो जन्मारो तेनुंज भरण पोषण करवामां, पशुनी पेठे आ मनुष्य- २२
भवने एले गमावे छे. पण एम विचार नथी करतो के, एज महारां केटलीएक वखत शत्रु थ-

इने तेणे मने छेदन, भेदन, ताडनतर्जन, घातपातादिक अत्यंत वेदना उपजावी हशे. तोपण हुं तेना उपर सरागभावे करीने उलटो रात्रि दिवस तेनीज चिंतामां रहीने महारुं धर्मध्यान मूकीने शुं करवा खराब थउं छुं? एवो विचार तुं लेशमात्र पण करतो नथी. कारण के, तुं आखो जन्मारो तेमने माटे कूटी कूटीने मरी जइश, तोयपण जो तेमना कर्ममां सुख नथी, तो तुं केम करीने सुखी करीश? तथा तेमना कर्ममां जो द्रव्यादिकनो लाभ नथी, तो तुं तेमने क्यांथी लावीने आपीश? तेम छतां कदापि तुं कूड, कपट, छलभेद, प्रपंच, विश्वासघात अने अन्यायादिक अनेक प्रकारनां कुकर्म करीने, महोटा मेरुपर्वत जेवडो मांथे पापरूप भार भरीने, तुं द्रव्य मेलवीने तेमने आपीश, तोयपण तेमनी पासे ते रहेवानुं नथी. अने जो तेमना भाग्यमां द्रव्यादिक पदार्थ छे, तो तुं कांइ पण नही आपे, तोयपण ते महोटा कोटिध्वज थशे. माटे केवल तेमनेज माटे पोतानुं धर्मध्यान चूकवुं, ते ठीक नही. ॥ २२ ॥

आ बावीशमी गाथामां आ जीवने भवांतर आश्रीने अनेक प्रकारना संबंध थाय छे. एम कह्युं. परंतु आने आभवमांज अनेक प्रकारना संबंध थया छे, तेनी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

कथा २.

मथुरा नगरीने विषे कुबेरसेना एवे नामे एक गणिका (वेश्या) रहेती हती. ते एक दहा-

डो पोताने गर्भ उत्पन्न थवा थकी अतिशे खेद पामी. त्यारे तेनी माता कुट्टिनी तणीए, तेने खेदवाली जोइने, तेनी पीडा दूर करवाने अर्थे वैद्यने बोलाव्यो. ते वैद्ये नाडी जोइने तेने रोग रहित जाणीने ए प्रकारे कह्युं. के, आना शरीरमां कोइ पण रोग नथी. फक्त पेटने विषे, पुत्र पुत्रीरूप जोडलुं उत्पन्न थयुं छे. ए कारण माटे एने खेद वर्ते छे. त्यार पछी वैद्यने विदाय करीने ते कुट्टिनी, पुत्री प्रत्ये कहेती हवी. आ गर्भ तहारा प्राणनो नाश करनारो छे. ते कारण माटे राखवा जोग्य नथी. एतो पाडवा जोग्यज छे. ते अवसरे वेश्या कहेती हवी. क्लेश (दुःख) पण सहन करीश, परंतु महारा गर्भने कुशल रहो. एम कहीने पछी ते वेश्याए गर्भनी वेदना सहन करीने अवसरे पुत्र पुत्रीरूप जोडलुं प्रसव्युं. त्यारे वली कुट्टिनी कहेतां तेनी मा, कहेती हवी. हे पुत्री ! आ छोकरांनुं जोडलुं तहारा जवानीपणाने नाश करनारुं थशे. ए कारण माटे आ जोडलुं विष्टानी पेठे त्याग करीने, आजीविकानुं कारण एवुं पोतानु जवानीपणुं राख्य. त्यारे वेश्या कहेती हवी. हे मातः ! जो एम छे तो दश दिवस सूधी विलंब करो. पछी तमारुं कहेलुं करीश. त्यार पछी तेनी माताये आज्ञा आपी. त्यार पछी ते वेश्या दश दिवस सूधी धवरावीने ते बालकोनुं सम्यक् प्रकारे प्रतिपालन करीने अगीयारमे दिवसे, एक जणनुं कुबेरदत्त, अने एक जणीनुं कुबेरदत्ता ए प्रकारे बे जणनां नाम पा-

डीने पछी तेमना नाम सहित एवी बे वींटीयो करावीने ते बे जणनी आंगलीयोमां घालीने पछी एक लाकडानी पेटीमां ते बे जणने मांही मूकीने संध्या समये यमुना नदीना प्रवाहने विषे ते पेटीने वहेती मूकी दीधी. त्यार पछी ते पेटी जलमां वहेती थकी अनुक्रमे करीने दिवसनो उदय थए सते, शौर्यपुर नगरे आवी. त्यां स्नान करवाने अर्थे आवेला एवा बे शेठना पुत्रो ते पेटीने आवती देखीने, तत्काल लेइने एकजणे तेनी मध्ये एक बालक अने बालिकाने जोइने, तेमनी मध्ये जे पुत्रनो अर्थि हतो, तेणे पुत्र लीधो. अने बीजो पुत्रीनो अर्थि हतो, तेणे बालिका लीधी. ए प्रकारे ते एक एक बालक लेइने पोत पोतानी स्त्रीने आप्युं. पछी मुद्रिकामां लखेला अक्षरने अनुसारे तेमनुं नाम पाड्युं. त्यार पछी ते कुबेरदत्त अने कुबेरदत्ता एवे नामे बे बालक, ते शाहुकारोने घेर अतिशे उद्यमे करीने महोटां थयां. पछी अनुक्रमे करीने जोवन अवस्था पाम्यां. त्यारे ते बे बालकोनुं सरखुं रूप जाणीने, ए बे शाहुकारो ते बे जणनो मांहो मांहे पाणीग्रहणनो उत्सव करता हवा. एटले लग्ननो उत्सव कर्यो. त्यार पछी ते स्त्री भरतार, एक दहाडो सोगटां बाजी रमवा बेठां. ते अवसरे कुबेरदत्तना हाथथकी ते नामांकित मुद्रिका कोइक प्रकारे निकलीने, कुबेरदत्तानी आगल पडी. त्यार पछी तेणीए ते मुद्रिका पोतानी मुद्रिकानी साथे सरखी आकृतिवाली, अने एक देशमां

घडेली, अने सरखा नामवाली एवी देखीने मनने विषे कुबेरदत्तने पोतानो भाई छे, एम शा०
वै० निश्चे करीने ते बे वींटीयो कुबेरदत्तना हाथमां घाली. ते अवसरे कुबेरदत्त पण ते वींटी जोवा
थकी तेमज तेने पोतानी बहेन छे, एम निश्चे करीने अतिशे खेद पाम्यो. त्यार पछी ते बे जण
पण पोताना विवाहना कार्यने अकार्य मानतां एटले आ खोटुं थयुं ! एम जाणतां एवां पो-
२४ तानो संदेह निवारवाने माटे पोतपोतानी माताने सम खवरावीने अतिशे आग्रहे करीने पो-
तपोतानुं स्वरूप पूछ्युं. ते अवसरे तेमनी माताए ते बे जणनी आगल मंजूषामाथी (पेटी-
मांथी) कहाड्यां त्यांथी मांडीने सर्व पण वृत्तांत कह्युं. त्यार पछी कुबेरदत्त माता पिताने
कहेवा लाग्यो के, तमे अमने जोडले जन्मेलां जाणीने पण आवुं अकार्य केम करयुं? त्यारे
ते कहेवा लाग्यां के, तहारा सरखी कन्या अने तेना सरखो वर क्यांहि अमने मल्यो नहीं.
तेथी सरखां शोभादि गुणवालां तमने जाणीने तमारा बेनोज मांहोमांहे विवाह करयो. परंतु
हजु सूधी कांइपण बगड्युं नथी. जे कारण माटे तमारा बेनुं एक करपीडनज थयुं छे. एटले
फक्त एक हाथनोज मिलाप थयो छे. पण मैथुन कर्म थयुं नथी. ते माटे तुं खेद न करीश. तने
बीजी कन्या परणावीशुं. त्यार पछी कुबेरदत्ते कह्युं. तमारुं वचन महारे प्रमाण छे. परंतु हम- २४
णां तो हुं व्यापार करवाने माटे परदेश जवानी इछा राखुं छुं. ए कारण माटे मने आज्ञा

आपो. त्यार पछी ते शेठ शेठाणीए आज्ञा आपी. पछी कुबेरदत्त,ते वृत्तांत पोतानी बेहेनने कहीने, घणांक कियाणां लेइने, दैवयोग थकी पोताने उत्पत्तिनुं स्थानक एवी मथुरा नगरीये गयो. त्यां ते निरंतर पोताने उचित व्यापार करतो सतो, एक दहाडो कोइक मोटा कर्मना जोगथकी अद्भूतरूपे करीने शोभायमान एवी, पोतानी माता कुबेरसेना वेश्याने देखीने,कामे पीडित थयो सतो, ते वेश्याने बहु द्रव्य आपीने, पोतानी स्त्री करीने निरंतर तेनी संगाथे विषय संबंधी सुख भोगवतो हवो. त्यां अनुक्रमे करीने तेने एक पुत्र थयो. हवे शौर्यपुरने विषे ते कुबेरदत्ता, माताना मुखथकी मूलथकी पोतानी ते प्रवृत्ति सांभलीने, तत्काल वैराग्य प्रत्ये पामी सती आर्या (साध्वी) नो संजोग थए सते दीक्षा ग्रहण करीने, घणां महोटां तप करीने, विशुद्ध अध्यवसायना योग थकी थोडा कालमांज, तेणीए अवधि ज्ञान उत्पन्न कर्युं. त्यार पछी ते साध्वी, अवधिज्ञानना बले करीने पोताना भाइनुं स्वरूप जोती सती मथुरा नगरीने विषे पोतानी माता संगाथे लागेलो एवो, अने पुत्र सहित एवो, तेने देखीने कर्मनी गतिने धिक्कार करती एटले धिक्कार पडो कर्मने !!! एम केहेती सती पोताना भाइने अकारजरूप महोटा पापरूप कादव थकी उद्धरवाने एटले काढवाने, पोते मथुरा प्रत्ये आवीने, कुबेरसेना वेश्यानेज घेर जाइने, धर्मलाभरूप आशिष् देइने तेनी पासे

पोताने उतरवानुं स्थानक माग्युं. ते अवसरे कुबेरसेना पण ते आर्याने नमस्कार करीने एम कहेती हवी. हे महासती ! हुं वेश्या छुं. पण हमणां एक भरतारना संजोगथकी निश्चे कुलस्त्री थइ छुं. ते कारण माटे तमे सुखे करीने महारा घरनी समीपे पाप रहित एवा आश्रयने ग्रहण करीने, अमने रूडा आचारमां प्रवर्त्तावो. त्यार पछी कुबेरदत्ता साध्वी पण, पोताना परिवार सहित तेणीए आपेला उपाश्रयमां रही. हवे ते वेश्या, निरंतर त्यां आवीने, ते बालकने साध्वीनी आगल भूंइ उपर लोटतो मूकती हवी. ते अवसरे अवसरनी जाण एवी जे साध्वी, ते आगामी कालमां लाभ जाणीने ते बालकने आ प्रकारे बोलावती हवी. हे बालक ! तुं महारो भाई छुं. ॥१॥ तुं महारो पुत्र छुं. ॥२॥ तुं माहारो दीयर छुं. ॥३॥ तुं महारा भाईनो पुत्र छुं, एटले भत्रिजो छुं.॥४॥ तुं महारो काको छुं.॥५॥ तुं महारा पुत्रनो पण पुत्र छुं.॥६॥ तथा जे तहारो पिता छे, ते महारो भाई छे. ॥१॥ अने महारो पिता छे. ॥२॥ अने महारा पितानो पिता, एटले महारो वडाउउ छे. ॥ ३ ॥ माहारो भरतार छे. ॥ ४ ॥ महारो पुत्र छे. ॥५॥ अने महारो ससरो पण छे. ॥६॥—तथा जे तहारी माता छे, ते महारी माता छे.॥१॥ अने महारा पितानी माता छे. ॥२॥ अने महारा भाईनी स्त्री छे. ॥३॥ अने महारी वहु छे. ॥४॥ अने महारी सासु छे. ॥५॥ अने महारी शोक्य पण छे. ॥६॥—ए रीते कहीने साध्वी

ते बाळकने वारंवार बोलावे छे. त्यार पछी एक दहाडो कुबेरदत्त तेनुं वचन सांभळीने, आश्चर्य पाम्यो सतो, ते साध्वीने कहेतो हवो. हे आर्ये! वारंवार आवुं अजुक्तुं शुं बोलो छो? त्यारे साध्वी कहेती हवी. हुं अजुक्तुं नथी बोलती. जे कारण माटे आ बाळक एक मातापणा थकी भाई छे, एटले तेनी अने महारी एक माता छे. तेथी महारो भाई थाय छे. ॥१॥ अने महारा भरतारनो पुत्र छे, माटे महारो पुत्र थाय छे. ॥२॥ अने महारा भरतारनो नहानो भाई छे, माटे महारो दीयर छे. ॥३॥ अने महारा भाईनो पुत्र छे, माटे महारो भत्रीजो छे. ॥४॥ अने महारी माताना पतिनो भाई छे. माटे महारो काको लागे छे. ॥५॥ अने महारी शोक्यना पुत्रनो पुत्र छे, माटे महारो पोत्रो लागे छे. ॥६॥—ए प्रकारे बाळकनी संघाथे पोताना छ संबंध देखाडीने, वळी कहेती हवी. जे आ बाळकनो पिता छे, ते महारे एक मातापणा थकी भाई छे. एटले तेनी अने महारी एक माता छे. माटे भाइ थाय छे ॥१॥ अने महारी मातानो भरतार थयो, तेथी महारो पिता थाय छे ॥२॥ अने महारा काकानो पिता थयो, तेथी महारो वडाबत थयो ॥३॥ अने प्रथम मने परण्यो छे, माटे महारो भरतार थाय छे ॥ ४ ॥ अने महारी शोक्यनो पुत्र थायछे, माटे महारो पुत्र पण थाय छे ॥५॥ अने महारा दीयरनो पिता थाय, माटे महारो ससरो छे ॥६॥—ए प्रकारे बाळकना पिता कुबेरदत्तनी

३० साथे पोताना छ संबंध कहीने, वळी कहेती हवी. जे आ बाळकनी माता छे, ते मने पण ३०
जाणनारी छे, माटे महारी पण माता छे ॥१॥ अने महारा काकानी माता छे, तेथी महारी
२६ दादी लागे छे ॥२॥ अने महारा भाईनी स्त्री थइ, तेथी महारी भोजाइ थाय छे ॥३॥ अने
महारी शोक्यना पुत्रनी स्त्री थइ, माटे महारी वहु थइ ॥ ४ ॥ अने महारा भरतारनी माता
थइ, तेथी महारी सासु थइ ॥५॥ अने महारा भाईनी बीजी स्त्री थइ, माटे महारी शोक्य
थइ ॥६॥ ए रीते आ बाळकनी माता कुबेरसेना वेश्यानी साथे पोताना छ संबंध देखाड्या.
ए प्रकारे आ अढार संबंध कहीने ते साध्वी, ते संबंधोनी खातरी करवाने अर्थे, पोते व्रत ग्र-
हण कर्युं ते अवसरे राखेली पोतानी वींटी कुबेरदत्तने आपती हवी. त्यार पछी कुबेरदत्त पण
ते वींटी देखीने सर्व संबंधनुं विरुद्धपणुं जाणीने, तत्काळ वैराग्य पामीने, पोतानी निंदा
करतो सतो पोतानी शुद्धिने अर्थे, चारित्र ग्रहण करतो हवो. अने वळी महा तप करतो हवो.
तथा कुबेरसेना वेश्या पण ते प्रवृत्ति सांभळवा थकी प्रतिबोध पामी सती श्रावकनो धर्म
अंगीकार करती हवी. त्यार पछी कुबेरदत्ता साध्वी, ए प्रकारे तेमनो उद्धार करीने पोतानी
प्रवर्त्तिनी पासे गइ. एटले पोतानी गुरुणी पासे गइ. अनुक्रमे करीने ए सर्व जीवो, पोतानो
धर्म सम्यक्‌ प्रकारे आराधन करीने सद्गतिनां भजनार थयां. अर्थात् रूडी गतिमां गयां. ए २६

प्रकारे अढार संबंध उपर कुबेरदत्तनुं दृष्टांत कह्युं. आ एक भवने आश्रीने संबंध देखाड्या. अनेक भवनी अपेक्षामां तो प्राये करीने सांव्यवहारीक जीवोने एकएक संबंध पण अनंतो-वार थया छे. ते प्रकारे श्री भगवती सूत्रना बारमा शतकना सातमा उद्देशमां कह्युं छे, तेनो अर्थ इहां लखीए छीए.

हे भगवंत ! आ जीव सर्व जीवोना मातापणे करीने, पितापणे करीने, भाईपणे करीने, बहेनपणे करीने, स्त्रीपणे करीने, पुत्रपणे करीने, पुत्रीपणे करीने, पुत्रनी स्त्रीपणे करीने, सामान्यथकी शत्रुपणे करीने, वैरिपणे करीने एटले शत्रुभावना अनुबंध सहितपणे करीने, घातकपणे करीने एटले मारनारपणे करीने, अने ताडन करनारपणे करीने, प्रत्यनीकपणे करीने एटले प्रतिकूलपणे करीने, अने कार्यना उपघातपणे करीने, एटले अमित्रसहायीपणे करीने, राजापणे करीने, जुवराजपणे करीने, यावत् सार्थवाहपणे करीने, दासपणे करीने, एटले घरनी दासीना पुत्रपणे करीने, प्रेष्यपणे करीने एटले चाकरपणे करीने, भृतकपणे करीने एटले दुकालादिकने विषे अन्नसाटे लीधेलो तेपणे करीने, कर्षणादि लाभना भाग ग्राहकपणे करीने, अन्य पुरुषोए उपार्जन करेला अर्थना भोगकारी नरपणे करीने, वली कला शीखववा जोग्यपणे करीने, अने वली द्वेष करवा जोग्यपणे करीने

पूर्वे उत्पन्न थयो छे? ए रीते गौतमस्वामीए जगवंतने पूछ्युं. त्यारे जगवंत कहेता हवा. हे गौतम! हा! अनेकवार अथवा अनंतीवार आ जीव सर्व जीवोनी माता थई, पिता थयो, जाई थयो, ए रीते उपर कह्या प्रमाणे पूर्वे सर्व संबंध करी चूक्यो छे. एज प्रकारे सर्व जीवो पण आ जीवना मातादिकपणे करीने, अनेकवार, तथा अनंतीवार पूर्वे उत्पन्न थया छे. ए रीते सर्व जीवोने मांहोमांहि सर्व संबंध थइ चूक्या छे इति संसारनी अनवस्था उपर कुबेरसेना गणिकानुं दृष्टांत तथा श्री जगवती सूत्रना पाठनो अर्थ जाणवो.

॥ अनुष्टुप्वृत्तम्. ॥

न सा जातिः न सा योनिः न तत् स्थानं न तत् कुलम्

११ ए १० १४ १२ १३ १७ १५ १६ २० १८ १ए

न सा जाई न सा जोणी। न तं गणं न तं कुलं॥

न जाताः न मृताः यत्र सर्वे जीवाः अनन्तशः

५ ६ ७ ८ १ २ ३ ४

न जाया न मुआ जब॥ सव्वे जीवा अणंतसो॥२३॥

अर्थः—(जछ के०) ज्यां (सव्वे के०) सर्व (जीवा के०) जीव जे ते (अणंतसो के०) अनंती-

वार (न जाया के०) नथी उत्पन्न थया. तथा (न मुआ के०) नथी मरण पांम्या, एवी (सा के०) ते. अर्थात् तेवी कोइ (जाई के०) जाति छे ते (न के०) नथी. अने (सा के०) ते अर्थात् तेवी कोइ (जोणी के०) योनि छे ते (न के०) नथी. अने (तं के०) ते अर्थात् तेवुं कोई (ठाणं के०) स्थान छे ते (न के०) नथी. अने (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं कोइ (कुलं के०) कुल छे ते (न के०) नथी. एटले सर्वे जीवोने पूर्वे कहेलां सर्वे स्थानको अनंतीवार थयां छे ॥२३॥

वली आ अधिकारने विशेषे जाणवानी मरजी होय तो, श्री भगवती सूत्रना बारमा शतकना सातमा उद्देशामांथी बोकडानुं दृष्टांत जोइ लेज्यो.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

तत् किमपि नास्ति स्थानं लोके वालाग्रकोटीमात्रमपि,
७ ८ १२ ११ ९ १०
तं किंपि नत्थि ठाणं । लोए वालग्गकोडिमित्तंपि ॥
यत्र न जीवाः बहुशः सुखदुःखपरंपरां प्राप्ताः
१ ५ २ ४ ३ ६
जत्थ न जीवा बहुसो । सुहदुक्खपरंपरं पत्ता ॥ २४ ॥

अर्थ-(जछ के०) जे स्थानने विषे (जीवा के०) जीव जे ते (सुह दुक्ख परंपरं के०) सुख दुःखनी परंपराने (बहुसो के०) घणीवार (न पत्ता के०) नथी पांम्या. (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं (किंपि के०) कोइ पण (लोए के०) लोकने विषे (वालग्ग के०) वालनो अग्र तेनो (कोडिमित्तंपि के०) प्रांतभाग मात्र पण, अर्थात् किंचित् मात्र पण (ठाणं के०) स्थान जे ते (नत्थि के०) नथी. अर्थात् आ जीव, सर्व स्थानकमां जइ आव्यो छे. ॥ २४ ॥

भावार्थ-व्यवहार राशीने पामेला जीवोने अनंतो काल थइ गयो छे.माटे ते जीवोने सर्व जाति आदिकने विषे अनंतीवार उत्पत्ति थइज हशे? एम संभावना करीए छीए. केम के, ए अभिप्रायतो बहुश्रुतनेज गम्य छे.अर्थात् ते अभिप्राय तो बहुश्रुत जाणे.हे जीव! तुं अनंतो-वार सारी सारी जातिमां तथा सारी सारी योनिमां उत्पन्न थयो छे.अने सारा सारा स्थानमां तथा सारा सारा कुलमां उत्पन्न थयो छे. अने तुं त्यां अनेक प्रकारे जन्म मरण पाम्यो छे. परंतु विचारी जोतांतो तुं जेवो छे,तेवोने तेवोज छे एटले तहारुं स्वरूपतो निश्चे नयमते करीने अछेद्य,अभेद्य,अजर,अमर,ज्ञानरूप,सुखरूप अने सत्तारूप एवुं छे. तेने तुं विसरी जइने,देहा दि परभावमां आसक्त थइने पंच प्रकारना विषय सुख भोगववानी तृष्णा, हजु सूधी तने जती नथी. परंतु तुं एम वांछा राखेछे के, हुं सारी सारी जाति आदिकमां जइने सारा सारा

विषय भोगवुं. पण ते विषयनां सुख तें अनंतीवार भोगवीने वमन कर्यां छे, तोयपण तेने तेडा भोगनी इच्छा राखीने वांताशी (वमन करेलाने खानारो) केम थाय छे? वळी ए विषय सुखने भोगवीने कांइ तृप्त थवातुं नथी पण, उलटी तेनी तृष्णा जेम बळता अग्निमां घी होमे, ने तेनी ज्वाळा वृद्धि पामे, तेम विषय तृष्णा वृद्धि पामशे; माटे हे जीव! तुं एम विचार के, हुं सर्व ठेकाणे जइने सर्व जातिनां सुख दुःख अनंतीवार भोगवी आव्यो छुं. पण कोइ ठेकाणे नथी जइ आव्यो एम नथी. एवुं विचारीने विषय सुखथी विराम पामीने तुं तहारा आत्मस्वरूपना अविनाशी सुखमां मग्न था. आ बे गाथानो भेगो भावार्थ छे. ॥२३॥२४॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

सर्वाः ऋद्धयः प्राप्ताः सर्वेऽपि स्वजनसंबंधाः
२ ३ ६ ४ ५

सव्वाउ रिद्धीउ । पत्ता सव्वेवि सयणसंबंधा ॥

संसारे तस्मात् विरम ततः ऋद्ध्यादिभ्यः यदि जानासि तदा आत्मानं सुखिनं
१ ७ १२ ११ ८ १० ९

संसारे तो विरमसु । तत्तो जइ मुणसि अप्पाणं ॥ २५

अर्थ—(संसारे के०) संसारने विषे (सव्वात्रे के०) सव एवी (रिद्धीउ के०) ऋद्धियो जे ते. तथा (सव्वेवि के०) सर्व एवा पण (सयणसंबंधा के०) स्वजन संबंध जे ते (पत्ता के०) पाम्यो छे (तो के०) ते कारण माटे (जइ के०)जो अप्पाणं के०) आत्माने (मुणसि के०) जाणे छे, तो (तत्तो के०)ते ऋद्धिआदिक थकी(विरमसु के०)विराम पाम्य.अर्थात् निवृत्ति पाम्य.॥२५॥

भावार्थ—हे आत्मन्! संसारने विषे अनादि कालथी भ्रमण करतां आ जीवे देव मनुष्यादिकनी सर्वे समृद्धियो पामी छे. तथा सर्वेनी साथे,पोतानो माता पिता भाइ भार्यादिक संबंध, जोडायो छे. माटे तेमां तहारे मोह राखवो घटतो नथी. केम के,जे स्त्री छे, ते पराभवनुं स्थानक छे. तथा जे बंधुजन छे, तेज बंधन छे. तथा जे विषयसुख छे, तेज विष छे. (झेर छे.) ए प्रकारे जे तहारा शत्रु छे,तेनेज तुं मित्र जाणीने तेने विषे मोह राखीने बेठो छे. ते कारण माटे एक पोताना आत्म स्वरूपनुंज साचुं सुख मानीने, ते ऋद्धि, स्वजन, इत्यादिकनुं कल्पित सुख मानीने अर्थात् तेने दुःखरूप जाणीने ते सर्व थकी निवृत्ति पाम्य. ॥२५॥

एकः	बध्नाति	कर्म	एकः	वधबंधमरणव्यसनानि
१	३	२	४	५

एगो बंधइ कम्मं । एगो वहबंधमरणवसणाइं ॥

विपहले मवे भ्रमति एक एव कर्मभिर्वेचितः सन्
६ ९ १० ७ ८

विसहइ भवंमि भमडइ । एगुच्चिअ कम्मवेलविउं ॥२६॥

अर्थ—(एगो के०) एकलो. अर्थात् सहाय्य रहित एवो जीव जे ते (कम्मं के०) ज्ञानावरणीआदि कर्मने (बंधइ के०) आत्मानी संगाथे बांधे छे. तथा (एगो के०) एकलोज भवांतरने विषे (वह के०) ताडन. अने (बंध के०) बंधन. अने (मरण के०) प्राणनो वियोग. अने (वसणाइं के०) आपत्ति,तेमने (विसहइ के०) सहन करे छे. वली (एगुच्चिय के०) एकलोज आ जीव (कम्मवेलविउ के०) कर्मवडे ठगायो सतो (भवंमि के०) संसारने विषे (भमडइ के०) भमे छे. ॥२६॥

भावार्थः—हे जीव ! जे वखत तहारो जन्म थयो,ते वखत तें एकलेज घणुज कष्ट सहन करयुं, पण ते वखत तहारुं दुःख मटाडवाने माटे, तने कोइए सहाय्य करी नही. अने जे वखते तुं मरण पामीश, ते वखते ते मरणनी वेदना पण, तहारे एकलानेज सहन करवी पडशे. अने पछी ज्यारे नरकादिक भवांतरने विषे जाईश, त्यारे त्यांनी वेदना पण, तहारे एकलानेज सहन करवी पडशे; पण जेने अर्थे एटले देहने अर्थे, स्त्रीने अर्थे, पुत्रने अर्थे,

वै० तथा संबंधीने अर्थे तें अनेक प्रकारनां पाप कर्यां छे, परंतु, तेमांनुं कोइ पण तहारी वे- श०
दनानो भाग लेवाने आवशे नही. एवीज रीते बीजा भवोमां पण कर्मवडे ठगायेलो तुं, ए-
३० कलोज कष्ट भोगवीश. अर्थात् तहारां करेलां कृत्यने तुंज भोगवीश, पण ते कष्ट भोगव-
वाने बीजो कोइ पण आवशे नही ॥२६॥

अन्यः न कुरुते अहितं हितमपि आत्मा करोति नैव अन्यः
१ ३ ४ २ ५ ६ ७ ९ ८

अन्नो न कुणइ अहियं । हियंपि अप्पा करेइ नहु अन्नो ॥

आत्मकृतं सुखदुःखं भुनक्षि ततः कस्मादऽसि दीनमुखः
११ १२ १३ १० १५ १४

अप्पकयं सुहदुक्खं । भुंजसि ता कीस दीणमुहो ॥२७॥

अर्थ—हे प्राणिन्! (अन्नो के०) अन्य जे ते (अहियं के०) अहित (अनिष्ट)ने (न कुणइ के०) नथी करतो. परंतु आत्माज करे छे, अने (हियंपि के०) हितने पण, ते (अप्पा के०) आत्माज (करेइ के०) करे छे. पण (अन्नो के०) अन्य कोइ (नहु के०) नथीज करतो. (ता २०
के०)ते कारण माटे (अप्पकयं के०) आत्मानुं करेलुं जे (सुहदुक्खं के०) सुखदुःख, तेने

(नुंजसि के०) पोते आत्माज भोगवे छे. माटे तुं (दीणमुहो के०) दीनमुख वाळो (कीस के०) केम थाय छे ? अर्थात तुं बीजाजनो दोष शुं करवा देखे छे ? ॥२७॥

भावार्थ—हे जीव ! तुं एम विचारे छे के, फलाणाये महारु बगाड्युं, एम धारीने तेना उपर द्वेष करे छे, अने फलाणाये महारुं सुधार्युं, एम धारीने तेना उपर राग करे छे,पण ते मांनुं कोइ तहारुं बगाडतुं पण नथी, ने सुधारतुं पण नथी. परंतु ते बगाडनारो, अने सुधारनारो, ते तहारो आत्माज छे.अर्थात सुख पण तहारो आत्मा करे छे,अने दुःख पण तहारो आत्माज करे छे. माटे दुःख आव्ये सते दीनमुख वाळो थइने, बीजानो दोष शुं करवा देखे छे ? वळी श्री उत्तराध्ययन सूत्रना वीशमा अध्ययनमां कह्युं छे के, वैतरणी नदीनो पमाडनार पण आ आत्मा छे. अने कूटशाल्मलि वृक्षनी वेदनाने पमाडनारो पण आ आत्मा छे. अने कामधेनु गायने पमाडनारो पण आ आत्मा छे. अने नंदनवन तथा देवलोक अने मोक्ष तेने पमाडनारो पण आ आत्माज छे. वळी आ आत्मा कोइ अपेक्षाये कर्त्ता छे,अने कोइ अपेक्षाये अकर्त्ता छे.एज रीते सुख दुःखनो कर्त्ता अकर्त्ता पण आत्माज छे.वळी मित्र तथा अमित्र पण आत्माज छे. अने सदाचार अने दुराचारने करनारो पण, आ आत्माज छे. एम जाणीने कोइना उपर राग द्वेष करवो नही. ॥२७॥

बहुआरंभेण उपार्जितं वित्तं अनुभवंति हे जीव स्वजनगणाः
३ ४ ५ १ २

बहुआरंभविढत्तं । वित्तं विलसंति जीव सयणगणा ॥

तेन आरंभेण जनित पापकर्म अनुभविष्यसि नरके पुनः त्वं एव
७ १० ६ ८ ९

तज्जणियपावकम्मं । अणुहवसि पुणो तुमं चेव ॥२८॥

अर्थ—(जीव के०) हे प्राणिन्! (सयणगणा के०) माता, पिता, भाइ, स्त्री, पुत्रादिक स्वजननो समूह जे ते, (बहुआरंभ के०) तें, खेतीआदिक घणा आरंभे करीने (विढत्तं के०) उपार्जन करयुं एवुं, जे (वित्तं के०) धन, ते प्रत्ये अर्थात् ते धने करीने, तेउ (विलसंति के०) विलास करे छे. अर्थात् ते धननुं फल ते स्वजनादिक भोगवे छे. (पुणो के०) वली (तज्जणिय के०) ते आरंभे करीने उत्पन्न थयुं एवुं, जे (पावकम्मं के०) पाप कर्म, तने (तुमं चेव के०) तुं एकलोज (अणुहवसि के०) अनुभव करीश. अर्थात् नरकादिकने विषे ते पापनुं फल तुं एकलोज भोगवीश. ॥२८॥

भावार्थ—हे जीव! तें अनेक प्रकारे जीव हिंसा तथा कूडकपट छलभेद प्रपंचादिक केटलाक अनर्थ करी, तथा नीच सेवादिक घणां अकर्त्तव्य करी, तथा अनेक प्रकारे परदेशमां

भमीने, तथा लडाइ प्रमुखमां मरणांत कष्ट मांथे लेइने, तथा पोताना स्वधर्मनो पण त्याग करीने तथा रात्रि दिवस शरीरनुं सुख पण न गणीने, धन उपार्जन कर्युं; परंतु ते धनने स्वजन तथा ज्ञाति आदिक लोक,तहारो उपकार नं गणतां, उलटा तने दबावीने,तथा तने तिरस्कार करीने, तथा मेहेणां मारीने, अने अनेक प्रकारनी युक्तिवडे करीने, एटले उंदरनी पेठ फूंकी फूंकीने तेउ खाइ जाय छे.अर्थात् धोले दहाडे भरया शेहेरमां ते स्वजनादिक चोर, तने लूटी ले छे.अने ते धन उपार्जन करतां जे पाप थयुं,तेना फलने तो नरकादिकने विषे, तुं एकलोज भोगवीश. पण बीजुं कोइ भोगववा आवशे नही.माटे हे भव्य प्राणिन्! कांइक विचार करीने न्यायथी धन उपार्जन करीने तेने कांइक तो सारा मार्गमां वापरज!॥

अथ दुःखिताः तथा बुभुक्षिताः इति यथा चिंतिताः डिंभाः

४ ५ ६ ७ २ ८ ३

अह दुक्खिआइ तह भु । क्खियाइ जह चिंतिआइ डिंभाइ ॥

तथा स्तोकमपि न आत्मा विचिंतितः अतस्त्वां हेजीव किं भणामः

९ ११ १२ १० १३ १ १४ १५

तह थोवंपि न अप्पा । विचिंतिउ जीव किं भणामो ॥२९॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव! तुं मोहने वश थइने (जह के०) जेम (डिंभाइं के०) आ
महारां बालक छे ते. एटले महारां छोकरां छे ते (अह के०) हवे (दुक्खिआइं के०) दुःखी-
यां छे. एटले टाहाढ्यमां ओढवा पाथरवादिक वस्त्र नथी, तेथी पीडा पामे छे. (तह के०) ते-
मज (भुक्खियाइं के०) महारां बालक भूख्यां छे एम(चिंतिआइं के०)ते बालकोनुं तुं रात्रि
दिवस चिंतवन करे छे, परंतु (तह के०) तेवी रीति, तें (अप्पा के०) आत्मा छे ते (थोवंपि
के०) थोडो पण (न विचिंतिउ के०) नथी चिंतवन कर्यो. माटे तने (किं भणिमो के०) शुं
कहीए?अर्थात् हे मूर्ख! तने केटलो ठपको दइए?एटले तें थोडो पण आत्मानो विचार नथी
कर्यो.के,महारा आत्मानी शी गति थशे?एवो विचार लगार मात्र पण तुं करतो नथी. १९

भावार्थ—हे जीव! तुं मोहने वश थइने रात्रि दिवस पारकी चिंता कर्या करे छे.के,आ
महारां बालक, तथा आ महारी स्त्री इत्यादिक स्वजन भूख्यां छे, तरष्यां छे,तथा तेमने अन्न
वस्त्रादिकनुं दुःख छे. इत्यादिक अनेक प्रकारनी चिंताने रात्रि दिवस कर्या करे छे, परंतु
तुं तहारा आत्मानी चिंता करतो नथी. के, में महारा आत्मानुं साधन केटलुं कर्युं? एटले
आत्मा परभवे सुखी थाय, एवुं काम में रात्रि दिवस मध्ये केटली घडि कर्युं? एवो थोडो
पण तहारा स्वार्थनो विचार तुं करतो नथी.केवल रात्रि दिवस पारकुंज वेतरुं कूट्या करे छे.

माटे तुं मूर्ख छे.तेथी तने केटलो उपदेश दइए? केम के,उपदेश तो योग्यनेज थाय छे.॥२९॥

क्षणभंगुरं शरीरं जीवः अन्यः च शाश्वतस्वरूपः
१ २ ६ ४ ३ ५

खणभंगुरं सरीरं । जीवो अन्नो अ सासयसरूवो ॥

कर्मवशात् अनयोः संबंधः निर्बंधो मूर्छा अत्र शरीरे कः तव
७ ८ १२ ९ ११ १०

कम्मवसा संबंधो । निब्बंधो इछ को तुज्झ ॥३०॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (खणभंगुरं के०) क्षण भंगुर एटले क्षणमां नाश पामवाना स्वभाव वालुं एवुं (सरीरं के०) आ शरीर छे. (अ के०) वली (अन्नो के०) शरीर थकी जूदो एवो, अने (सासयसरूवो के०) शाश्वतुं छे स्वरूप ते जेनुं, एवो (जीवो के०) जीव छे. तेने (कम्मवसा के०) कर्मना आधीनपणाथी शरीरनी साथे (संबंधो के०) संयोग थयो छे माटे (इछ के०) ए शरीरने विषे (तुज्झ के०) तहारे (को के०)श्यो(निब्बंधो के०) अनुबंध छे? एटले ए शरीरने विषे तहारे शी मूर्छा छे ? ॥३॥

भावार्थ—हे जीव ! तुं अछेद्य, अभेद्य, अजर, अमर, ध्रुव, अनंत ज्ञानमय, अनंत

वै० दर्शनमय, अनंत चारित्रमय, अनंत वीर्यमय; ज्योतिःस्वरूप, पवित्र, अलिंग, अव्यक्त, नि- शा०
र्लेप, निरंजन, अने आनंदमय एवो तुं निश्चे नय मते छे. परंतु अनादि कालथी कर्मना वशे
२२ करीने, अनित्य, अने अशाश्वत एवुं, अने त्वचा, मांस, हाडकां, रुधिर, नसो, मेद एटले
हाडकां उपर रहेली चामडी, अने मज्जा एटले हाडकामां रहेलु मांस, अने मल मूत्र, ने
दुर्गंध, ने बिभीत्स (बिहामणी) एवी वस्तुए भरेला चामडाना कोथला रूप आ शरीर छे.
तेवा शरीरने विषे हे जीव ! तुं कर्मना वशथकी बंधाएलो छे. तेने विषे महारापणुं मानी ले-
इने, एटले आ शरीर ते हुं छुं. एम धारीने तेना उपर ममत्वभाव राखीने शुं करवा मिथ्या
हेरान थाय छे ? इहां प्रसंगानुसारे शरीर उपरथी मूर्छा उतरवाने माटे, विचारवा जेवुं एक
दृष्टांत लखीए छीए.—जेम कोइ पुरुषे सरकारनो अपराध करयो होय,तेणे करीने तेने स-
कत मजूरी साथे; महा दुःखदाइ बंधीखानामां, अमुक वर्षनी टीप मारीने पूरयो होय, तेम
तने पण, तहारा कर्मे, पूर्वे लखेली अशुचि वस्तुए करीने भरेलो, अने दुर्गंधमय शरीररूप
पुरुषनी आकृतिवालो तथा स्त्रीनी आकृतिवालो चामडानो कोथलो, तेमां तने अमुक मुदत
सूधी पूरयो छे. तोपण तेवा शरीरने विषे तुं एवो ममत्व धारण करे छे के, हुं शेठ, हुं शेठाणी, २२
हुं राजा, हुं राणी, हुं ब्राह्मण, हुं ब्राह्मणी इत्यादिक कल्पित नाम ठरावीने, तथा ते कोथ-

लानो रंग, कालो धोलो देखीने तेमां रूपवान् कुरूपवाननी कल्पना करीने, तुं मोह पामे छे; परंतु एम नथी विचारतो के, आ महारा शरीरमां शेठ ते कियो ? हाथ शेठ ? पग शेठ ? के, मांथुं शेठ ? एम खरी रीते विचारीश तो सर्व कल्पना मात्रज मालम पडशे. माटे एवी रीते वस्तुगते विचारीने, तुं शरीर उपरथी मूर्छा उतारय. किं बहुना ? आ अधिकारने विषे श्री आचारांगजी सूत्रमां विशेष प्रकारे कह्युं छे, त्यांथी जोइ लेवुं. ॥३०॥

कुत. आगतं कुत्र चलितं त्वमपि कुतः आगतः कुत्र गमिष्यसि.
३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११

कह आयं कह चलियं । तुमंपि कह आगउ कहं गमिही ॥

अन्योन्यमपि युवां न जानीथः हे जीव कुटुंबमिदं कुतः तव अन्तःकरणात्
१२ १३ १४ १ २ १६ १५

अन्नुन्नंपि न याणह । जीव कुडुंबं कउ तुज्झ॥३१॥

अर्थ—(जीव के०) हे आत्मन् (कुडुंबं के०) आ माता पिता भाइ स्त्रीयादि कुटुंब (कह आयं के०) क्यांथी आव्युं छे ? अने (कह चलियं के०) क्यां गयुं ? एटले अहिंथी मरीने क्यां गयुं ? अने (तुमंपि के०) तुं पण (कह आगउ के०) क्यांथी आव्यो ? अने

(कहं गमिहि के०) क्यां जइश ? एम (अन्नुन्नंपि के०) परस्पर एटले एक बीजाने पण (न याणह के०) नथी जाणतो. माटे (तुज्झ के०) तहारुं कुटुंब (कत्त के०) क्यांथी ? अर्थात् एक बीजाने जाण्या वगर आ कुटुंब महारुं छे, एम मानी बेठो छुं, ते मिथ्या छे. ॥३१॥

भावार्थ—हे जीव! जेना उपर तने घणो मोह छे,ने महारां महारां करे छे,ते तहारां माता पिता स्त्रीयादिक केइ गतिमांथी आव्यां छे? ने केइ गतिमां जशे ? अने तुं पण केइ गतिमांथी आव्यो छे ? ने केइ गतिमां जइश ? ते संबंधी तने कांइ पण खबर नथी. एटले जेम परबने विषे कोइ क्यांथी आव्युं ? ने कोइ क्यांथी आव्युं; ए रीते ते सर्वे आवीने एकठां मले छे. पछी तेउ पाणी पीने सउ सउने मार्गे वेराइ जाय छे. तेम आ भवरूप परबने विषे कुटुंबरूप सर्वे लोक पण, कोइ नारकीमांथी, कोइ तिर्यंचमांथी,कोइ मनुष्यमांथी अने कोइ देवलोकमांथी, एम सउ सउनी गतिमांथी आवीने भेगां थयां छे. तेउ पोत पोताना कर्मने अनुसारे सुख दुःख भोगवीने, पोत पोतानां करेलां कृत्यने अनुसारे, चाल्यां जाय छे.परंतु तेमने राखवाने माटे तुं अनेक प्रकारना उपाय करीश, तोयपण ते रही शकवानां नथी. ते कारण माटे तेमने तुं एम मानी बेठो छुं के, आ महारुं कुटुंब छे, पण ते वस्तुगते तहारुं कुटुंब छेज नही. परंतु तहारुं साचुं कुटुंब तो ज्ञान, दर्शन, चारित्रादिक आत्मगुण छे. ॥३१॥

आ अधिकारने विशेष जाणवानी मरजी होय तो, श्री आचारांगजी सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना प्रथम अध्ययनना, प्रथम उद्देशमां जोई लेज्यो. ॥३१॥

क्षणभंगुरे शरीरे मनुजभवे अभ्रपटलसदृक्षे

१ २ ४ ३

खणभंगुरे सरीरे । मणुअभवे अब्भपडलसारिछे ॥

सारं एतावन्मात्रं यद्यस्मात् क्रियते शोभनः धर्मः

१० ९ ५ ८ ६ ७

सारं इत्तियमेत्तं । जं कीरइ सोहणो धम्मो ॥३२॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (खणभंगुरे के०) क्षण क्षणमां नाश पामतुं एवुं (सरीरे के०) शरीर सते, तथा (अब्भपडल सारिछे के०) मेघना समूह जेवा, एटले जेम वायराथी मेघ शीघ्र नाश पामे छे, तेम थोडा कालमां नाश पामे एवा. (मणुअभवे के०) मनुष्य भवने विषे (जं के०) जे (सोहणो के०) सारो. एटले पांच आश्रवथी विराम पामवा रूप (धम्मो के०) जिनप्रणीत धर्म जे ते (कीरइ के०) करीए. (इत्तियमित्तं के०) एटलु मात्रज (सारं के०) सार छे. अर्थात् आ संसारमां जेटलुं धर्म साधन थाय छे, एटलुंज सार छे. ॥३२॥

भावार्थ—हे भव्य जीव ! देवादिक भवनी अपेक्षाए थोडा काल रहे एवो, आ मनुष्य भव छे.तेमां वली आ शरीर क्षणे क्षणे नाश पामे तेवुं छे.अर्थात् चारे तरफथी बलवा मांडेला घर जेवुं आ शरीर छे.तेवा क्षणिक शरीर वडे,जेटली घडि तुं धर्म साधन करीश,एटली वार नोज तहारो मनुष्य भव लेखानो छे. जेम कोइ घर बलतुं होय, ने तेमांथी जेटलो सामान काढी लीधो, तेटलोज आपणो छे. तेम नाश पामता शरीरथी जेटली घडि तुं तहारा आत्मानुं साधन करीश, एटलीज वार तहारो मनुष्यभव जाणवो. अने बाकीनो पशुना जेवो निरर्थक जाणवो. एटले जेम पशु छे, ते आहार, भय अने मैथुन तेणे करीने पोताना जन्मारो गमावे छे, तेम तहारो पण व्यर्थ जन्मारो गयो जाणवो. ॥ ३१ ॥

॥ अनुष्टुप्वृत्तम् ॥

जन्मदुःखं जरादुःखं रोगाः च मरणानि च
१ ३ ५ ४ ७ ६
जम्मदुक्खं जरादुक्खं। रोगा य मरणाणि य॥
अहो आश्चर्ये दुःखरूपः निश्चये संसारः यत्र संसारे क्लिश्यंति जंतवः

१ १३ ८ १२ ९ ११ १०

अहो दुक्खो हु संसारो । जछ कीसंति जंतुणो ॥२३॥

अर्थ—(अहो के०) अहो इति आश्चर्य ! एटले आ वात आश्चर्यकारी छे. अथवा (अहो के०) हे जीव ! ए प्रकारे जीवनुं संबोधन करवुं. आ संसारमां पर्यटन करता प्राणियोने कोइ एवो पदार्थ नथी के, जे दुःखदायक न होय. अर्थात् सर्वे पदार्थ दुःखदायक छे. शुं शुं दुःखदायक छे; ते देखाडे छे. (जम्म दुक्खं के०) जन्म संबंधी दुःख, एटले आ जीवने जन्मती वखते घणुंज दुःख थाय छे. तथा (जरा दुक्खं के०) वृद्धावस्था संबंधी दुःख,एटले घडपणमां अनेक प्रकारनां दुःख प्राप्त थाय छे. (य के०) वली (रोगा के०) अनेक प्रकारना व्याधि उत्पन्न थाय छे. (य के०) वली (मरणाणि के०) अनेक प्रकारे मरणनी वेदना थाय छे. माटे (हु के०) निश्चे (जछ के०) जे संसारने विषे (जंतुणो के०) प्राणी जे ते (कीसंति के०) क्लेश पामे छे, ते (संसारो के०) संसार जे ते (दुक्खो के०) केवल दुःख रूपज छे. अर्थात् आ संसारमां कांइ पण सुख नथी. ॥२३॥

भावार्थ—हे आत्मन् ! तुं विचार करय के,आ जीव ज्यांथी जन्मे छे, त्यांथी ते मरण पर्यंत केवल दुःखमांज वर्त्ते छे. केम के,जन्मती वखते दुःख घणुं पडे छे. ते विषे शास्त्रमां कह्युं

छे के, अग्नि वडे तपावीने, लालचोल करेली साडात्रण क्रोड सोयो, शरीरमां रहेली एवी साडात्रण कोटि रोमराय तेने विषे चांपतां जेटली वेदना थाय,तेथी आठगुणी वेदना गर्भने विषे थाय छे. तथा जन्मती वखतनी वेदना तो, कांइ कही शकाय तेवी नथी; जेम जंतरडामां घालेला सोना रुपाना तारने, जेम बलात्कारे खेंची काढे छे,ए दृष्टांते माताना योनी यंत्रमांथी निकलतां, माताने तथा पोताने, अतुल वेदना थाय छे. तेवी रीते मरणनुं दुःख पण जाणी लेवुं.हवे जन्म अने मरण ए बे दुःखोनी मध्ये,रहेला दुःखोनुं वर्णन करीए छीए. बाल्यावस्थाने विषे, ते बालकने बोलतां न आवडवाथी, तेने जे वेदना थइ होय, ते वेदना मटाडवाना उपचारने बदले, उलटी तेने वधारे वेदना थाय; तेवा उपचार करवामां आवे छे. जेम के, ते बालकने मांथु दुःखतुं होय, तेनो उपचार मूकीने पेट दुखतुं मटाडवानो उपचार करे छे. इत्यादि. वली जवानीमां एटले मानी लीधेली सुखनी अवस्थामां पण,संसारना समस्त सुखनी प्राप्ति थती नथी.-कदापि पराणे एक सुखनी प्राप्ति थाय छे, तेवामां बीजां बे दुःख उभां थाय छे. जेम कोइ वस्तुनो घडो करवा माटे, कांइ पण चीज न जडवाथी, चोमासामां उत्पन्न थएलां आशरे दश पंदर देडकां लेइ, पांचशेरीनो घडो करे छे, तेवामां ते घडो, कांइक ओछो थवाथी जेवामां बीजुं एक देडकुं लेवा जाय छे, तेवामां बे देडकां

कूदी जाय छे. वली वेने पकमवा जाय छे, तेवामां चार जतां रहे छे, तेम ए दृष्टांतनुं सि-
ध्धांत ए छे के, स्त्री, धन, पुत्र, निरोगीपणुं जगत्मां मान्यपणुं, तथा महोटो हवेलीउ, अने
स्वजनादिकनुं अनुकूलपणुं इत्यादिक बधां सुख जोगववानी इच्छा करे छे, तेवामां तेमांथीज
अणधारयुं. अणचिंतव्युं, उचिंतुं महाकष्ट आवी पमे छे. जेम के, पुत्रना सुखनी इच्छा करवा
जाय छे, तेवामां स्त्री मरी जाय, वली स्त्रीना सुखनी इच्छा करवा जाय छे, एटलामां द्रव्य
नाश थइ जाय, वली पराणे कदापि द्रव्य मल्युं, तो शरीरे मांदो थाय, कदापि शरीरे साजो
थयो, तो घर बली जाय, वली घर समु कराववा जाय, एटलामां चोरीनो, अथवा स्वजना-
दिकनो उपद्रव थाय, माटे जवानीमां पण, सर्व प्रकारनो बरोबर व्यवस्था राखीने सुख जो-
गववा जाय, तोपण जोगवी शकातुं नथी. तो वृध्धावस्थामां तो क्यांथीज जोगवाय ? केम
के, सर्व सुख जोगववानुं मुख्य साधन एवुं जे शरीर, ते निर्बल, रोगी, कद्रूपु थइ जाय छे.
तेमज शास्त्रमां कह्युं छे के, हाथ पग विगेरे अंग थरथर ध्रूजे छे. तथा आंखे पूरुं देखातुं नथी
काने पूरुं संजलातुं नथी. नाकमांथी लींट नितरे छे. ने दांत पण हाली उठे छे. तथा पमी
पण जाय छे. तथा खांसी, श्वास अने शरीरनुं निर्बलपणु वधे छे, अंग जागे छे, तुटे छे अने
फाटे छे. वली मुखेथी बराबर चोखुं बोली शकातुं नथी. अने लोकने पण अनादर करवा

जोग्य, तथा हांसी करवा जोग्य थाय छे. तथा दिवसे दिवसे ज्ञान पण ओछुं थतुं जाय छे. तोयपण बधा काममां म्हापण मोहोलवा घणो जाय छे, त्यारे पोतानी स्त्री तथा वहालो पुत्र अने पुत्री विगेरे,ते डोसाने तिरस्कार करीने एम कहे छे के,तमे छानामाना खाटलामां पड्या रहोने! नकामो लवारो शुं करवा करो छो ! तमारुं हैय्यु फूटी गयुं छे, पण कांइ अमारुं फुटी गयुं नथी के, तमारु कह्यु करीए !! वली घरना खूणाने विषे खांशी खातो खातो एक तूटमूट खाटलीमां पड्यो रहे छे. वली जवानी अवस्थामां पुत्रादिकने पालन पोषण करेलां, ते एवी आशाए के, तेओ वृद्धावस्थामां महारी चाकरी करशे, तोयपण ते स्त्री, पुत्र, पुत्रनी स्त्रीयो, इत्यादि ते पण ते डोसाथी न सहन थाय तेवो, पराभव करे छे. अने वली मोढेथी बोले छे के, आ डोसो मरतोए नथी, ने मांचो मूकतो पण नथी. वली ते डोसानी घरमां रहेला माणसोज निंदा करे छे, एटलुंज नही, परंतु ते वृद्ध पोतेज, पोताना देहनी निंदा करे छे. ते उपर टीकामां लखेलुं काव्य तथा तेनो अर्थ लखीए छीए.

॥ वैतालीयवृत्तम् ॥

वलिसंततमस्थिशेषितं शिथिलस्नायुधृतं कलेवरम् ॥
स्वयमेव पुमान् जुगुप्सते किमु कान्ता कमनीयविग्रहा ॥ १ ॥

अर्थ–वृद्धावस्थाथी जेना बधा शरीरनी त्वचा (चामडी) मां करचोलीयो वली गइ छे. तथा शरीरमां केवल हाडकांज देखाय छे. अने नाडीयो पण, शिथिल थइ गइ छे. एवा बेढंगा कलेवरने जोइ, ए वृद्ध पोते पोतानी मेलेज, ते शरीरनी निंदा करे छे, तो जेनुं शरीर सुंदर छे, एवी स्त्रीयो निंदे; तेमां तो शुंज कहेवुं ? ॥ १ ॥

वली ते वृद्धावस्थाना दुःख उपर टीकामां कथा लखेली छे, तेनो अर्थ लखीए छीए.

कथा. २

कौशांबी नगरीने विषे घणा धनवालो, अने घणा पुत्रवालो एवो, एक धनो नामे सार्थवाह हतो. तेणे एकलेज नाना प्रकारना उपाये करीने, धन उपार्जन करयुं. ने ते सघलुं धन, दुःखवालां बंधुजन, तथा स्वजन, तथा मित्र, तथा स्त्री, अने भाइ आदिक सर्व संबंधीउना भागने अर्थे वापरयुं. त्यार पछी ते धनो, कालना परिपाकपणाथी वृद्ध अवस्थाने पाम्यो. ने तेना सघला पुत्रो, तनुं सारी रीते पालन पोषण करवानी योग्य कलामां कुशल हता. अने संसार संबंधि सघला कामनी चिंतानो भार, तेणे ते पुत्रो उपरज नांख्यो हतो. तोयपण ते पुत्रो एम बोले छे के, अमने आ पिताजीएज आवी सुंदर अवस्थाने पमाड्या छे. तथा सर्व लोकना अग्रेसर करया छे. तथा तमणे अमारो बहु उपकार करयो छे. ए रीते पोतानुं

कोई कार्य प्रसंगे, ते वृद्धनी स्त्रीयो पोताना शा०
वै० सारुं कुलीनपणुं, ते पुत्रो जणावता हता. पछी कोई कार्य प्रसंगे, ते वृद्धनी स्त्रीयो पोताना
स्वामीनी चाकरी करती हती. तेमां पण शरीर चोळीने स्नान कराववुं, तथा भोजन कराववुं
इत्यादिक जे काळे जेम करवुं घटे,ते तेम निरंतर करती हती. तेम करतां करतां केटलाएक
२८ दिवस गया, पछी वृद्धपणुं वृद्धि पाम्युं. एटले आखा शरीरनी इंद्रियो स्वाधीन न रही. अने
सर्व अंग कंपवा लाग्यां. अने नेत्रादिकमांथी पाणी गळवा मांड्युं. त्यारे हळवे हळवे ते स्त्री-
यादिकोए, ते वृद्धनी चाकरी घटाडवा मांडी. केमके, वृद्धपणुं तो वधवा लाग्युं माटे. वळी ते
वृद्ध, चित्तना अभिमान वडे करीने, वृद्धावस्थाना दुःखरूप समुद्रमां पड्यो. वळी ते वृद्धना
दीकरानी स्त्रीयो एम कहे ठे के,आ डोसानुं वईतरु कूटवानुं ते अमारा कर्ममां क्यां सूधी घाल्यो
मूक्युं हशे? ते कांइ मालम पडतुं नथी. त्यारे तेमना स्वामीओ डोसाना पुत्रो,वळी ते स्त्रीयोने
समजावीने डोसानी चाकरीमां वळगाडे ठे, त्यार पछी एक दिवस ते सर्वे स्त्रीयो, संप करीने
पोत पोताना भरतारने एम कहे ठे के, तमारा पितानी अमे घणी घणी चाकरी करीए ठीए,
तोयपण ते वृद्धपणामां बुद्धिनी विकळताथी, अमारी करेली चाकरीना जसने बदले, उलटो २८
अपजस आपे ठे. माटे तमने जो अमारुं कह्युं मानवामां न आवतुं होय,तो बीजा कोई मा-
णस पासे ते डोसानी चाकरी करावो; एटले खबर पडशे. पछी ते पुत्रोए तेमज कर्युं. त्यार

पछी केटलाएक दिवसे पुत्रे पूछ्युं के, हे पिताजी! केम हवे सारी रीते चाकरी थाय छे? त्यारे ते डोसो बोल्यो के, भाई! शुं कहुं!! महारुं मन जाणे छे, कांइ कहेवानी वात नथी. एवी रीते ते डोसानुं बोलवुं सांभळीने, ते सर्वे स्त्रीयो पोत पोताना पतिने कहेवा लागी के, तमे अमारुं कह्युं प्रथम नहोता मानता, पण हवे जखमारीने मान्युं!! इत्यादिक रीते बोलीने, ते डोसाना अवगुण पोताना पतिना हृदयमां सारी रीते ठसाव्या. ते पुत्रो पण ते स्त्रीयोनुं कहेवुं मान्य करीने, पोताना पिताने तिरस्कार करवा लाग्या. ए रीते च्यारे तरफनुं दुःख भेगुं थवाथी, ते डोसाए तो पोको मूकवा मांडी. ते सांभळीने ते स्त्रीयो बोली के, आपणा ससराने अन्न पचतु नथी, ने वगर विचार्युं खा खा करे छे, तेथी चूंक आवती हशे, माटे लावो! देवता वडे शेकीए. पछी ते स्त्रीउ पण लूगडाना डुचा सारी पेठे तंना करीने डाम डाम दे, तेम डोसाने शेके छे. तेथी ते डोसाने घणी पीडा थवाथी डोसो ना ना कहेतो जाय छे, तो पण, पराणे पराणे शेके जाय छे. अने मनमां विचार छे के, आ डोसाए लोकमां अमारी बहु फजेती करी छे, माटे फरीने फरीने आवो लाग मळवानो नथी. एम विचारीने, ते डोसाने बहु पराभव करे छे. त्यार पछी ते डोसो पण, आर्त्तध्याने करी थोडा दिवसमां मरण पाम्यो. ए रीते वृद्धावस्थानुं दुःख जाणवुं.

वै० वली ते वृद्धावस्थाना दुःखना वर्णननुं बीजुं काव्य, टीकामां लख्युं छे, ते लखीए छीए. शा०

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्. ॥

३९ गात्रं संकुचितं गतिर्विगलिता, दन्ताश्च नाशं गता ।
दृष्टिर्भ्रंश्यति रूपमेव ह्रसते, वक्त्रं च लालायते ॥
वाक्यं नैव करोति बान्धवजनः पत्नी न शुश्रूषते ।
धिक् कष्टं जरयाभिभूतपुरुषं, पुत्रोऽप्यवज्ञायते ॥ २ ॥

अर्थ—वृद्धावस्थामां शरीर संकोचाइ जाय छे. एटले शरीरे करचोलीउ वले छे. अने गति पण विकल थाय छे, एटले ज्यां पग मूकवो धारयो होय, त्यां न मूकातां बीजे ठेकाणे मुकइ जाय छे. अने दांत पण पमी जाय छे. अने आंखे पण झांख आववाथी बराबर देखातुं नथी. अने रूप पण दिवसे दिवसे घटतुं जाय छे. अने मुखमांथी लाल चूए छे. वली बांधवजन पण, ते वृद्धनुं कह्युं करता नथी. अने परणेली स्त्री पण, सेवा करती नथी. माटे जराए (वृद्ध-वस्थाए) करीने पराभव पामेला पुरुषने धिक्कार थाउ!!! केम के, पुत्र पण ते वृद्धने तिरस्कार करे छे. माटे ए वृद्धपणानुं जीववुं, ते केवल कष्टरूप जाणवुं. ॥ २ ॥ ३९

वली कह्युं छे के, जेम ते वृद्धनी पोतानां घरनां माणसो निंदा करे छे. तेम ते वृद्ध पण

पोताना घरना माणसोना, अनेक दोष प्रकट करीने, तेउनी निंदा करे छे. वली ते वृद्धे पूर्वे एटले जुवानी अवस्थामां धर्म कर्यो हतो, तेथी केटलाएक लोक ते वृद्धनो निर्वाह करता हता, ते पण आ वृद्धावस्थामां, तेनुं दुःख नाश करवाने समर्थ थता नथी. जेम कोइ माणस नौकामां (वहाणमां) बेठो होय, तेवामां ते नौका भर दरिया वच्चे भागी जाय, त्यारे तेमां बेठला माणसोने, जेम दुःख थाय, तेम आ वृद्धने पण सहाय्यता न मलवाथी, तेवुं दुःख थाय छे. तथा वृद्धावस्थामां प्राये सोल रोग उत्पन्न थाय छे, तथा जे वृद्धने जोवाथी बीजाने पण करुणा उत्पन्न थाय, तेवो ते वृद्ध दुःखी थाय छे. इत्यादि विस्तार श्री आचारांगजी सूत्रथी जाणवो. वली शास्त्रमां कह्युं छे के,

॥ अनुष्टुप्वृत्तम्. ॥

सव्वे जीवावि इच्छंति । जीविउं न मरिज्जउं ॥
तम्हा पाणिवहं घोरं । निग्गंथा वज्जयंति णं ॥ ३ ॥

अर्थ–पूर्वे वृद्धावस्थानुं जे दुःख कह्युं, तेथी मरणनी वेदनानुं दुःख अत्यंत जाणवुं. माटेज शास्त्रमां कह्युं छे के, सर्वे जीवो जीववुं वांछे छे, पण कोई जीवो मरवुं इच्छता नथी. एटलाज माटे निर्ग्रंथ महामुनियो घोर एवा प्राणिवधनो त्याग करे छे. ॥ ३ ॥

वै० वली एज अधिकारने विशेष जाणवाना अर्थि पुरुषोए, श्री आचारांगजी सूत्रमांथी श०
४० जोइ लेवुं. वली गाथामां च शब्दनुं ग्रहण करयुं छे तेथी द्रव्य संबंधी पण घणुज दुःख छे; ते देखाडे छे.

अर्थानामर्जने दुःखमर्जितानां च रक्षणे ॥
आये दुःखं व्यये दुःखं धिगर्थं दुःखसाधनम् ॥ ४ ॥

अर्थ—आ संसारने विषे मनुष्योने बे प्रकारना प्राण छे. तेमां एक अंतःप्राण, ने बीजा बहिःप्राण, तेमां अंतःप्राणतो प्रसिद्ध छे. अने बहिःप्राण ते धन छे. केम के, प्राण जतां जेवुं दुःख थाय छे, तेवुंज दुःख धन जतां पण थाय छे. एटलाज माटे ज्ञानी पुरुषोए आ दुःखनी पंक्तिमां धनने पण गण्युं छे. केम के, (अर्थानां के०) धन मेलवतां पण दुःख छे, तेमज उपार्जन करेला धनने साचववामां पण दुःख छे. माटे धन आव्ये पण दुःख छे, अने धन गये पण दुःख छे. अर्थात् ते धनज दुःखदायक छे. माटे दुःखनुं साधन एवा धनने धिक्कार थाओ!!
॥ ४ ॥—ए रीते जन्म, जरा, रोग, मरण अने धन, ते संबंधी दुःखनो विचार करवो. पण ४०
अंध परंपराए न चालवुं. ए उपदेश. ॥ ३३ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

यावत् न इंद्रियाणां हानिः यावत् न जराराक्षसी परिस्फुरति
१ ३ २ ४ ६ ५ ७

जाव न इंदियहाणी । जाव न जररक्कसी परिप्फुरई ॥

यावत् न रोगविकाराः यावत् न मृत्युः समाश्लिष्यति
८ १० ९ ११ १३ १२ १४

जाव न रोगविआरा । जाव न मच्चू समुल्लिअई ॥ ३४ ॥

अर्थ–हे जीव ! (जाव के०) ज्यां सूधी (इंदियहाणी के०) इंद्रियोनी हानी, एटले इंद्रियोनुं क्षीणपणुं (न के०) नथी थयुं, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (जररक्कसी के०) जरारूप राक्षसी (न परिप्फुरई के०) नथी प्रकट थई, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (रोगविआरा के०) रोग विकार (न के०) नथी प्रकट थया, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (मच्चू के०) मृत्यु जे ते (न समुल्लिअई के०) नथी उदयमां आव्युं, त्यां सूधीमां शक्तिने न गोपवतां तहाराथी बने तेटलुं धर्मसाधन करी ले; नहिं तो पछीथी तने घणोज पश्चात्ताप थशे. ॥ ३४ ॥

भावार्थ–हे प्राणिन् ! ज्यां सूधी तहारी इंद्रियोनी शक्ति भरपूर छे, अने ते शक्तिने ज-

वै० राख्य राक्षसीए भक्षण नथी करी, अने ज्यां सूधी रोग विकार रूप शत्रुए, कायारूप नगरमां घेरो नथी घाल्यो, अने ज्यां सूधी कालना सपाटामां बरोबर नथी आव्यो; त्यां सूधी तुं जेटलुं आत्म साधन करवुं धारीश, तेटलुं बनी शकशे. माटे जेम बने तेम प्रमाद मूकीने जलदीथी धर्मसाधन करव्य. ॥३४॥—वली भर्तृहरिये पण कहुं छे के, श० ४१

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

यावत् स्वस्थमिदं कलेवरगृहं, यावज्जरा दूरतो[1] ।
यावच्चेन्द्रियशक्तिरप्रतिहता, यावत् क्षयो नायुषः ॥
आत्मश्रेयसि तावदेव विदुषा, कार्यः प्रयत्नो महान् ।
प्रोद्दीप्ते[2] भवने हि कूपखननं, प्रत्युद्यमः कीदृशः ॥ १ ॥

अर्थ-(यावत् के०) ज्यां सूधी आ शरीररूप घर सारुं छे, तथा ज्यां सूधी जरा नथी आवी, तथा ज्यां सूधी इंद्रियोनी शक्ति नाश नथी पामी, तथा ज्यां सूधी आउखुं पूरुं नथी थयुं, त्यां सूधी पंडित पुरुषे, पोताना कल्याणने अर्थे महोटो प्रयत्न करवो. अर्थात् रात्रि दिवस परलोके सुख थाय; एवाज साधनमां प्रवर्त्तवुं. केम के, कोई एवुं विचारे के, हालतो ४१

१ यावच्च दूरे जरा. २ संदीप्ते.

जवानी अवस्था छे, माटे हालमां संसारनां सुख भोगवीने, पछी वृद्धावस्थामां धर्म साधन करीशुं, पण हे सज्जनो! जेम (प्रदीप्ते के०) घर अतिशे बलवा मांड्युं. त्यारे जे कूवो खोदवानो उद्यम करवो, ते केवो कहेवाय? एटले घर बलवा मांड्या पछी कूवो खोदी पाणि कहाडी घर होलवायज नही. तेम वृद्धावस्थामां बधुं धर्मसाधन करीशुं, एम धारवुं ते सिद्ध थायज नही. केम के, वृद्धावस्थाना स्वाभाविक दुःखथी, धर्म साधन बनी शकवुं घणुंज कठण छे. माटे धर्म साधन करवामां प्रमाद न करवो. ॥ १ ॥

वली एज वातने मूल ग्रंथकार पण जणावे छे.

यथा	गेहे	प्रदीप्ते	कूपं	खनयितुं	न	शक्नोति	कोऽपि
१	२	३	५	६	७	८	४

जह गेहंमि पलित्ते। कूवं खणिउं न सक्कए कोइ ॥

तथा	संप्राप्ते	मरणे	धर्मः	कथं	क्रियते	हे जीव
९	१२	११	१३	१४	१५	१०

तह संपत्ते मरणे। धम्मो कह कीरए जीव ॥ ३५ ॥

अर्थ–हे जीव! (जह के०) जेम (गेहंमि के०) घर (पलित्ते के०) बलवा मांडये सते (कोइ

के०) कोइ पण, एटले समर्थ होय ते पण (कूवं के०) कूवाने (खणिउं के०) खोदवाने. अर्थात् कूवो खोदी पाणी काढीने, बलता घरने होलववाने (न सक्कए के०) न समर्थ थाय. (तह के०) तेम (जीव के०) हे जीव! (मरणे के०) मरण (संपत्ते के०) प्राप्त थए सते. एटले मरण नजीक आव्ये सते (धम्मो के०) धर्म जे ते (कह के०) किये प्रकारे (कीरए के०) करी शकाय?॥२५॥

भावार्थ–हे आत्मन्! ज्यारे (जवानी अवस्थामां) तहारे धर्म करवानो अवसर हतो, त्यारे तुं बीजे चाले चढी गयो, एटले विषयी जीवनी संगते पशुनी पेठे फोगट अवस्था गमावी. अने हवे ज्यारे शरीरनी शक्ति क्षीण थवाथी, नकामो जेवो थयो, अने वली ज्यारे तने कूतरानी पेठे, तहारां स्त्री पुत्रादिके तिरस्कार करयो, त्यारे तुं पराणे धर्म साधन करवाने तत्पर थयो, पण हे मूढ जीव! तुं एटलुं विचारतो नथी के, हवे महाराथी शुं बनवानुं छे? जेम ज्यारे तरफथी घर बलवा मांड्युं, ने तेने होलववाने माटे, जाणे कूवो खोदी पाणी काढीने, ते बलतुं घर होलवुं, इत्यादिक विचार जेम फोगट छे, तेम शरीरनुं सामर्थ्य गया पछी, धर्म साधन करवानो विचार, ते व्यर्थ छे. एम देखी, तु विचारय के, धर्म साधन तो नानपणमांथीज, अभ्यास करतां करतां प्राये घणे कालेज सिद्ध थाय छे. जेम कूवाना कांठा उपर पाणी काढवानी जग्याए, पथरो अथवा लाकडुं पडयुं होय, तेमां पण कोमल एवा दोरडा वडे, घणे

काले करीने घसाराथी ऊंडा कापा पडे छे. पण तेवो कापो पाडवाने, कदापि लोढानी सां-
कलथी आखो दिवस घसे, तोयपण, तेवो कापो न पडे. तेम तुं बाल्यावस्थाथीज विषय क-
षाय जेरा करवाने माटे, धर्म साधनमां वर्त्तवानो अभ्यास करय. ॥ ३५ ॥

रूपं अशाश्वत एतत् विद्युल्लतावच्चंचलं जगति जीवितं

२ ३ १ ६ ४ ५

रूवम ऽसासयमेयं । विज्जुलयाचंचलं जए जीअं ॥

संध्यानुरागसदृशं क्षणरमणीयं च तारुण्यं

९ १० ७ ८

संझाणुरागसरिसं। खणरमणीअं च तारुन्नं ॥ ३६ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (एयं के०) आ (रूवं के०) शरीरनुं सुंदरपणुं जे ते (असासयं के०) अशाश्वतुं छे. केम के, रोगादिके करीने सनत्कुमार चक्रवर्त्तिना शरीरनी पेठे नाश पामे तेवुं छे. वली (जए के०) जगत्ने विषे (जीअं के०) जीवित जे ते (विज्जुलयाचंचलं के०) वी-जली रूप लतानी पेठे चंचल छे एटले जेम वीजली, क्षणमात्र देखाइने पछी नाश पामे छे, तेम जीवित पण थोडा कालमां नाश पामे छे. अने (च के०) वली (तारुन्नं के०) जवानीपणुं

जे ते (संझाणुरागसरिसं के०) संध्याकालना नाना प्रकारना रंग सरखुं, एटले संध्याकाले आकाशमां पंचवर्णा अभ्रपटलना रंग, उत्पन्न थाय छे. तेना जेवुं (खणरमणीअं के०) क्षणमात्र सुंदर देखाय तेवुं छे. ॥ ३६ ॥

भावार्थ—जेम संध्याकाले अनेक प्रकारना वादलांना रंग थाय छे, ते क्षणमात्र देखाइने वायुना प्रयोगथी नाश पामे छे. वली जेम जलकमल (पुंडरीकादि कमल) अने स्थलकमल (गुलाबनां फूल आदि) केवां सुंदर प्रफुलित देखाय छे? परंतु तेज फूल,बे त्रण दिवसमां एवां करमाइ जाय छे के, तेनी कांइ पण शोभा रहेती नथी; तेम जवानी अवस्थामां पण शरीर, पुष्पनी पेठे खीलेलुं देखाय छे,अर्थात् मोहनुं कारण थइ पडे छे. परंतु तेनु तेज शरीर, वृद्धावस्थामां एवुं नठारुं थइ जाय छे के, तेना सामुं जोवुं पण बहुधा गमे नही ! माटे एवी तरुणावस्थामां शरीरनो शो मद करवो ? ॥ ३६ ॥

आ शरीरनी सुंदरतानो अहंकार न करवा आश्री सनत्कुमार चक्रवर्त्तिनी कथा टीकामां जणाव्याथी लखीए छीए.

कथा ४.

भरतचक्रवर्त्तिना जेवी ऋद्धिवालो सनत्कुमारनामा चक्रवर्ती राजा हतो. सनत्कुमारनो

वर्ण अने रूप अनुपम हतां. एक वेळा, सुधर्म सभामां ते रूपनी स्तुती थई, ते वात कोइ बे देवोने रुची नही; पछी तेओ, ते शंका टाळवाने विप्ररूपे सनत्कुमारना अंतःपुरमां गया. सनत्कुमारनो देह ते वेळा खेळ भर्यो हतो, तेने अंग मर्दनादिक पदार्थोनुं मात्र विलेपन हतुं. एक न्हानुं पंचियुं पहेर्युं हतुं, अने ते स्नानमज्जन करवा माटे बेठो हतो. तेवामां विप्ररूपे आवेला देवता, तेनुं मनोहर मुख, कंचनवर्णी काया अने चंद्रना जेवी कांति, जोइने बहु आनंद पाम्या. जरा मांथु धुणाव्युं, एटले चक्रवर्त्तिए पूछ्युं तमे मांथु केम धुणाव्युं? देवोए कह्युं, अमे तमारुं रूप अने वर्ण निरीक्षण करवा माटे बहु अभिलाषी हता, स्थळे स्थळे तमारा वर्ण रूपनी स्तुति सांभळी हती. आज ते वात अमने प्रमाणभूत थइ, एथी अमे आनंद पाम्या. माटे मांथु धुणाव्युं के, जेवुं लोकोमां कहेवाय छे, तेवुंज रूप छे. एथी वळी विशेष छे, पण ओछुं नथी. सनत्कुमार, शरीरना वर्णनी स्तुतिथी प्रभुत्व लावी बोल्यो, तमे आ वेळा महारुं रूप जोयुं तो भले. परंतु हुं ज्यारे राजसभामां वस्त्रालंकार धारण करी केवळ सज्ज थइने, ज्यारे सिंहासन उपर बेसुं छुं, त्यारे महारुं रूप अने महारो वर्ण जोवा योग्य छे; अत्यारे तो हुं खेळभरी कायाए बेठो छुं, जो ते वेळा तमे महारुं रूप वर्ण जुओ तो अद्भूत चमत्कारने पामो; अने चकित थइ जाओ. पछी देवोए कह्युं त्यारे अमे राजसभामां आवीशुं एम कहीने त्यांथी चाल्या गया. त्यार पछी

सनत्कुमारे उत्तम अने अमूल्य वस्त्रालंकारो धारण कर्यां. अनेक उपचारथी जेम पोतानी काया, विशेष आश्चर्यने उपजावे तेम करीने ते राजसभामां आवी सिंहासन उपर बेठो. आजुबाजु समर्थ मंत्रियो, सुभटो, विद्वानो अने अन्य सभासदो योग्य आसने बेसी गया छे, राजेश्वर, चामरछत्रथी अने खमाखमाथी विशेष शोभी रह्यो छे (वधाइ रह्यो छे.) त्यां पेला देवताउ पाछा विप्र रूपे आव्या. अद्भुत रूप वर्णथी आनंद पामवाने बदले जाणे खेद पाम्या छे! एवा स्वरूपमां तेउए, मांथुं धुणाव्युं. चक्रवर्तिए पूछ्युं अहो ब्राह्मणो! गइ वेला करतां आ वेला तमे जूदा रूपमां मांथुं धुणाव्युं, एनुं शुं कारण छे? ते मने कहो. अवधिज्ञानानुसारे विप्र कह्युं के. हे महाराज! ते रूपमां अने आ रूपमां भूमी अने आकाश जेटलो फेर पडी गयो छे. चक्रवर्तिए ते वात स्पष्ट समजवा पूछ्युं त्यारे ब्राह्मणे कह्युं. अधिराज! प्रथम तमारी कोमल काया अमृत तुल्य हती. पण आवेलाए झेररूप छे. तेथी ज्यारे अमृत तुल्य अंग हतुं, त्यारे आनंद पाम्या हता. आ वेला झेर तुल्य छे, त्यारे खेद पाम्या. अमे कहीए छीए ते वातनी सिद्धता करवी होय तो, तमे हमणां तांबूल थुंको; तत्काल तेना उपर मक्षिका बेसशे अने ते परधाम प्राप्त थशे. सनत्कुमारे ए परीक्षा करी तो सत्य ठरी, पूर्व कर्मना पापनो जे भाग, तेमां आ कायाना मद संबंधनुं मेलवण थवाथी ए चक्रवर्तिनी काया झेरमय थइ गइ. विना-

शी अने अशुचिमय कायानो आवो प्रपंच जोइने सनत्कुमारना अंतःकरणमां वैराग्य उत्पन्न थयो. के, केवल आ संसार तजवा योग्य छे. आवीने आवी अशुची स्त्री, पुत्र मित्रादिना शरीरमां रहेली छे. ए सघलुं मोहमान करवा योग्य नथी. एम बोलीने, ते छ खंडनी प्रभूतानो त्याग करीने चाली निकल्यो. एवुं जाणीने अहं ममत्व न करवो

गजकर्णवच्चंचलाः लक्ष्म्यः त्रिदशचापसदृशं चंचलं

३ २ ५

गयकन्नचंचलाउ । लच्छीउ तिअसचावसारिछं ॥

विषयसुखं जीवानां बुध्यस्व रे जीव मा मुह्यस्व

४ १ ७ ६ ८ ९

विसयसुहं जीवाणं । बुज्झसु रे जीव मा मुज्झ ॥ ३७ ॥

अर्थ—(जीवाणं के०) जीवोनी (लच्छीउ के०) लक्ष्मीयो जे ते (गयकन्न चंचलाउ के०) हाथीना कान जेवी चंचल छे. अने (विसयसुहं के०) विषय सुख जे ते (तिअसचाव सारिछं के०) इंद्रनां धनुष् (आकाशमां लीलां पीलां धनुषनी आकृतिवालां वादलां देखाय छे ते) सरखां चंचल छे. ए हेतु माटे (रे जीव के०) हे मूढ जीव ! (बुज्झसु के०) बोध पाम्य. अने (मा

मुग्ध के०) मोह न पाम्य. केम के, फरीथी आवी मनुष्य देहादिक सामग्री मलवी घणीज दु-
र्लभ छे, माटे धर्मने विषे बोध पाम्य. ॥ ३७ ॥

भावार्थ-रे आत्मन्! जे लक्ष्मीयोने देखीने तुं अहंकार धारण करे छे, के, आ लक्ष्मी जीवतां सूधीमां महारी पासेथी जवानीज नथी. परंतु ए लक्ष्मीयो हाथीना कानना पेठे चं-चल छे. केम के, थोडा काल उपर तें जेने मोटा धनाढ्य दीठा हता, ते तेज कर्मना वश थकी थोडा कालमां दरिद्र थएला, तहारा जोवामां आवे छे, माटे लक्ष्मीयोनुं स्थिरपणुं नथी वली जीवोनां शब्दादिक विषय सुख पण, इंद्र धनुषनो पेठे एटले आकाशना लीला पीला रंगनी पेठे शीघ्र नाश पामे तेवां छे. एटले वस्तुगते विषयनां सुख झांझवानां पाणी जेवां, तथा धूमाडाना बाचका जेवां असत्य छे, माटे हे जीव! मनथी मानी लीधेलां विषय सुखने तथा लक्ष्मीने असत्य जाणी, श्री जंबूकुमारनी पेठे धर्म साधन करवाने तत्पर था!!॥३७॥

कथा ५.

राजगृही नगरीने विषे ऋषभदत्त नामा शेठ तेनी धारणी नामे भार्यानी कूखमां, जंबुस्वामीनो जीव, जे पूर्व भवे पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे तिर्यक्‌जृंभक जातिमां महर्द्धिक देवता हतो, ते त्यांथी (देवलोकथी) चवीने, पुत्रपणे आवीने उपन्यो. त्यार पछी माताए स्वप्नमां

जंबूवृक्ष दीठो,पछी ज्यारे ते कुमारनो जन्म थयो,त्यारे तेनो जन्म महोत्सव करीने जंबूकुमार एवुं नाम दीधुं. अनुक्रमे युवान अवस्था पाम्यो, त्यारे सुधर्म गणधरनो पासे धर्मदेशना सांभलीने वैराग्य पाम्यो. त्यारे श्री सुधर्म स्वामीने कह्युं के, हे भगवन्! हुं चारित्र लेइश,पण म्हारा माता पिताने पूछी आवुं. एम कहीने पाछो घर तरफ आवे छे,एटलामां मार्गमां आवतां जंत्रथी उपडेलो पत्थर, पोतानी पासेथी निकल्यो देखीने, विचारवा लाग्यो के, हमणां जो मने आ तोपनो गोलो लागी जात,तो हुं अव्रतिपणामां मरण पामत! एवुं जाणी श्री सुधर्मस्वामीनी पासे पाछो आवीने, ते कुमारे समकित मूल जे बार व्रत छे, ते बारे व्रत लीधां.एटले अंगीकार कर्यां. तेमां चोथा व्रतमां एटली मर्यादा राखी के,कदापि माता पिताना कहेवाथी स्त्रीयो परणवी पडे तो,तेने परणुं;पण ते स्त्रीयोनी साथे भोग भोगवुं नही.एवो त्याग करीने, फरी घेर आवी माता पिताने कह्युं के, हे माता! हे पिता!! मने आज्ञा आपो,हुं श्री सुधर्मस्वामी पासे दीक्षा लेउ. त्यारे माता पिताए कह्युं के, हे पुत्र! दीक्षा पालवी घणी दुःकर छे, एवी रीते घणो घणो समजाव्यो, तोपण जंबूकुमारे मान्युं नही. त्यारे माता पिताए कह्युं के, हे पुत्र! आठ कन्याउ साथे तहारुं सगपण करेलुं छे, माटे तेने परणीने पछी दीक्षा लेजे. ते सांभली जंबुकुमार मौनपणु धारण करी रह्या. त्यार पछी माता पिताए, आठ क-

तेउना पिताउने कह्युं के अमारो पुत्र वैराग्यवान् थयो छे.माटे तमारे दीकरियो परणाववानी मरजी होय तो भले परणावो,पण ते कन्याउनो त्याग करीने जो दीक्षा ले,तो अमारो दोष कहाडशो नही ते सांभळी सर्व शेठिया कहेवा लाग्या के,अमे नही परणावीए. पण ते शेठियाउनी दीकरीयोए कह्युं के, अमे तो जंबूकुमारनेज परणीशुं. पण बीजाने परणवानो त्याग छे. त्यारे शेठियाउए पोतानी पुत्रीउने कह्युं के, एतो दीक्षा लेशे. तोपण दीकरीयोए कह्युं के,ए दीक्षा ले तो भले ल्यो, पण अमे तो एनेज परणीशुं. पछी ते एक रात्रीमां आठे कन्या परण्या, अने रात्रिये सय्या उपर बेसीने सर्व स्त्रीयोने कह्युं के, हुंतो प्रभाते दीक्षा लेइश. केम के, आ संसार सर्व अनित्य छे, कोइ कोइनो साथे आवनार नथी. त्यारे स्त्रीयोए कह्युं के,हे स्वामिन्! तमे हमणां दीक्षा लेशो नही.हमणां तो जे संसारनुं सुख मळ्युं छे,ते सारी रीते भोगवीने, पछी दीक्षा लेजो. नहि तो कर्षणीना न्याये पश्चात्ताप करशो. जेम कोइ मारवाड देशनो कर्षणी, पोताने घेर घउ वावीने पछी मेवाडमां, पोताने सासरे गयो.त्यां तेनी सासुए सारा रोटला करीने, थाळमां मूक्या. उपरथी शेलडी मूकी,ते शेलडी कर्षणीने घणी सारी स्वादिष्ट लागी.पछी ज्यारे पोताना साळाने पूछ्युं के,आ शेलडी तमने क्यांथी मळी? एटले तमारे घेर क्यांथी आवी? त्यारे साळाए कह्युं के, ए अमारा घरमां नीपजे छे. बनेवीए

पूछ्युं, ते केवी रीते नीपजे छे? त्यारे साळाये शेलडी वाववानो विधि देखाड्यो. पछी कर्ष-णीए जाण्युं के,म्हारे घेर पण ए हुं वावीश.एम निर्धार करी घेर आवीने प्रथम जे घउंनुं खेत्र वाव्युं हतुं, तेने उखेडी नांखवा लाग्यो.त्यारे लोकोए कह्युं के,आ तुं शुं करे छे? तेणे कह्युं के, हुं एमां शेलडी वावीश. त्यारे लोको केहेवा लाग्या के, आ देशमां पाणी नथी,माटे शेलडी थशे नही,तेम छतां जो तने शेलडीज वाववानी इच्छा होय तो,एकवार जे आ घउंनी खेती करेली छे ते कपावी ले, पछी शेलडी बनावजे. एवुं लोकोनुं केहेवुं तेणे मान्युं नही, अने शेलडी वावी. ते थोडी उगी, एटलामां कूवानुं पाणी खूटी पड्युं, तेथी जे उगेली शेलडी हती ते पण सुकाइ गइ. त्यारे पश्चात्ताप करवा लाग्यो,तेम हे स्वामिन्! तमे पण छतुं सुख मूकीने बीजा नवा सुखनी चाहना करोछो तो पछी पस्ताशो!! एवी स्त्रीयोनी वाणी सांभळी जंबूकुमारे कह्युं के, पूर्वोक्त दृष्टांते पश्चात्ताप नही करुं. परंतु जो नही समजशो तो तमेज पस्तावो करशो. हुं तो ललितांग कुमारनी पेठे तमारा फंदमां नही पडुं, तेनी कथा कहुं छुं ते सांभळो. एक नगरमां एक शेठनो पुत्र ललितांग कुमार एवे नामे, महा रूपवंत पुत्र हतो. तेने एक दिवसे ते नगरना राजानी रूपवती नामा राणी छे. तेणीये दीठो. त्यारे एकांते बोलावीने, तेनी साथे संसार संबंधी भोग विलास करवा लागी.एटलामां राजा पण त्यां आव्यो.

त्यारे भयभ्रांत थइने, राणीए ते ललितांग कुमारने, खालमां उतार्यो. अने विचार्यूं के, पछी कहाडीश. हवे राणी तो राजानी साथे रमवा लागी गई. अने ललितांग खालमां भूखे मरतो, कोई अन्य आवीने एठवाड नांखे, ते खाय, अने एठनुं पाणी पडे ते पीये, एवी रीते च्यार महिना पर्यंत ते खालमां पडी रह्यो. इहां कोई छ महिना सूधी पडी रह्यो एम पण कहे छे. "तत्व केवली गम्य" त्यार पछी ललितांगना मा बापे घणोये जोयो, पण जड्यो नही. तेथी शोक करवा बेठां, एटलामां वर्सात आव्यो तेथी खालमां पाणी भराणुं, ते पाणी कहाडवा सारुं खाल उघाडी, ते खालना पाणीनी साथे ललितांग पण, तणातो तणातो नगरनी महोटी खालमां जइ पड्यो. तेने लोकोये देखीने, तेना माता पिताने जइ कह्युं माता पिता जइ खालमाथी कहाडी घेर लेइ गया, त्यां मूर्छा खाइने पडी रह्यो. शरीर पोलुं पडी गयुं, हाडकां नीकली आव्यां, माता पिताये घणा प्रकारना तैलादिक मसली जागतो कर्यो. त्यारे कांइक सावचेत थयो. पछी ओषधोपचार करतां करतां घणा दिवसे तेनुं शरीर सारुं थयुं. त्यारे वली कपडा प्रमुख पेहेरीने बजारमां फरवा निकल्यो, तेने राणीये देखीने बोलाव्यो. ते बोल्यो के, हवे हुं तमारा फंदमां पडुं नही. ॥ इति ललितांग कथा. ॥ एवी रीते आठे स्त्रीयोए, जुदी जुदी आठ कथाउ, संसारना सुखनो त्याग न करवो, ते आश्रयी जंबूकुमारने कही. अने जं-

बूकुमारे पण फरी संसारनी असारता बतावनारी जुदी जुदी आठ कथाओ आठे स्त्रीयोने कही. ते कथाओ इहां ग्रंथ वधवाना भयथी लखी नथी. जो जाणवानी मरजी होय तो श्री जंबूचरित्रमां जोइ लेज्यो. त्यारे स्त्रीयो प्रतिबोध पामी. एवामां एक प्रभवोनामे चोर, पांचसे चोरने साथे लेइने, जंबूकुमारना घरमां आव्यो. तेणे सर्वने विद्याना बलथी अवस्वापिनी निद्रा मूकी. तेथी सर्वने निद्रा आवी गइ. परंतु जंबूकुमारने निद्रा न आवी पछी ताला उघाडवानी विद्याथी भंडार उघाडीने, नवाणु क्रोड सोनामहोरोनी गांठडियो बांधी, तेने लइने चालवा मांड्या, एटलामां जंबूकुमारने, यद्यपि द्रव्य उपर मूर्छा तो बिलकुल नथी, तोपण एवो विचार आव्यो के, महारे तो प्रभाते दीक्षा लेवी छे, अने आ चोर लोको जो द्रव्य लेइ जशे, तो लोक कहेशे के, जूओ भाइओ! एनुं धन सर्व चोर लोको लेइ गया, तेथी एमांथु मुंडावे छे. एवी रीते धर्मनी निंदा थशे. ते वात सारी नही. एवुं चिंतवीने नवकार गुणवा लाग्या, तेथी पांचसे चोरोना पग स्थंभाइ गया. त्यारे प्रभवाने विचार थयो के, आ ते शुं थयुं! त्यारे जोवा लाग्यो तो, जंबूकुमारने जागता दीठा. त्यारे प्रभवे जाण्युं के, एनी पासे कोइ महा जोरावर विद्या छे. एवुं जाणीने जंबूकुमारने कह्युं के, महारी विद्या तमे ल्यो, अने तमारी विद्या मने आपो. त्यारे जंबुकुमारे कह्युं के, महारी पासे कोइ पण विद्या

वै० नथी. वली बीजी विद्या महारे जोइती पण नथी. महारे तो मात्र नवकार मंत्रनो आधार छे. शा०
एवो धर्मोपदेश दीधो, त्यारे प्रभवे कह्युं के, आ नवी परणेली स्त्रीयोनो त्याग करीने, तुं दीक्षा
४८ शा वास्ते ले छे? संसारनां सुख भोगवीने पछी दीक्षा लेजे, तेने जंबूकुमारे कह्युं के, हे प्रभ-
वा! संसारमां सुख छे ज क्यां? के, जेने हुं भोगवुं. संसारनुं सुखतो मधुबिंदुआ समान छे.
तेनी लालचे जीव संसारमां रझले छे. जेम कोइ एक १ पुरुष भूलथी उजाड २ अटवीमां
जइ पड्यो तेनी पछवाडे एक ३ हाथी दोड्यो, त्यारे ते हाथीना भयथी नासतो भागतो, एक
वृक्षनी ४ शाखामां जइ लटकी रह्यो. हवे ते शाखानी नीचे, एक ५ कूप छे. तेमां च्यार ६
सर्प पोतानुं मोढुं फाडीने बेठा छे, तथा एक ७ अजगर पण मोढुं फाडीने बेठो छे. तथा ते व-
ृक्षना थडने हाथी धूणावी रह्यो छे. तथा जे शाखामां ते पुरुष लटके छे, ते शाखाने एक ८
कालो अने बीजो ए धोलो, एवा बे उंदरो कापी रह्या छे. वली तेनी उपर एक मधमाखीनो
मधपुडो छे, तेनी १० मक्षिकाउ उडी उडीने ते पुरुषना शरीरने, चटका मारी रहेली छे. एट-
लामां ते मधपुडामांथी एक मधनुं ११ टीपुं टबक्युं, ते पेला पुरुषने जीभने जइ लाग्युं, त्यारे
ते पुरुषे उंचुं जोवा मांड्युं तो तेणे दीठुं के, मधपुडामांथी ए मधुबिंदु पडे छे; एवुं जाणीने ते टी- ४८
पानी नीचे महोडुं उघाडुं राखीने लटक्यो अने टीपाना स्वादमां मग्न थयो थको, पोताना उ-

पर पूर्वोक्त अनेक जातनां दुःख पड्यां छे, ते सर्वे भूली गयो. एटलामां एक१ २विद्याधर आ-
वीने कहेवा लाग्यो के, हे पुरुष! तहारुं दुःख देखीने, मने दया आवे छे, माटे आव्य! महारा
१३ विमानमां बेसी जा. हुं तने दुःखमांथी काढवा वांछु छुं. त्यारे ते पुरुष बोल्यो हे विद्या-
धर! आ एक टींपु मधनुं महारा मुखमां आववा द्यो, पछी हुं आपनी साथे विमानमां बेसी
चालुं. एम एक टींपुं आव्युं, वली पण कह्युं के, आ बीजुं टींपुं आवे तो चालुं, ए रीते एकेक
टींपाना स्वादमां लोभाणो थको, ते विकट स्थानने छोडे नही, त्यारे विद्याधरे जाण्युं के एतो
एवोज मूर्ख छे, लोभी छे, ए कांइ दुःखमांथी निकलशे नही. एवुं जाणी तेने त्यांज मूकी
विद्याधर चाल्यो गयो. तेम हे प्रभवा! आ अवसर चूक्या तो फरी संसारमां पड्या, ने मनु-
ष्य अवतार मलवो महा दुर्लभ छे. एवां वचन सांभलीने प्रभवो चोरपण, प्रतिबोध पाम्यो.
अने बोल्यो के, हे जंबु! हुं पण तहारी साथे दीक्षा लेइश. पछी जंबूकुमारे पोताना माता
पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा आठ कन्याओए वली पोत पोताना माता पिताने प्रतिबोध

१ जीव. २ संसाररूप अटवी. ३ कालरूप हाथी. ४ आउखारूप शाखा. ५ भवरूप कूउं. ६ च्यार कषायरूप सर्प. ७ नरकरूप अजगर. ८ रात्री. ९ दिवस एरूप ने उंदरो. १० सर्व कुटुंबरूप मक्षिकाओ. ११ विषय सुखरूप मधनुं टींपु. १२ सुगुरुरूप विद्याधर. १३ जिनधर्मरूप वैमान.

दीधो, तथा प्रनवे पण, पांचसे चोरोने प्रतिबोध दीधो, एम सर्व मली प्रभाते, नवांणुं क्रोम सोनैया धर्म क्षेत्रोमां खरची नांखीने,उत्तम उत्सव सहित पांचशें ने सत्तावीश जनोनी साथे, श्री जंबूकुमारे श्री सुधर्मस्वामी पासे दीक्षा लीधी. ए रीते लक्ष्मी अने विषयनां सुख त्याग करवा आश्री, जंबूकुमारनुं दृष्टांत कह्युं.

आ मधुबिंदुआना दृष्टांतनो सिद्धांत एटले उपनय घणो प्रसिद्ध छे,तोपण किंचित् टीका करीने देखाड्यो छे.

यथा संध्यायां शकुनानां संगमः यथा पथि च पथिकानां
१ २ ३ ४ ६ ७ ५ ८

जह संझाए सउणा । ण संगमो जह पहे अ पहिआणं॥

स्वजनानां संयोगः तथैव क्षणभंगुरः जीव
११ १२ ९ १३ १०

सयणाणं संजोगो । तहेव खणनंगुरो जीव ॥३८॥

अर्थ–हे आतमन् ! (जह के०) जेम (संझाए के०) संध्याकालने विषे (सउणाण के०) पक्षियोनो (संगमो के०) संगम थाय छे. (अ के०)वली (जह के०) जेम (पहे के०) मार्गने विषे

(पहिआणं के०) मार्गे जनार लोकोनो समागम थाय छे. एटले मार्गमां जनार लोकोनो समागम तथा पक्षियोनो समागम जेम थोमा कालनो छे, (तहेव के०) तेमज (जीव के०) हे जीव ! (सयणाणं के०) स्वजननो (संजोगो के०) संयोग जे ते (खणभंगुरो के०) क्षणभंगुर छे. एटले क्षणमां नाश पामवाना स्वभाववालो छे. ॥ ३८ ॥

भावार्थ–जेम संध्या समये अनेक प्रकारना पक्षियो, च्यारेदिशा तरफथी आवीने एकठा मले छे. अने प्रातःकाले, तेज पक्षियो पोत पोताना कर्मने अनुसरीने, चारेदिशा तरफ जमी जाय छे. तेम आ संसारने विषे अनेक प्रकारना जीवो चारे गतिमांथी आवीने, आ मनुष्य भवमां एकठा थया छे. अने तेज जीवो, पोतानुं आयुष्य पूर्ण करीने, पाछा कर्मानुसारे चारे गतिमां जता रहे छे. तथा जेम मार्गने विषे, कोइ किये गामथी कोइ किये गामथी आवीने भेगा थाय छे, पछी त्यां थोमोवार विश्राम करीने, एटले भातुं खाइने पाछा सर्वे पोत पोताना योग्य स्थानक प्रत्ये जता रहे छे, पण तेउ एक ठेकाणे बेसी रहेता नथी, तेम आ संसारी जीव पण, कोइ कयि गतिमांथी, कोइ कयि गतिमांथी आवीने, एकठा थाय छे, त्यां पोत पोताना कर्मानुसारे सुख डुःख भोगवीने, पछी पाछा पोत पोताने योग्य गतिमां जता रहे छे. पण कोइ कोइना झाल्या रहेता नथी. वली जेम चारे दिशाएथी आवेला मनुष्योनां नाम,

वै० जूदां जूदां छे, तेमां चारे गतिमांथी आवेला, अने एक घरमां रहेला एवा जीवोनां नाम पण, श०
जूदां जूदां कल्प्यां छे. तेमां कोइ माता कहेवाय छे, कोइ पिता, कोइ भार्या, कोइ भाइ,
कोइ पुत्र, कोइ पुत्री इत्यादि कल्पनाए करीने नाम ठराव्यां छे. तेमां तुं महोटो मोह धारण
५० करे छे, अने तेने सुखे सुखी, अने तेने दुःखे दुःखी थाय छे, परंतु हे मूढ जीव ! तुं एटलुं वि-
चारतो नथी के, आ जूठा संबंधने साचो संबंध मानीने शुं करवा हेरान थउ छुं? माटे हे
जीव ! एवा जूठा संबंधने जूठो मानीने, तेना उपरथी मोह उतारीने, आत्म साधन करवा-
ने विषे उद्यमवंत था ! ॥ ३८ ॥

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

निशाविरामे जागरितः सन् परिभावयामि गृहे प्रदीप्ते किं अहं स्वपिमि
१ २ ७ ८ १० ९ ११

निसाविरामे परिभावयामि। गेहे पलित्ते किम ऽहं सुयामी ॥

दह्यंत आत्मानं उपेक्षे यत् धर्मरहिताः दिवसान् गमयामि तत्
१२ १३ १४ ३ ४ ५ ६

डझंतम ऽप्पाणमुवरकयामि। जं धम्मरहिओ दिअहा गमामि ३९॥ ५०

अर्थ-हे जीव! तने एवो विचार केम नथी आवतो के, हुं (निसाविरामे के०) रात्रि विराम पामे सते. एटले पाछली च्यारघडि रात्री रहे सते जागीने (परिभावयामि के०) आवो विचार करुं के, (जं के०) जे हुं (धम्मरहिओ के०) धर्म रहित थयो सतो (दिअहा के०) दिवसोने (गमामि के०) फोकट केम गमावुं छुं.!!! अने वळी (गेहे के०) शरीररूप घर (पलित्ते के०) बळवा मांडे सते (अहं के०) हुं (किं के०) श्या माटे (सुयामी के०) सूइ रहुं छुं! अने (डझंतं के०) दाझता. एटले शरीररूप घरनी साथे वळी मरता एवा (अप्पाणं के०) आत्मानी (उवरकयामि के०) उपेक्षा केम करु छुं!!! अर्थात् देहनी साथे रहेला बळता आत्मानी हुं रक्षा केम नथी करतो!! इत्यादि आत्मभावना तुं केम भावतो नथी! ॥ ३९ ॥

भावार्थ-शास्त्रने विषे सर्व हत्याउ करतां आत्म हत्या महोटी गणी छे. एटले जाणी जोइने आत्मानुं बगाडवुं, अर्थात् छती सामग्रीए पण आत्मसाधन न करवुं. अने रात्रि दिवस देहादिक परभावमांज रच्युं पच्युं रहेवुं:ते शुं आत्मानी घात करी न कहेवाय? अर्थात् आत्म हत्याज कहेवाय!! माटे बधो रात्रि दिवसतो संसारना वेगमां चढीजतां कांइ पण विचार न आव्यो, पण पाछली च्यार घडी रात्रे उठीने, जरा निर्मळ चित्तवाळो थइने, बीजा बधा विचार रहेवा देइने, हे आत्मन्! तुं तहारा आत्मानो विचार करय. इहां पाछली च्यार घडि

रात्रे उठीने विचार करवानुं ग्रंथकार लखे छे, तेनो अभिप्राय ए छे के, जेम स्त्रीयो घंटीये द-
लवा मांडे छे; पछी दलतां दलतां एटले फेरवतां फेरवतां ते घंटीने एवा वेगमां लावे छे के, ते
वखते जो घंटी फेरववी मूकी दे, तोपण वेगना जोरथी ते फेरव्याविना पांच सात आंटा फरी
जाय छे, तेम आ जीव पण बधो दिवस संसारना कामनो एवो वेग लगाडे छे के, ते रात्रे
लांबो थइने सूए छे, तो पण ते कामनां स्वप्न आवे जाय छे. ते स्वप्न, दिवसे करेला कामना
हचरका छे. ते हचरका घणुं करीने पाछली रात्रे शांत पडे छे. माटे ते अवसर, शुभ ध्यान क-
रवानो शास्त्रकारे जणाव्यो छे. माटे तुं एवो विचार करय के, आ बधा मनुष्यभवना अमूल्य
दिवसो धर्म विना फोकट केम गमावे छे? अने आ महारुं शरीर पण जरारूप अग्निनी झा-
लवडे बलवा मांड्युं छे, अने आ महारुं शरीर पण जरारूप अग्निनी झालवडे बलवा मांड्युं
छे, अने तेनी साथे रहेलो जे आत्मा, ते पण बलवा मांड्यो छे. तो ते आत्माने तुं केम बल-
वा दे छे? परंतु आत्मज्ञानवडे देहथकी आत्माने जूदो समजीने तुं देहना भाव जे जड, दुःख,
अने मिथ्याभाव तेने देहने विषेज समज. अने आत्माना भाव जे सत्, चित् अने आनंद-
रूप एटले सच्चिदानंदरूप तेने तुं आत्मभावे समज. एटले जे देह छे ते सडी जाय, पडी जाय,
यावत् विध्वंस थइ जाय; तेवो छे. अने जे आत्मा छे ते तेथी उलटो छे. एटले सडी जाय

तेवो, पमी जाय तेवो, यावत् विध्वंस थइ जाय; तेवो नथी. एवी रीते आत्मानुं अने देहनुं स्वरूप जूदुं समजीने, तें जे देहने विषे मिथ्या अहंपणु मांन्युं छे, ते तथा देह संबंधी पदार्थोने विषे मिथ्या ममत्व मानेलो छे, तेने खोटो जाणीने ते बेनो त्याग करवाने विषे प्रयत्नवंत था. ए उपदेश. ॥ ३ए ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम्. ॥

या या १ व्रजति ३ रजनी २ न ६ सा ४ प्रतिनिवर्त्तते ५

जाजा वच्चइ रयणी । न सा पडिनियत्तइ ॥

अधर्मं ७ कुर्वतो जंतोः ८ अफलाः १० यांति ११ रात्रयः ए

अहम्मं कुणमाणस्स । अहला जंति राइउ ॥४०॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (जाजा के०) जे जे (रयणी के०) रात्री (वच्चइ के०) जाय छे, (सा के०) ते ते (पमिनियत्तइ के०) पाछी आतवी (न के०) नथी. आ जग्याए दिवस ग्रहण नथी कर्यो, तोपण उपलक्षणथी ग्रहण करवो. एटले गया दिवस पण पाछा आवता नथी. केम

श०

वै० के, (अहम्मं के०) अधर्मने (कुणमाणस्स के०) करतो एवो जे तुं, ते तहारी (राइउ के०) रात्रीयो जोते (अहला के०) अफल, एटले निष्फल (जंति के०) जाय छे. अर्थात् अधर्म करीने तहारा मनुष्य भवना रात्री दिवस व्यर्थ जाय छे. ॥ ४० ॥

५२ भावार्थ-आ जीवनो जेटलो वखत धर्म साधन करवामां जाय छे,तेटलोज वखत ज्ञानी पुरुषोए सफल गणयो छे. अने बाकीनो रात्री दिवसनो जे काल, एटले धर्म साधन विनानो जे काल, ते पशुनी पेठे निष्फल जाय छे. केम के, पशुने विषे आहार, निद्रा, भय अने मैथुन विगेरे जेवी रीते छे, तेवीज रीते तहारे विषे पण छे. माटे तहारो जन्मारो पण धर्मसाधन विनानो पशु जेवो समजवो. ॥ ४० ॥

यस्य अस्ति मृत्युना सख्यं यस्य च अस्ति पलायनं मृत्योः सकाशात्
१ ४ २ ३ ६ ५ ८ ७

जस्स ऽत्थि मच्चुणा सक्खं । जस्स व ऽत्थि पलायणं ॥

यो जानाति न मरिष्यामि केवलियावक्यात् सः निश्चये कांक्षति श्वः धर्मः स्यादिति नान्यैः कार्यं
९ १० १२ ११ १३ १७ १८ १५ १६

जो जाणे न मरिस्सामि । सो हु कंखे सुए सिया ॥४१॥ ५२

अर्थ-हे जीव! (जस्स के०) जे पुरुषने (मच्चुणा के०) मृत्यु संगाथे) सक्खं के०) मित्रता (अत्थि के०) छे. (व के०)वली (जस्स के०) जे पुरुषने (पलायणं के०) मृत्युथी नासी जवुं (अत्थि के०) छे वली (जो के०) जे पुरुष (जाणे के०) एम जाणे छे के,(मरिस्सामि के०) हुं मरीश (न के०) नही.(सो के०) ते पुरुष (हु के०) निश्चे (सुए के०) श्वः एटले आवती काले धर्मसाधन करीश, ए प्रकारे (सिया के०) स्यात् एटले कदाचित् (कंखे के०) आकांक्षा करे. एटले इछा करे, अर्थात् ते एवी इच्छा करे, ते प्रमाण छे. परंतु एवी रीते कोइ पुरुषने कोइ दिवस पण थयुं नथी के,महारे मृत्युनी साथे मित्रता छे;माटे महारे तो कदि पण मरवुं नही पडे! तथा कोइ पुरुषने एम थतुं नथी के, हुं बलवान् छुं माटे, मृत्युथी नाशीने, बचीश.तथा कोइना मनमां एम नथी थतुं के, हुं क्यारे पण नही मरुं,तो पण ते प्राणी धर्म संबंधी कार्यमां शीघ्रता करवाने ठेकाणे आवती काल्ये थशेज तो!एवी रीते प्रमाद,केम करतो हशे.!!!४१

जावार्थ-इहां अजूत उपमा अलंकारे करीने उपदेश करे छे. एटले आवी वस्तु कोइ दिवस निपजी नथी, ते कदाचित् जो निपजे, तो ते आश्चर्यकारक कहेवाय. आ जीवना मनमा एम थाय छे के, आजतो धर्मसाधन नही करीए, पण आवती काले करीशुं. पण केम जाएयुं के, तुं आवती काल्य सूधी जीवीश? माटे आवती काले जीववानुं तो काण मनमां

जाणे के, जेने मृत्युनी साथे खरी नाइबंधी होय, एटले ते मृत्युने पोतानी आज्ञामां राखी
शकतो होय,तो ते पुरुष कदापि एम धारे के,आजनुं काव्य करोशुं.तो ते युक्त छे.तथा कोइ
बलवान् पुरुष,मृत्युना झपाटामां न आवतां, एवी कोइ पर्वतनी गुंफामां पेशी जाय के, ते मृ-
त्युना हाथमांज न आवे ! जो एवी शक्तिवान् होय,तो ते पुरुष कदापि आज करवानुं काव्य
करीशुं,एम विचारे तो ते युक्त छे.तथा कोइ पुरुषे कोइ केवलज्ञानी महाराजनी पासेथी जा-
एयुं होय के,हुं तो कोइ काले मरवानोज नथी,तो ते पुरुष कदाचित् एम धारे के,हुं आज क-
रवानुं काव्य करीश,तो ते पण युक्त छे. परंतु उपर लखेली सर्व वातो कोइ काले थइ नथी,
वर्त्तमान कालमां थती नथी, अने आगामी कालमां थशे पण नही. तोयपण एवी मिथ्या
कल्पना मनमां करीने, हे जम्बुद्धि जीव ! तुं बीजा संसारना कामनो प्रमाद करवो छोमी
देइने, फक्त धर्मसाधन करवामां केम प्रमाद करे छे ? ॥ ४१ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

दंडेन सूत्रोद्दिष्टनं यथा	कुर्वंतस्तथा	व्रजंति	निश्चये	रात्रयः	च	दिवसाः	च
१	७	८	११	५	६	७	ए

टंकुकलिअं करित्ता । वच्चंति हु राइनं य दिवसा य ॥

आयुः लघूकुर्वतः गताअपि न पुनः निवर्त्तंते
३ ४ १० १४ १२ १३

आउस संविल्लंता । गयावि न पुणो नियत्तंति ॥ ४२ ॥

अर्थ-हे आतमन्! (दंरूकलिअं के०) दंरू जेम सूत्रनी कल्लना (करित्ता के०) करे छे.एटले कोलिआदिक नीच लोको फालका उपर चढेला सूत्रने जेम लांबा दंरू वडे करीने उकेले छे, अर्थात् लूगडु वणवाने माटे लांबो ताणो करवाने अंत्यज लोको फालका उपर चढेला सूत्रने लांबा दंरूना लसरका वंरू करीने ऊपाटावंध उकेले छे, तेम (आउसं के०) आउखाने (संविल्लंता के०) उकेलता एवा (राइउ के०) रात्रीयो (य के०) अने (दिवसा के०) दिवसो जे ते (वच्चंति के०) जाय छे. (य के०) अने वली (गयावि के०) गया एवा जे दिवसो तथा रात्रीउ, ते (हु के०)निश्चे(पुणो के०)फरीथी (नियत्तंति के०)पाछां आवतां(न के०)नथी.

भावार्थ-एक कालरूप चंरूाल छे, ते दिवस रात्रीनुं जवुं आववुं तेरूप, दंरूना लसरका-वंरू करीने मनुष्यना आउखा रूप सूत्रना पिंरूने शीघ्रपणे उकेले छे.एटले आउखाने जलदी घटारे छे. माटे हे आतमन्! ते आउखामांथी गयेला रात्री दिवस कदिपण, पाछा आवता नथी. जेम आ ग्रंथ छपावीने प्रसिद्ध थयानी तिथि विक्रम संवत् १९४७ ना कार्त्तिक शुदि

५ (ज्ञान पांचम) ने सोमवार हतो. हवे ते वर्षनी तेज तिथि वार, आखा जन्मारामां फरीथी आववानो नथी, तेम हे भव्य जीवो! आ गएला दिवस रात्रीपण,तेनी पेठे पाछा आववाना नथी. एटले गया ते तो गयाज!! एवुं जाणीने आ धर्मकार्य तो काले करीशुं, एम नही करतां, ते धर्मध्यान प्रमाद रहितपणे आजज करवुं. ए उपदेश. ॥ ४२ ॥

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

यथा इहलोके सिंहः इव मृगं गृहीत्वा मृत्युः नरं नयति निश्चयेन अंतकाले
२ १ ३ ५ ४ ६ ८ ९ ११ ७ १०

जहे ह सीहो व मियं गहाय। मच्चू नरं णेइ हु अंतकाले ॥

न तस्य माता च पिता च भ्राता काले तस्मिन् जीवितभागधारका: भवंति
२१ १२ १५ १६ १७ १८ १९ १४ १३ २० २२

न तस्स माया व पिया व भाया। कालमि तंमि उसहरा भवंति ४३

अर्थ-(इह के०) आ लोकने विषे (जह के०) जेम (सीहो के०) सिंह जे ते (मियं के०) मृग जे तेने (व के०) जेम (व शब्दनो इव अर्थ जाणवो.) (गहाय के०) ग्रहण करीने. एटले पकडीने नाश करे छे. तेम (हु के०) निश्चे (मच्चू के०) मृत्यु जे ते (नरं के०) मनुष्यने(अंत- ५४

काले के०) आयुष्य पूरु थये (णेइ के०) लेइ जाय छे.(तस्स के०) ते माणसने(तंमि के०)ते(कालंमि के०) समयने विषे. एटले मरणनी वखते (माया के०) माता जे ते (व के०)वली (पिया के०) पिता जे ते (व के०) वली (भाया के०) भाई जे ते (अंसहरा के०)अंशमात्र पण धारण करवाने. एटले लगार मात्र पण रक्षण करवाने (न भवंति के०)समर्थ नथी थतां.॥४३॥

भावार्थ–हे जीव! गमे तेवो धीरजवालो मनुष्य होय, तोपण, अंतकाले मरणनी घणी वेदनाथी ते माणस मृग जेवो निर्बल थइ जायछे, त्यारे तेने सिंहरूप काल पकडीने लेइ जाय छे. ते वखते ते मनुष्यनां माता, पिता, भाई, इत्यादि कोइपण लगार मात्र राखवा समर्थ थतां नथी एटले गमे तेटला उपाय करे, तोपण तेने क्षणमात्र राखी शकतां नथी.॥४३॥

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

जीवित जलबिंदुसमं संपत्तयः तरंगलोलाः

१ २ ३ ४

जीअं जलबिंदुसमं । संपत्तीउ तरंगलोलाउ ॥

स्वप्नसमं च प्रेम यत् जानीषे तत्तथा कुरुष्व

७ ५ ६ ८ ९ १० ११

सुमिणयसमं च पिम्मं । जं जाणसु तं करिज्जासु ॥ ४४ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (जीअं के०) जीवडुं (जलबिंदुसमं के०) जलबिंदु जेवुं छे. एटले मा-भना अग्रभाग उपर रहेला, जलना बिंदु समान चंचल छे. तथा (संपत्तीउ के०) संपत्तियो जे ते (तरंगलोलाउ के०) समुद्रना तरंग जेवी चंचल छे. एटले एक ठेकाणेथी बीजे ठेकाणे शीघ्र जती रहे तेवी छे. (च के०) वली (पिम्मं के०) स्त्रीयादिकनो प्रेम जे ते (सुमिणयसमं के०)स्वप्न समान छे. एटले क्षणमां नाश पामे तेवो छे. ते कारण माटे (जं के०) जो (जाणसु के०)ए प्रकारे खरी रीते, जो अंतःकरणथी अस्थिरपणुं जाणतो होय, तो (करिज्जासु के०) जाणेया प्रमाणे करज. एटले अप्रमादपणे धर्म साधन करज. ॥ ४४ ॥

भावार्थ-लोकमां चालतुं घणुं पोपटियुं ज्ञान देखीने ग्रंथकार उपदेश करे छे. हवे पोपटियुं ज्ञान एटले शुं? जेम कोइ माणसे एक पोपटने भणाव्युं के, बिल्लि (बिलाडी) आवे तो तरत उडी जवुं. एवी रीते शिखव्युं,त्यारपछी ते पोपट पण ते वाक्यनो वारंवार अभ्यास करीने, ते रीते बोलवा लाग्यो. परंतु ते बिचाराने एम खबर नथी के, बिल्लि ते शुं? अने उडी जवुं ते शुं?पछी एक दिवस ते पोपट ज्यारे पांजरामांथी निकल्यो,तेवोज बिलाडीए झाल्यो. तोयपण ते पोपट पूर्वे शिखवेला वाक्यने बोले जतो हतो, ते वखतेज ते पोपटनी डोको म-

रखी नांखी. माटे हे भव्य जीवो! कहो! ते पोपटनुं ज्ञान केवुं कहेवाय? तेम आ सर्वे लोको सव एम बोलेछे के, जीववुं जळना बिंदु जेवुं चंचल छे. एवुं बोले छे तोयपण, जीववाने माटे अनेक प्रकारना न करवा योग्य एवा घणा उपाय करे छे. अने वळी एम बोले छे के, आ संपत्तियो पण पाणीना तरंगनी पेठे अस्थिर छे, परंतु तेज संपत्तियोने राखवाने माटे, सन्मार्गने विषे वापरवामां घणुंज कृपणपणु करे छे, अने वळी एम बोले छे के, स्त्रीयादिकनो जे प्रेम छे, ते स्वप्न समान छे, एवी रीते बोले छे. परंतु ते स्त्रीयादिक पदार्थोनो ज्यारे नाश थाय छे, त्यारे खरा अंतःकरणथी लांबे रागे पोको मूकीने रुदन करे छे. माटे हे भव्यप्राणियो! तमे विचारो के, आ ज्ञान केवुं कहीए? माटे ग्रंथकार एम कहे छे के, जो एम तमे जाणो छो, एटले, पूर्वे कहेली त्रण वस्तुने अतिशे जो चंचल जाणो छो, तो पूर्वे कहेला पोपटिया ज्ञानने मूकीने, तमे खरा अंतःकरणथी अनुभव ज्ञान करो एटले तमारा कह्या प्रमाणे तमे वर्तो. अर्थात् ते खोटाने खोटुं जाणीने, अने एक जिनराजना धर्मने साचो जाणीने, तेने विषे उद्यम करो. ॥ ४४ ॥

॥ रथोद्धतावृत्तम्. ॥

संध्यारागश्च जलबुद्बुदश्च तदुपमे जीविते च जलबिंदुचंचले

१ ४ २ ३

संझरागजलबुब्बुवमे । जीविए य जलबिंदुचंचले ॥

यौवने च नदीवेगसंनिभे पापजीव किं इदं न बुध्यसे

७ ५ ६ ८ १२ ११ ए १०

जुव्वणे य नइवेगसंनिभे । पावजीव किमियं न बुझसे ॥४५॥

अर्थ-(संझराग के०) संध्या समयनो रंग, तथा (जलबुब्बु के०) पाणीनो परपोटो. (उवमे के०) ए बेनी छे उपमा ते जेने एवुं, (य के०) अने (जलबिंदु चंचले के०) माजना अग्रभाग उपर रहेला पाणीना बिंदु जेवुं चंचल एवुं, (जीविए के०) जीवित सते (य के०) वली (नइवेगसंनिभे के०) नदीना वेगने तुल्य एवुं, (जुव्वणे के०) यौवन सते (पावजीव के०) हे पाप जीव! (न बुझसे के०) तुं नथी बोध पामतो (इयं के०) ए ते (किं के०) शुं!! एटले ए ते कटलुं बधुं आश्चर्य छे!!! ॥ ४५ ॥

भावार्थ-आ संसारमां बधी आशाउ करतां जीववानी आशा घणी महोटी छे. केम के, आ जीवने ज्यारे छेल्लीवारे श्वास उपडे छे, अने मचकां आवे छे, तोपण हजु हुं जीवीश, हजु हुं एवी आशा रह्या करे छे. माटे कोइ विद्वान पुरुषनुं आवुं वचन छे के,

जीर्यंते जीर्णवयसः । पुंसः केशरदावपि ॥
जीविताशा धनाशा च । कुमारीव विवर्द्धते ॥ ३ ॥

अर्थ—जीर्ण थइ छे अवस्था ते जेनी, एवा पुरुषना केश तथा दांत जीर्ण थाय छे, एटले वृद्धावस्थामां माथाना केश धोळा थाय छे. एटलुंज नहि पण केटलाक नाश पण पामे छे. अने दांत पण शिथिल थाय छे. एटलुंज नहि पण पडी जाय छे. त्यारे पोतानुं जवानीपणु देखाडवाने माटे, मूछोमां ज्यारे पळियां आवे छे, त्यारे तेने खुंटावी नांखे छे. एम करतां ज्यारे वधारे धोळां आवे छे, त्यारे तेने गलेफ चढावे छे. एटले काळारंग वडे रंगे छे. तथा दांत पडी जाय छे, त्यारे जवानीपणु देखाडवाने माटे जनावरना हाडकाना बनावेला दांतनी बत्रीशी मुखमां घलावे छे. एम करीने पराणे पराणे जवानीपणु लाववा जाय छे. तो पण जवानी पाछी आवती नथी. अने न गमतुं एवुं वृद्धपणु प्राप्त थाय छे,त्यारे पण जीववानी आशा तथा धननी आशा, कुमारी कन्यानी पेठे दिन दिन प्रत्ये वृद्धि पामे छे. एटले तेने कोइ मोसो कहीने बोलावे, तो ते वचन मांथु काप्या जेवुं लागे छे. शाथी के, एने जीववानी आशा घणी छे माटे. एटलाज माटे मूळ ग्रंथकार घणां दृष्टांत आपी जीवितनुं तथा जवानीपणानुं अतिशे अस्थिरपणु देखाडे छे. के, संध्याकाळना लाल, लीला, पीळा, झळकादार रंगना जेवुं

जीवित जणाय छे. पण ते रंग घमि बे घमिमां नाश पामे छे. एवुं जीवित अस्थिर छे. वली तेथी वधारे अस्थिरपणु देखामवाने माटे बीजुं दृष्टांत कह्युं छे. के,पाणीना परपोटा जेवुं जीवित अस्थिर छे. एटले ते थोमीवारमां नाश पामे तेवुं छे. तथा तेथी पण माभना अग्रभाग उपर रहेलुं जल, तेथी पण थोमी वारमां नाश पामे छे, माटे तेना जेवुं जीवित कह्युं छे. तेमज जवानीपणु नदीना वेग जेवुं चंचल कह्युं. एटले नदीनुं पाणी जे आपणे नजरे जोयुं, तेज पाणी विचारीने जोइए तो, केटले छेटे जतु रह्युं अने आपणे तो जाणीए छीए के, तेनुं तेज आ पाणी छे. तेम क्षणे क्षणे पलटातु जवानीपणु, तेने आपणे जाणीए के, तेनुं तेज छे, परंतु जे गइकाले हतुं, ते जवानीपणु आज नथी. वली जवानी आवतां पहेलां मावाप विगेरे एम जाणे छे के, महारो दीकरो जवान थशे एटले महोटो थशे. एम समजे छे. परंतु वास्तविक रीते विचारीए तो, ते दिवसे दिवसे नहानो थाय छे. केम के, तेणे जेटलुं आयुष्य बांध्युं छे, तेमांथी तेटलो काल ओछो थयो. एज रीतना विपरीत ज्ञानना वेगे चढी जवाथी आजीव समजतो नथी; माटे ग्रंथकार कहे छे के, हे पापजीव ! एटले हे पापरूप थइ गयेला प्राणिन् ! आ कह्युं तेवुं अस्थिरपणु देखीने पण तुं हजु केम बूझतो नथी ! ॥ ४५ ॥

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

अन्यत्र अन्यगतौ सुताः अन्यत्र गेहिनी परिजनोऽपि अन्यत्र
५ ४ ७ ६ ८ ९

अन्नठ सुआ अन्नठ । गेहिणी परिअणोऽवि अन्नठ ॥

भूतेभ्यो बलिरिव कुटुंबं प्रक्षिप्तं हतकृतांतेन
३ २ १० १

भूअवलिव्व कुडुंबं । पक्खित्तं हयकयंतेण ॥ ४६ ॥

अर्थ-(हयकयंतेण के०) निंदा करवा जोग्य एवा जे यमराज (मातुं कर्म) तेणे (कुडुंबं के०) आगल कहेशे एवा, सर्व कुटुंबने (भूअवलिव्व के०)भूतने जेम बलिदान आपे. एटले जेम बाकला जुदा जुदा फेंके, तेम (सुआ के०)पुत्र पुत्रीयोने (अन्नठ के०) अन्य गतिने विषे. तेमज (गेहिणी के०) वल्लभ स्त्रीने पण (अन्नठ के०) अन्यगतिने विषे. तेमज (परिअणोऽवि के०) परिजनने. एटले परिवारने पण (अन्नठ के०) अन्यगतिने विषे(पक्खित्तं के०)पहोचाड्यां छे अर्थात पुत्र,पुत्री,स्त्री,अने परिजनादिक सर्वने जूदी जूदी गतिमां फेंकी दीधां छे.

भावार्थ-हे आतमन्! आ संसार रूप चकडोल उपर चढीने, तुं एम विचार करे छे के, स-

वै० शा०

५८

घलुं कुटुंब महारा जेगु सदायकाल एक स्थितिमां रहे. पण आ सर्व कुटुंबनो महारे कोइ दि-
वस वियोग पडे नही.एवा उपायमां तुं रात्री दिवस मंम्लो बुं. परंतु तुं एम विचार नथी करतो
के, जे स्वजावेज अस्थिर वस्तु ठे, ते शेंकडो उपाये पण स्थिर थवानी नथी. केम के, जे
सर्वे कुटुंबी माणसो ठे, ते सर्वेनां कर्म जूदां जूदां ठे. परंतु एक रूपे नथी. तथी करीने पुत्र,
पुत्रीयो, स्त्री अने परिवार इत्यादिक पोत पोतानां कर्मानुसारे नाना प्रकारनी गतियोमांथी
जे रीते आव्यां हतां, तेवी रीते पाछां नाना प्रकारनी गतियोमां चाल्यां जाय ठे. ते केवी
रीते चाल्यां जायठे? तो के, जेम कोइ जूत देवताने बलिबाकला फेंके ठे, ते बलिबाकला
पराधीनपणे जूदी जूदी जग्याए जइ पमे ठे, तेम आ बिचारा पुत्रादिक कर्माधीनपणाथी
अनेक प्रकारनी गतियोमां जइ पमे ठे. त्यां तथा आ जवनां सुख उःखादिकमां पण, तहा-
रो कोइ उपाय चाली शकवानो नथी तोपण मिथ्या ममत्व बांधीने, जेम चालता गामा
तले कूतरु चालतुं होय, ते कूतरु एम विचारे के, आ सघलो गामानो जार हुं खेंचु छुं. तेम
तुं पण एम समजे ठे के, आ सर्व कुटुंबनुं जरण पोषण पण हुंज करुं छुं एवो तुं मिथ्या मम-
त्व करे ठे.परंतु एम नथी जाणतो के,सर्वे कर्माधीन ठे,तेमां हुं शुं करी शकवानो छुं!!एम विचा-
रीने तेवा खोटा ममत्वने ठेमो देइने,कांइकतो आत्मसाधन करवानो अवकाश लाव्य!! ४६

५८

जीवेन भवे २ तन्मनिर मिलिताः देहाः ये त्यक्ताः संसारे
२ ३ ६ ५ ४ १

जीवेण भवे भवे । मिलियाइ देहाइ जाइ संसारे ॥

तेषां न सागरोपमैः क्रियते संख्या अनंतैः
७ ११ ९ १२ १० ८

ताणं न सागरेहिं । कीरइ संखा अणंतेहिं ॥ ४७ ॥

अर्थ–हे आत्मन्! (संसारे के०) संसारने विषे (जीवेण के०) जीव जे तेणे (भवेभवे के०) भव भवने विषे (जाइ के०) जे (देहाइ के०) देह(मिलियाइ के०)मेळव्यां छे (ताणं के०) ते देहनी (अणंतेहिं के०) अनंत एवा (सागरेहिं के०) सागरे करीने. एटले कर्यां अनंता सागरना पाणीना बिंदुए करीने, अथवा अनंता सागरोपम काळे करीने पण(संखा के०) संख्या जे ते (न के०) नथी (कीरइ के०) करी शकाती. ॥ ४७ ॥

भावार्थ–हे प्राणिन्! जे शरीरने अर्थे तुं अनेक प्रकारनां पाप करे छे, देहना स्वरूपनो विचार करय के, तें केटलां शरीर करी करीने मुकी दीधां छे? ते देहनी संख्या, अनंता सागरना बिंदुवडे पण थइ शकती नथी अथवा अनंता सागरोपमना काळे करीने पण थइ श-

कती नथी. केम के, शास्त्रमां कहुं छे के, जीवे जेटलां शरीरनो त्याग कर्यो छे, तेटलां शरीरनो जो ढगलो करीए तो त्रण भुवनमां पण माइ शके नही. केमके, ते शरीर अनंतां छे. ते कारण माटे हे भव्य जीव! तुं एम विचार करय के, जगत्मां देह समान कोइ बीजी अशुचि वस्तु प्राये छेज नही. कारण के, गमे तेवी सारी सारी वस्तु होय, ते पण देहना संबंधथी बगडी जाय छे. जेम सारामां सारां मेवा मिठाइ इत्यादि, देहमां नांखीने तत्काल पाछुं काढीने जोइए, तो तेना सामुं पण जोइ शकातुं नथी. एवुं नठारुं थइ जाय छे. वली गमे एवां अत्तर चंदनादि सुगंधीदार वस्तु, देहनो संबंध पामीने दुर्गंधमय थइ जाय छे. तेमज गमे तेवां सारामां सारां अने बहु मूल्यनां वस्त्र पण, देहना संबंधे करीने मलमलिन थइने गंधाइ उठे छे. एवी अशुचिनुं पात्र आ देह छे. तेवा देहनीज रात्री दिवस ठठवेठ (घणीज सेवा) करवामां काल गमावे छे. तथा ते देहने माटे अधर्म अन्यायादिक करतां पण डरतो नथी पण तेवा देहतो तें अनंता धारण कर्या, ने मूकी दीधा, जेम शरीर उपर पहेरेलां वस्त्र जुनां थएथी काढी नांखीने नवां धारण करे छे, ए न्याये तें च्यारे गतिमां अनेक प्रकारनां शरीर धारण कर्यां छे. माटे ते शरीर उपरथी मूर्छा उतारीने, जेम अशरीरी थवाय; तेवो उद्यम करय.॥४३॥

जण छे.

नयनोदकमपि तासां सागरसलिलात् बहुतरं भवति
६ १ ७ ८ ९

नयणोदयंपि तासिं । सागरसलिलाउ बहुयरं होइ ॥

गलितं रुदतीनां मातॄणां अन्यान्यासां
५ २ ४ ३

गलियं रुयमाणीणं । माऊणं अन्नमन्नाणं ॥ ४८ ॥

अर्थ-हे आत्मन्! (तासिं के०) ते (रुयमाणीणं के०) रडती एवीओ ने (अन्नमन्नाणं के०) अपर अपर जन्मने विषे थएलीयो एवी (माऊणं के०) माताओनुं (गलियं के०) शोकथी निकळतां एवां (नयणोदयंपि के०) नेत्रनां आंसु पण (सागरसलिलाउ के०) समुद्रना पाणी थकी (बहुयरं होइ के०) अतिशे अधिक होय छे. अर्थात् समुद्रना पाणी वरे पण आंसुना जळनुं परिमाण थइ शकतुं नथी. ॥ ४८ ॥

भावार्थ-केटलाएक पुरुषो स्त्रीयादिक पदार्थथी वैराग्य पामीने दीक्षा लेवाने तैयार थया होय, परंतु तेओ फक्त माता पितानो घणो स्नेह देखीने अने तेमने रोतां कळकळतां देखीने तेना परिणाम पाछा हठी जता जोइने ज्ञानी महाराज तेने उपदेश देवाने अर्थे कहे छे. के, हे

भव्य जीव ! तुं एक भवना माता पिताने रोतां कलकलतां जोइने दिलगीर केम थाय छे? शा०
वै० परंतु विचार करय के, तें कर्मना वश करीने अनंता भवमां अनंतां माता पिताने, रोतां कल-
कलतां मूकीने तुं आ भवमां आव्यो छुं. ते माता पिताउनी आंखमांथी निकलतां आंसुनी
६० संख्या करवा बेसीएतो, समुद्रना पाणीथकी पण अतिश अधिक थाय छे. त्यारे हवे तुं कियां माता पिताने संतोष पमाडीश ? माटे वस्तुताये विचार करय के, आत्मानी माता कोण छे ? पिता कोण छे ? अर्थात् आत्मानां माता पिता छेज नही. एवुं विचारीने साहसिकपणे धर्म साधन करय. ॥ ४८ ॥

यत् नरके नैरयिकाः दुःखानि प्राप्नुवंति घोराण्यनंतानि च

३ १ २ ५ ६ ४

जं नरए नेरइया । दुहाइ पावंति घोरणंताइ ॥

ततः अनंतगुणितं निगोदमध्ये दुःखं भवति

७ ए ८ १० ११

तत्तो अणंतगुणियं। निगोअमज्झे दुहं होइ ॥ ४ए ॥ ६०

अर्थ-(नरए के०) नरकने विषे (नेरइया के०) नारकी जे ते (जं के०) जे (घोरणंताइ

के०) महा घोर, ने अनंतां एवां (दुहाइ के०) दुःखने (पावंति के०) पामे ले. (तत्तो के०) ते थकी (निगोअमज्ने के०) निगोद मध्यने विषे (अणंतगुणियं के०) अनंत गुण (दुहं के०) दुःख जे ते (होइ के०) होय ले. अर्थात् नरकना दुःखथी पण निगोदने विषे अनंतगुण दुःख होय ले ॥ ४ए ॥

ज्ञावार्थ—नारकीना दुःखनुं वर्णन घणा सिद्धांतोमां प्रसिद्ध ले. तथा निगोदनुं स्वरूप निगोद बत्रीशी विगेरे प्रकरणथी जाणवुं. परंतु ते दुःखना वर्णनने इहां दिश मात्र देखामीए बीए. इहां नारकीना दुःखथी निगोदनुं दुःख अनंतगुण श्याथी कहुं? ते कहीए बीए. दृष्टांत—सातमी नरकमां उत्कृष्टायु तेत्रीश सागरोपमनुं ले, ते तेत्रीश सागरोपमना जेटला समय थाय, तेटलीवार, कोइ जीव सातमी नरकमां पूर्ण तेत्रीश तेत्रीश सागरोपमने आउखे उपजे, त्यारे तेने असंख्याता ज्ञव नरकना थाय, ते असंख्याता ज्ञवमां सातमी नरकने विषे, ते जीवने जेटलुं छेदन ज्ञेदननुं दुःख थाय, ते सर्वे दुःख एकतुं करीए, तेथी पण अनंतगुण दुःख निगोदीया जीव एक समयमां ज्ञोगवे ले. वली एक औदारिक शरीरमां अनंता जीव ज्ञेगा रहे ले. ते ज्ञेगा शी रीते रहे ले? ते जणावीए बीए. एक सूइना अग्रज्ञाग उपर रहे तेटली कंदमूलनी कली होय, तेमां असंख्याती श्रेणी रहे ले. ते एकेकी श्रेणीमां असंख्याता प्रतर ले,

ते एकेका प्रतरमां असंख्याता गोला छे. ते एकेका गोलामां असंख्यातां शरीर छे. ते एकेका शरीरमां अनंता जीव छे. एवी रीते निगोदना जीवने रहेवानुं स्थान घणुं सांकडुं छे. ते उपर एक स्थूल दृष्टांत कहीए छीए. जेम कोइ लाख औषधियोने भेगी करीने तेने घणा दिवस सूधी खलमां घुंटावीने, पछी तेनी राइना दाणा जेवडी गोलीयो वाली, तेमां जे रीते लाख औषधियोनो समावेश थयो, ते रीते एक शरीरमां अनंता जीव रहेला छे. ते निगोदना जीव, एक मुहूर्त्तमां पांसठहजार पांचशेंने छत्रीश भव करे, अने एक श्वासोल्लासमां सत्तरथी कांइक अधिक भव करे छे. एवी रीते निगोदमां जन्म मरणनां दुःख छे. के, ते दुःखनी उपमाज नथी! ते आश्रयीने निगोदने विषे नरकनां दुःखथी अनंतगुणु दुःख श्री वीतरागे कह्युं छे. ॥४९॥

तस्मिन्नरकाधिके अपि निगोदमध्ये उषितः रे जीव विविधकर्मवशात्

३ ५ ४ ७ १ २

तंमि वि निगोअमज्झे । वसिओ रेजीव विविहकम्मवसा ॥

विषहमाणः तीक्ष्णदुःखं अनंतान् पुद्गलपरावर्त्तान् यावत्

विसहंतो तिरकुडुहं । अणंतपुग्गलपरावत्ते ॥ ५० ॥

अर्थ-(रे जीव के०) हे जीव! (विविहकम्मवसा के०) नाना प्रकारना कर्मनेवशे करीने (तंमि के०) ते (निगोअमज्झे के०) निगोदनी मध्ये (वि के०) पण (अणंतपुग्गलपरावत्ते के०) अनंत पुद्गल परावर्त्त काल सुधी एटले अनंता सूक्ष्म क्षेत्र पुद्गल परावर्त्त काल पर्यंत, तुं (तिरकुडुहं के०) तीक्ष्ण दुःखने (विसहंतो के०) सहन करतो सतो (वसिओ के०) रह्यो छुं. ॥५०॥

भावार्थ-तेवां दुःखने आ जीवे ज्ञानावरणादिक कर्मना वश थकी अनंतीवार भोगव्यां छे. माटे हवेथी तेवां दुःखो न भोगववां पडे, तेवा उद्यममां तत्पर थवुं. ॥ ५० ॥

नि.सृत्य ४ कथमपि २ ततः ३ प्राप्त. ६ मनुजत्वमपि ५ रेजीव १

निहरीअ कहवि तत्तो । पत्तो मणुअत्तणंपि रेजीव ॥

तत्रापि ७ जिनवरधर्मः ९ प्राप्तः १० चिंतामणिसदृक्ष ८

तहवि जिणवरधम्मो । पत्तो चिंतामणिसरिछो ॥५१॥

---

१ पुद्गलपरावर्त्तनुं स्वरूप आगल कहीशुं.

अर्थ-(रे जीव के०) हे जीव ! तुं (कहवि के०) कोइ महा कष्टे करीने पण (तत्तो के०) ते निगोदथकी (निहरीअ के०) निकलीने (मणुअत्तणंपि के०) मनुष्यपणाने (पत्तो के०) पाम्यो छे. (तछवि के०) तेमां पण (चिंतामणिसरिछो के०) चिंतामणि रत्न सरखो (जिणवरधम्मो के०) जिनवरनो धर्म जे ते (पत्तो के०) प्राप्त थयो छे. ॥५१॥

भावार्थ-हे आत्मन्! तुं अनेक प्रकारनी अकाम निर्जराए करीने तथा निगोदनी भवस्थिति पुरी करीने अने महाकष्टे करीने, महादुर्लभ एवा मनुष्य भवने पाम्यो. तेमां पण सकल वांछाने पूरण करनार माटे चिंतामणी रत्नसमान श्री जिनधर्म, तेने तुं पाम्यो छे. एटले तुं जे जे सुखनी इछा करीश, ते ते सुखनी प्राप्ति आ धर्म वडे जा मलशे. एवा धर्मने पामीने विषय कषायने घटाडवानो दिन दिन प्रत्ये उद्यम करय. के, जेथी मनुष्य भव अने जिनधर्म ए बे पामवानुं सफलपणुं थाय. ॥५१॥

प्राप्तेपि	तस्मिन्	रेजीव	करोषि !!!	प्रमादं	त्वं	तं	एव
३	९	१	१४	१२	४	११	१३

ण से पमायं तुमं तयं चेव ॥

येन भवांधकूपे पुनरपि पतितः दुःखं लप्स्यसे

५ ७ ६ ८ ९ १०

जेणं भवंधकूवे । पुणोवि पडिन दुहं लहसि ॥५१॥

अर्थ-(रे जीव के०) हे जीव ! (तंमि के०) ते जिनराजनो धर्म (पत्तेवि के०) पामे सते पण (तुमं के०) तुं (जेणं के०) जेणे करीने (पुणोवि के०) फरीथी पण (भवंधकूवे के०) संसाररूप कूवाने विषे (पडिन के०) पड्यो सतो (दुहं के०) दुःखने (लहसि के०) पामीश (तयं के०) ते प्रकारना एटले संसाररूप अंध कूवामां फरीथी नांखे एवा (पमायं के०) प्रमादने एटले निद्रा विकथादिकने (चेव के०) निश्चे (कुणसि के०) केम करे छे ? ॥५१॥

भावार्थ-हे आत्मन्! तुं जिनराजनो धर्म पाम्या पछी निश्चय अने व्यवहार ए बे प्रकारे ते धर्मनुं करवुं, ते मूकी दइने. उलटो तेने बदले जेथी फरीथी पण संसाररूप आंधला कूवामां पडाय, एवा निद्रा विकथादिक प्रमादने केम सेवे छे? केम के, मनुष्यनो भव, अने श्रीजिनधर्मनो प्राप्ति, ए बेनो योग मलवो तो चिंतामणी रत्ननी पेठे महा दुर्लभ छे. ॥५१॥

उपलब्धः जिनधर्मः नच अनुचीर्णः सेवितः प्रमाददोषेण

३ २ ६ ५ ४

नवलद्धो जिणधम्मो। नय अणुचिणणो पमायदोसेणं ॥

हा इति खेदे हे जीव हे आत्मवैरिन् च सुबहु परतोऽग्रे खेत्स्यसे शोचिष्यसे

७ १ ९ ८ ११ १० १२

हा जीव अप्पवेरि अ। सुबहुं परत्तं विसूरिहिसि ॥५३॥

अर्थ-(जीव के0) हे जीव! तें दैवयोगथी (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (नवलद्धो के0) पाम्यो. परंतु (पमायदोसेणं के0) आलस्यादिक दोषे करीने (अणुचिणणो के0) सेव्यो (नय के0) नथी. (हा के0) आ घणी खेदकारक वार्त्ता छे. (अ के0) वली (अप्पवेरि के0) हे आत्माना वैरिन्! (परत्त के0) परलोकने विषे तुं (सुबहुं के0) अतिशे घणुं (विसूरिहिसि के0) खेद पामीश. अर्थात् घणोज पश्चात्ताप करीश. ॥५३॥

भावार्थ-हे आत्मन्! सर्व सुखनी प्राप्तिनुं कारण एवा जैनधर्मने पामीने, केवल प्रमाद दोषथीज, ते धर्मनुं सेवन; तें करयुं नही. माटे तुं तहारो मलेज तहारा आत्मानो महोटो शत्रु ... त्या करनारो थयो. माटे तुं मरण पामीने परलोकमां शशिप्रभरा-

सावत्थी नगरीने विषे शूरप्रभ, अने शशिप्रभ एवे नामे बे भाई राज्य भोगवता हता. तेवामां एकदा समयने विषे, ज्ञानी गुरु श्री धर्मघोषसूरि नगरीनी बहार उद्यानने विषे पधार्या. वनपालके जइ राजाने वधामणी दीधी. राजाये वनपालकने घणुं द्रव्य आप्युं. पछी बे बांधव, श्री गुरु पासे गया. त्यां विधिपूर्वक वंदन करी उचित स्थानके बेठा. गुरुए पण अवसर जाणी धर्मदेशना दीधी जेम के,

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

सदापायः कायः, प्रणयिषु सुखं स्थैर्यविमुखं ।
महारोगा भोगाः, कुवलयदृशः सर्पसदृशः ॥
गृहावेशः क्लेशः, प्रकृतिचपला श्रीरपि खला ।
यमः स्वैरो वैरी, परमिह हितं कर्त्तुमुचितम् ॥ १ ॥

अर्थ—आ शरीर निरंतर अपायरूप छे. एटले कष्टरूप, दोषरूप, अने पापरूप एवुं महामलिन आ शरीर छे. तथा स्नेहिनुं सुख पण अस्थिर छे एटले स्थिरताये करीने रहित छे. अर्थात् ते क्षणमात्रमां स्नेही पण थाय छे, अने तेज स्नेही क्षणमात्रमां वैरी पण थाय छे, अने

विषय भोग जे ते, महा रोगरूप छे. एटले विषय भोगथी अनेक प्रकारना, रोग उत्पन्न थाय छे. अने स्त्रीयो जे ते, सर्प समान छे. एटले जेम सर्प करडे, ने झेर चढे, ने प्राणनो नाश थाय, तेम स्त्रीना संसर्गथी विकार उत्पन्न थाय छे. अने तेथी अनेकवार जन्म मरण थाय छे. माटे जे गृहस्थाश्रममां रहेवुं, ते केवल क्लेशरूप छे. अर्थात् उंटना उपर बेसवा जेवो गृहस्थाश्रम छे. एटले जेम उंटनां अढारे वांकां होय छे,तेम गृहस्थाश्रम वालाने अनेक प्रकारनां वांका आवी पडे छे. पण कोइ वातनुं पांशरुं पडतुं नथी. एटले गमे तेवो कठण कम्मर बांधीने दृढपणे, उंट उपर बेठो होय, तोपण ते पुरुष हाल्या विना रहे नही. तेम गमे तेवो खबरदार, संसारमां कहेवातो होय तोपण तेने कोइ प्रकारनुं लांछन (पाप) लाग्या विना रहे नही. अने लक्ष्मी पण स्वभावे चंचल छे. अने खल छे. एटले छेतरनारी छे. अने वैरी एवो काल जे ते, स्वेछा-चारी छे. एटले पोतानी मरजीमां आवे ते वखते जीवने पकडीने लेइ जाय छे. माटे आ भवमां उत्कृष्ट आत्मानुं हित करवुं घटे छे. एटले परलोकमां हितकारी एवुं धर्मसाधन कर-वुं ज योग्य छे ॥ १ ॥

इत्यादि धर्मदेशना सांभली बन्ने भाई घेर आव्या. घेर आवीने शूरप्रभ, पोताना भाई शशिप्रभ प्रत्ये कहेतो हवो. हे भाई ! महारे राज्यनो खप नथी. त्यारे शशिप्रभे कह्युं के,

श्या माटे तहारे राज्यनो खप नथी ! त्यारे शूरप्रभे कह्युं. भाई ! राज्यने अंते नरक पामीए. माटे महारे राज्यनो सर्वथा प्रकारे खप नथी. त्यारे शशिप्रभे कह्युं. हे भाई ! मनुष्य भव पामीने एलो शुं करवा गमावे छे ? ए सर्वे बालकने बिहामणारूप करी मूक्युं छे. माटे खाओ, पीओ, वावरो, काया वालवाथी हाथमां शुं आवशे? कोण जाणे परलोक छे के, नथी ! अने प्रत्यक्ष सुख मूकीने परोक्ष सुखने शुं करवा वांछे छे. माटे हे भाई ! महारुं कहेलुं मानीने आ राज्य भोगवो, परंतु उतावला थइने जो संसार मूकशो, तो पछीथी घणोज पश्चात्ताप करशो ! अने वली पछी तमे कहेशो के, भाइए कह्युं नहोतुं. माटे हालमां सांसारिक सुख भोगवीने पछी वृद्धावस्थामां संयम लेज्यो. एवी रीते शशिप्रभे कह्युं. त्यारे शूरप्रभ कहेतो हवो. अरे भाइ ! ए तमे शुं कह्युं ! ॥ धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ एटले धर्मतो प्रमाद मूकीने जलदीथीज करवो. माटे आ राज्य ल्यो. एवी रीते कहीने बलात्कारे पोताना भाइने राज्य आपी शूरप्रभ राजाये श्रीगुरु पासे जइ दीक्षा लीधी. पछी घणां तप जप करी. अंते अनशन करी, समाधि सहित काल करीने पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे देवतापणे उपन्यो. हवे शशिप्रभ राजा राज्य भोगवी, सात व्यसन सेवी मरीने त्रिजी नरकने विषे नारकीपणे उपन्यो. हवे

वै० शूरप्रज्ञ देवताये अवधिज्ञानना बले करी जोयुं, त्यारे पोतानो भाई शशिप्रभने त्रिजी न- श०
रकने विषे दीठो. देखीने विचार्युं के, एणे महारुं कहेलुं न मान्युं, माटे नारकी थयो, ने घणुं
६५ दुःख भोगवे छे. तोयपण हुं ते दुःख टालुं. एम धारी ते देवता मोहनो लीधो नरकावा-
सामां आव्यो. आवीने पोताना भाईने घणो घणो ताणवा मांड्यो, तेम तेम ते घणीज वे-
दना पामवा लाग्यो. पछी देवता कहे के, भाइ! तें महारुं कहेवुं न मान्युं, जूंओ में तने घणुंए
कह्युं हतुं. तोपण तुं समज्यो नही. माटे हवे शुं करीश? त्यारे ते नारकी कहे, हे भाई! हवे
शुं करुं? पछी शूरप्रज्ञ देव, परमाधर्मिने भलामण देइ पाछो देवलोक गयो. शशिप्रभ घ-
णोज पश्चात्ताप पाम्यो. पण ते पश्चात्ताप कांइ काम आव्यो नही. तेम जे प्राणी चिंतामणी
रत्न समान मनुष्य भव पामीने जिन धर्म नही करे, ते प्राणी शशिप्रभ राजानी पेठे महा
शोचनाने पामशे!! अने जे प्राणी शूरप्रज्ञ राजानी पेठे प्रमाद मूकीने, जलदीथी धर्म सा
धन करशे, ते प्राणी मोक्ष देवलोकनां सुख पांमशे. एवुं जाणी, प्रमाद मूकीने धर्म साधन
करवुं. ए उपदेश. ६५

१-१ जुगटुं. २ मांसभक्षण. ३ सुरापान. ४ वेश्यागमन. ५ आहेडीकर्म. (मृगयाकरवी) ६ चोरीकरवी.
७ परस्त्रीसेववी.

शोचंति ते वराकाः पश्चात् समुपस्थिते मरणे
११ ६ ७ १० ९ ८

सोअंति ते वराया। पछा समुवठियंमि मरणंमि ॥

पापप्रमादवशेन न संचितः यैः जिनधर्मः
७ ४ ५ १ ३

पावपमायवसेणं। न संचियो जेहिं जिणधम्मो ॥५४॥

अर्थ-(जेहिं के०) जेमणे (पावपमायवसेणं के०) पापरूप प्रमादना वशे करीने (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (न संचियो के०) पोताना आत्माने विषे नथी संचय कर्यो. अर्थात पोताना आत्मामां जिनधर्म बरोबर ठसाव्यो नथी. (ते के०) तेवा (वराया के०) रांक पुरुषो जे ते. एटले अज्ञान कष्टने करनारा पुरुषो जे ते (मरणंमि के०) मरण (समुवठियंमि के०) प्राप्त थए सते (पछा के०) पछी (सोअंति के०) शोक करे छे. के अरेरे! आपणे कांइ पण धर्म साधन कर्या विना परलोकने विषे क्यांथी सुखी थइशुं!! इत्यादिक घणोज पश्चात्ताप करे छे. ॥५४॥

भावार्थ-हे जीव! जेवी जोइए तेवी तने धर्मसाधन करवानी सामग्री मली, तोपण कुगुरुना उपदेशथी जिनआज्ञा रहित अनेक प्रकारनां अज्ञान कष्ट करी, आ लोक तथा परलोक ए प्रकारे बे लोकनुं सुख हारी गयो. केम के, लोकमां मनावा पूजावाना अहंकारथी, समज्या विना अज्ञान कष्ट करयां, तेथी परलोकमां तने घणोज पश्चात्ताप थशे. माटे थोडुं पण जिनआणा सहित धर्मसाधन करवामां प्रमाद रहित था. अर्थात् पांच प्रकारना प्रमादना वशथी विराम पामीने जलदीथी धर्मसाधन करय. ॥५४॥

धिक्धिक्धिक् संसारं देवः मृत्वा यत् तिर्यक् भवति
११ १० ७ ३ १ ४ ५

धीधीधी संसारं। देवो मरिऊण जं तिरी होई ॥

मृत्वा राजराजाश्चक्रवर्त्तिनः परिपच्यतेऽतएव नरकज्वालाभिः
७ ६ ९ ८

मरिऊण रायराया ॥ परिपच्चइ निरयजालाए ॥५५॥

१-१ मद. २ विषय. ३ कषाय. ४ निद्रा. अने ५ विकथा.

श्या माटे तहारे राज्यनो खप नथी ! त्यारे शूरप्रभे कह्युं. भाई ! राज्यने जेमे नरक पामीए. माटे म्हारे राज्यनो सर्वथा प्रकारे खप नथी. त्यारे शशिप्रभे कह्युं. हे भाई ! मनुष्य भव पामीने एळे शुं करवा गमावे छे ? ए सर्वे बाळकने बिहामणारूप करी मूक्युं छे. माटे खाओ, पीओ, वावरो, काया बाळवाथी हाथमां शुं आवशे? कोण जाणे परलोक छे के, नथी ! अने प्रत्यक्ष सुख मूकीने परोक्ष सुखने शुं करवा वांछे छे. माटे हे भाई ! महारुं कहेलुं मानीने आ राज्य भोगवो, परंतु उतावळा थइने जो संसार मूकशो, तो पछीथी घणोज पश्चात्ताप करशो ! अने वळी पछी तमे कहेशो के, भाइए कह्युं नहोतुं. माटे हाळमां सांसारिक सुख भोगवीने पछी वृद्धावस्थामां संयम लेज्यो. एवी रीते शशिप्रभे कह्युं. त्यारे शूरप्रभ कहेतो हवो. अरे भाई ! ए तमे शुं कह्युं ! ॥ धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ एटले धर्मतो प्रमाद मूकीने जल्दीथीज करवो. माटे आ राज्य ल्यो. एवी रीते कहीने बलात्कारे पोताना भाईने राज्य आपी शूरप्रभ राजाये श्रीगुरु पासे जइ दीक्षा लीधी. पछी घणां तप जप करी अंते अनशन करी, समाधि सहित काळ करीने पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे देवतापणे उपन्यो. हवे शशिप्रभ राजा राज्य भोगवी, सात व्यसन[1] सेवी मरीने त्रीजी नरकने विषे नारकीपणे उपन्यो. हवे

शूरप्रभ देवताये अवधिज्ञानना बले करी जोयुं, त्यारे पोतानो भाई शशिप्रभने त्रीजी न- शा0
वै0 रकने विषे दीठो. देखीने विचार्युं के, एणे महारुं कहेवुं न मान्युं, माटे नारकी थयो, ने घणुं
दुःख भोगवे छे. तोयपण हुं ते दुःख टाळुं. एम धारी ते देवता मोहनो लीधो नरकावा-
६५ सामां आव्यो. आवीने पोताना भाईने घणो घणो ताणवा मांड्यो, तेम तेम ते घणीज वे-
दना पामवा लाग्यो. पछी देवता कहे के, भाई! तें महारुं कहेवुं न मान्युं, जूओ में तने घणुंए
कह्युं हतुं. तोपण तुं समज्यो नही. माटे हवे शुं करीश? त्यारे ते नारकी कहे, हे भाई! हवे
शुं करुं? पछी शूरप्रभ देव, परमाधर्मिने भलामण देइ पाछो देवलोके गयो. शशिप्रभ घ-
णोज पश्चात्ताप पाम्यो. पण ते पश्चात्ताप कांइ काम आव्यो नही. तेम जे प्राणी चिंतामणी
रत्न समान मनुष्य भव पामीने जिन धर्म नही करे, ते प्राणी शशिप्रभ राजानी पेठे महा
शोचनाने पामशे!! अने जे प्राणी शूरप्रभ राजानी पेठे प्रमाद मूकीने, जलदीथी धर्म सा
धन करशे, ते प्राणी मोक्ष देवलोकनां सुख पामशे. एवुं जाणी, प्रमाद मूकीने धर्म साधन ६५
करवुं. ए उपदेश.

१–१ जुगटुं. २ मांसभक्षण. ३ सुरापान. ४ वेश्यागमन. ५ आहेडीकर्म. (मृगयाकरवी) ६ चोरीकरवी. ७ परस्त्रीसेववी.

शोचंति ते वराका. पश्चात् समुपस्थिते मरणे

११ ६ ७ १० ९ ८

सोअंति ते वराया । पच्छा समुवठ्ठियंमि मरणंमि ॥

पापप्रमादवशेन न संचितः यैः जिनधर्मः

७ ४ ५ १ ३

पावपमायवसेणं । न संचियो जेहिं जिणधम्मो ॥५४॥

अर्थ-(जेहिं के०) जेमणे (पावपमायवसेणं के०) पापरूप प्रमादना वशे करीने (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (न संचियो के०) पोताना आत्माने विषे नथी संचय कर्यो. अर्थात पोताना आत्मामां जिनधर्म बरोबर ठसाव्यो नथी. (ते के०) तेवा (वराया के०) रांक पुरुषो जे ते. एटले अज्ञान कष्टने करनारा पुरुषो जे ते (मरणंमि के०) मरण (समुवठ्ठियंमि के०) प्राप्त थए सते (पच्छा के०) पछी (सोअंति के०) शोक करे छे. के अरेरे! आपणे कांइ पण धर्म साधन कर्या विना परलोकने विषे क्यांथी सुखी थइशुं!! इत्यादिक घणोज पश्चात्ताप करे छे. ॥५४॥

भावार्थ–हे जीव! जेवी जोइए तेवी तने धर्मसाधन करवानी सामग्री मली, तोपण कुगुरुना उपदेशथी जिनआज्ञा रहित अनेक प्रकारनां अज्ञान कष्ट करी, आ लोक तथा परलोक ए प्रकारे बे लोकनुं सुख हारी गयो. केम के, लोकमां मनावा पूजावाना अहंकारथी, समज्या विना अज्ञान कष्ट कर्यां, तेथी परलोकमां तने घणोज पश्चात्ताप थशे. माटे थोडुं पण जिनआणा सहित धर्मसाधन करवामां प्रमाद रहित था. अर्थात् पांच प्रकारना प्रमादना वशथी विराम पामीने जलदीथी धर्मसाधन कर्य. ॥५४॥

धिक्धिक्धिक् ११ संसारं १० देवः २ मृत्वा ३ यत् १ तिर्यक् ४ भवति ५

धीधीधी संसारं। देवो मरिऊण जं तिरी होई ॥

मृत्वा ७ राजराजाश्चक्रवर्त्तिनः ६ परिपच्यतेऽतएव ९ नरकज्वालाभिः ८

मरिऊण रायराया॥ परिपच्चइ निरयजालाए ॥५५॥

१–१ मद. २ विषय. ३ कषाय. ४ निद्रा. अने ५ विकथा.

अर्थ-(जं के०) जे कारण माटे (देवो के०) देव जे ते (मरिऊण के०) मरण पामीने (तिरी के०) तिर्यंच (होइ के०) थाय छे. अर्थात् देवता मरीने तिर्यंचमां तथा पृथ्वीआदिकमां उत्पन्न थाय छे! अने (रायराया के०) राजाना पण राजा जे चक्रवर्त्ती, ते (मरिऊण के०) मरण पामीने (निरय जालाए के०) नरकनी जालावडे करीने (परिपच्चइ के०) अतिशे पचाय छे! माटे (संसारं के०) ते संसारने (धी धी धी के०) धिक्कार थाओ! धिक्कार थाओ!! धिक्कार थाओ!!! इहां अतिशे धिक्कार जणाववाने माटे त्रण वखत धिक्कार कह्यो छे. ॥५५॥

भावार्थ-कोइने एकवार धिक्कार! कोइने बे वार धिक्कार!! पण आ संसारने तो त्रणवार धिक्कार कह्यो. तेनुं कारण ए छे के,देवता सरखा महा ऋद्धिवंत पण,मरीने तिर्यंच गतिने विषे अथवा पृथ्वीआदिकमां जड पाषाणपणे उत्पन्न थाय छे! आ शुं ओछुं आश्चर्य छे!! तथा छ खंडना भोक्ता, तथा चोसठ हजार स्त्रीयोना पति, तथा चोराशी लाख हाथी, चोराशी लाख घोडा, चोराशी लाख रथ, अने छन्नुक्रोड पायदल, वली नव निधान, अने चौदरत्न तथा सोल हजार जक्ष तथा बत्रीस हजार मुकुटबंध राजा इत्यादिक, रात्री दिवस जेनी सेवामां रह्या छे. एवा चक्रवर्त्ती राजा पण मरीने नरकनी ज्वालामां उत्पन्न थाय छे!! त्यां ते

(वसियं के०) निवास करयो छे. (य के०) वली क्यारेक (रुरुकगेसु के०) वृक्षना अग्रने विषे (वसियं के०) निवास करयो छे. अर्थात् पूर्वे कहेला सर्व स्थानकोमां तुं अनंतीवार निवास करी आव्यो छे. मांटे तहारुं निवास स्थान एक ठेकाणे नथी. ॥५७॥

भावार्थ—कोइ शिष्यने पोताना देशनुं, तथा पोताना गामनुं, तथा पोताने रहेवानी ईमारतनुं; तथा पोतानी उत्तम जातिनुं, तथा पोताना प्रसिद्ध कुलनुं, तथा पोताना उत्तम वर्णनुं इत्यादिक अभिमानने धारण करतो जोइने, गुरु उपदेश करे छे. के, हे शिष्य! तुं मिथ्या अभिमान शुं करवा करे छे? परंतु तुं विचार करय के, आ संसारमां भ्रमण करतां केटलीएक वखत तुं पर्वतने विषे पथ्थररूपे थइ आव्यो छे. तथा केटलीएक वखत पर्वतनी गुफामां पण सिंहादिक पशुरूपे थइ आव्यो छे. तथा केटलीएक वखत समुद्रने विषे जलजंतुरूपे थइ आव्यो छे. तथा केटलीएक वखते वृक्षोना अग्रभागमां कागडा प्रमुख पक्षिरूपे निवास करी आव्यो छे. इत्यादिक घणीक जग्याए निवास करी आव्यो छे. माटे तहारुं कीयुं एक निवास स्थल छे? अर्थात् एक पण ठेकाणे निवास करवाना स्थाननो तहारो निश्चय नथी. तोपण महारुं महारुं करीने मिथ्या अभिमान शुं करवा करे छे? ॥५७॥

देवः नैरयिकः इति च कीटः पतंग. इति मानुषः एषः परावर्त्तते
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९

देवो नेरइर्ज त्ति य। कीड पयंगु त्ति माणुसो एसो ॥

रूपीरूपवान् च विरूपः सुखभागी दुःखभागी च
१० ११ १२ १४ १५ १३

रूवस्सी य विरूवो। सुहन्नागी डुक्खन्नागी य ॥५८॥

अर्थ–हे जीव! तुं केटलीएक वखत (देवो के०) देव थयो छे. तथा (नेरइर्ज त्ति के०) केटलीएक वखत नारकी ए प्रकारे थयो छे. (य के०) वली (कीड के०) केटलीएक वखत कमियादिक कीडो थयो छे. तथा (पयंगु त्ति के०) केटलीएक वखत पतंगियो ए प्रकारे थयो छे. वली (माणुसो के०) केटलीएक वखत मनुष्य थयो छे. वली (एसो के०) एज तुं (रूवस्सी के०) केटलीएक वखत रूपवंत थयो छे. (य के०) वली एज तुं (विरूवो के०) केटलीएक वखत कुरूपवंत थयो छे. (य के०) वली (सुहन्नागी के०) केटलीएक वखत सुखनो नोगवनारो थयो छे. अने वली (डुक्खन्नागी के०) केटलीएक वखत डुःखनो नोगवनारो पण थयो छे.५८

भावार्थ—आ जीवे नटवानी पेठे जूदा जूदा रूपे करीने आ संसाररूपी रंगभूमिमां अनेक
प्रकारनां नाटक कर्यां छे. जेम के, कोइक वखत देवतानो वेश भजव्यो,त्यारे एवुं विचार्युं
के, जगत्मां महारा जेवो कोइ सुखीयो नथी. तथा कोइक वखत नारकीनो वेश भजव्यो,
त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां महारा जेवो कोइ दुःखीयो नथी. तथा कोइक वखत ति
र्यंचनो वेश भजव्यो. त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां महारा जेवुं कोइने पराधीनपणानुं
दुःख नथी. वली कोइक वखत मनुष्यनो वेश भजव्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां
कोइ महारा जेवो श्रेष्ठ बुद्धिवालो नथी. एमज कोइक वखत पोताना पुद्गलना रूपनो अहं-
कार कर्यो, के, महारा जेवो जगत्मां कोइ रूपालो नथी. तथा ज्यारे कुरूपवान् थयो, त्यारे
एवुं विचार्युं के, महारा जेवो जगत्मां कोइ कुरूपवान् नथी. एम मांकडानी पेठे कोइ वखत
सुखी थइने नाच्यो, अने कोइ वखत दुःखी थइने नाच्यो. माटे हे आत्मन्! ए सर्व वेशने
असत्य जाणीने, फरीथी तेवा वेश धारण करवा पडे नहीं. तेवो उद्यम करच. ॥ ५० ॥

एषः श्वपाक इति एषः वेदवित्
राजा इति च द्रमकोरंक इति च
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८

रायत्ति य दमगुत्ति य। एस सवागुत्ति एस वेयविऊ ॥

स्वामी दासः पूज्यः खल इति अधनः धनपतिरिति
९ १० ११ १२ १३ १४

सामी दासो पुज्जो । खलोत्ति अधणो धणवइत्ति ॥ ५९ ॥

नापि अत्र कोऽपि नियमः स्वस्यकर्मतस्यविनिवेशः तस्यसदृशी कृताचेष्टायेनसः
४ १ २ ३ ५

नवि इत्थ कोइ निअमो । सकम्मविणिविट्ठसरिसकयचिट्ठो ॥

अन्यान्यरूपवेषः नटइव परावर्त्तते जीवः
७ ६ ९ ८

अन्नुन्नरूववेसो । नडुव्व परिअत्तए जीवो ॥ ६० ॥ युग्मम् ॥

अर्थ–हे जीव ! तुं केटलीएक वखत (राउ त्ति के०) राजा ए प्रकारे थयो. (य के०) वली (दमगु त्ति के०) भीखारी ए प्रकारे थयो. (य के०) वली (एस के०) एज तुं (सवागु त्ति के०) चंडाल ए प्रकारे थयो. वली (एस के०) एज तुं (वेयविऊ के०) वेदनो जाण थयो. वली (सामी के०) स्वामी थयो. अने (दासो के०) दास थयो. (पुज्जो के०) पूज्य थयो. अने (खलो त्ति के०) खल ए प्रकारे थयो. वली (अधणो के०) निर्धन थयो. अने (धणवइ त्ति के०)

धनपति ए प्रकारे थयो. ॥५९॥-(इह के०) एमां. एटले पूर्वे कहुं तेमां (कोइ के०) कोइ श0
वे0 प्रकारनो (निअमो के०) नियम जे ते (नवि के०) नथी ज. केम के, (सकम्म के०) पोताना
ज्ञानावरणीयादिक जे कर्म, तेनी (विणिविठ के०) विनिवेश एटले प्रकृति, स्थिति, अनु-
७0 भाग, अने प्रदेश ते रूप जे रचना, तेना (सरिस के०) सरखी (कयचिठो के०) करी छे चेष्टा
ते जेणे. एटले देवादिक पर्याय रूपनो अभ्यास (आश्रय)रूप व्यापार ते जेणे एवो सतो (न-
डुव्व के०) नटनी पेठे (अन्नुन्न के०) अन्य अन्य छे (रूववेसो के०) रूप अने वेश ते जेनो एवो
(जीवो के०) जीव जे ते (परिअत्तए के०) पर्यटन करे छे. ॥६०॥

भावार्थ-हे आत्मन्! तुं चौदराज लोकरूप चोटामां, राजा प्रजादिकरूपे स्त्री पुरुषोना वेश लेइने, नटुआनी पेठे अनेक प्रकारे निष्फल नाच्यो, पण तमांथी तने कोइ प्रकारनो अविनाशी सरपाव मल्यो नही. उलटो च्यार गतिमां भ्रमण करवा रूप सरपाव मल्यो. तो-पण ते भ्रमण करवाना अभ्यास थकी, निवृत्ति पामतो नथी. जेम कोइ अफिण प्रमुखनो
व्यसनी होय, ते व्यसनी ते अफिणने एम जाणे छे के, आ अफिण खावाथी घणा माण- ७0
सोना जीवनां जोखम थाय छे, तथा ते खातां पण कडवुं झेर जेवुं लागे छे. तथा देखातुं पण
... र जेवुं रु ... ब देखाय छे. अने तेनी सुगंध पण अत्तर चंदन जेवी उत्तम नथी.

तथा तेना (अफिणना) खावाथी लोकमां पण आबरु इज्जतनो घटाडो देखाय छे. तथा ते खावाथी कांइ उत्तम रसायण जेवो गुण नथी थतो, एटलुंज नही, परंतु शरीर पण खराब थतुं देखाय छे. वली ते अफिण न मलवाथी कोइ वखत टांटिया घसीने मरवा वखत पण आवे छे. इत्यादिक अफिणना अनेक प्रकारना अवगुण जाणे छे, देखे छे, अने अनुभवे छे; तो पण तेने मूकी शकतो नथी. तेनु कारण कांइ अभ्यास अने कुसंगविना बीजुं जणातुं नथी. तेम आ जीवने पण अनादिकालना अभ्यासथी तथा विषयी जीवोनी सोबतथी, आ पंच प्रकारनां विषय सुखमां दुःख छे, एम जाणे छे, देखे छे, तथा अनुभवे छे, तोपण अफिणना व्यसननी पेठे सारुं मानी बेठो छे. तेथी एने अनेक प्रकारनां नीचां उंचां रूप करी आ संसारने विषे नाटक करवुं पडे छे. वली शास्त्रमां कह्युं छे के,—

॥ अनुष्टुप् वृत्तम्. ॥

अपमानात्परिभ्रंशाद्वधबन्धधनक्षयात् ॥
प्राप्ता रोगाश्च शोकाश्च जात्यन्तरशतेष्वपि ॥ १ ॥

अर्थ- अपमानथी, तथा उंची पदवीथी पडवाथी, तथा वध बंध अने धननो क्षय ते थकी

शैकमो जातिमां रोग ने शोक, आ जीवे भोगव्या छे ॥१॥ आ अधिकार संबंधी श्री आचारांगजी सूत्रमां विशेष प्रकारे कह्युं छे, त्यांथी जोइ लेवुं. ॥५९॥६०॥

नरकेषु २ वेदनाः ३ अनुपमाः ४ असातमसुखंबहुलंयासुताः ५

नरएसु वेअणाउ । अणोवमाउ असायबहुलाउ ॥

रेजीव १ त्वया ३ प्राप्ताः ९ अनंतकृत्वः ७ बहुविधाः ६

रेजीव तए पत्ता । अणंतखुत्तो बहुविहाउ ॥६१॥

अर्थ-(रे जीव के०) हे जीव! (तए के०) तें (नरएसु के०) रत्नप्रभादिक सात नरकने विषे (अणोवमाउ के०) उपमा रहित एवीयो (असायबहुलाउ के०) दुःखे करीने भरेली एवीयो, एटले अशाता वेदनीय कर्मथी उत्पन्न थएली एवीयो, अने (बहुविहाउ के०) बहु प्रकारनी (वेअणाउ के०) वेदनाउ जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (पत्ता के०) पामी छे. अर्थात् तु भोगवी चूक्यो छे. ॥६१॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तें बीजी गतियोमां तो अनेक प्रकारनां दुःख भोगव्यां, परंतु रत्नप्रभादिक नरकोनां दुःखतो कही शकाय तेवां छेज नही! केम के, तेने विषे अनंती शीत वेदना, ॥१॥ तेमज अनंती उष्ण वेदना. एटले आपणे अहिंना आकरा धखधखता खेरना अंगारा होय, तेना उपर ते उष्णवेदनीवाला नारकीना जीवने सुवाडे, तो तेने घणीज निद्रा आवी जाय. ॥२॥ तथा एवीज रीतनी अनंती क्षुधा वेदना, एटले जगत्मां रहेला सर्व घृतादिक पुद्गलो ते नारकीना जीवने खवरावीए, तोपण तेनी क्षुधा पूरी न थाय. ॥३॥ तेमज अनंती तृषा वेदना. एटले जगत्मां रहेला सर्व समुद्रोनां पाणी ते नारकीना जीवने पाइए, तो पण ते नारकीना जीवनी तृषा छीपे नही. ॥४॥ तेमज अनंती खरज वेदना, एटले अनेक प्रकारनां तरवार प्रमुख शस्त्रवडे करीने, ते नारकीना जीवने घर्षण करे, तोपण ते नारकीना जीवनी खरज मटे नही. ॥५॥ तेवी रीते अनंती परवशपणानी वेदना, एटली बधी छे के, आखा जगत्ना परवशपणानी वेदना एकठी करीए, तोपण तेना बरोबर न थाय. ॥६॥ तेवी रीते, ज्वर ॥७॥ दाह ॥८॥ भय ॥९॥ अने शोक ॥१०॥ ए चारनी वेदना आखा जगत्नी एकठी करीए, ते थकी पण एकेक वेदना अनंतगुणी जाणवी. आवी अनंतगुणी वेदनाओ, सात व्यसनना सेवनार प्रमुखने भोगववी पडे छे. जेम के, कोइए परस्त्री संग करयो

होय, तेने त्यां (नरकमां) तेज स्त्रीना आकार जेवी लोढानी पुतळी बनावीने, अने तेने अग्निवडे सारी पेठे लालचोल धखधखती करीने, ते स्त्रीनी साथे ते परमाधर्मियो अनेकवार ते पुरुषने बलात्कारे आलिंगन करावे छे. इत्यादिक नरकने विषे अनंतगुणी वेदना शास्त्रमां कही छे. तेने विचारीने हे मंदमते ! कांइक तो पाप करतां पाछो उसरय ! ॥६१॥

आ नरकनां दुःखना अधिकारने विशेष जाणवानी मरजी होय तो, श्री सूयगडांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना पांचमा नरक विभक्ति अध्ययनने विषे जोइ लेज्यो.

देवत्वे १ मनुजत्वे २ पराभियोगत्वं ३ उपगतेन ४

देवत्ते मणुअत्ते । पराभिओगत्तणं उवगएणं ॥

भीषणदुःखं ६ बहुविधं ५ अनंतकृत्वः ७ समनुभूतं ८

भीसणदुहं बहुविहं । अणंतखुत्तो समणुभूअं ॥६२॥

अर्थ-हे जीव ! (देवत्ते के०) देव भवने विषे, तथा (मणुअत्ते के०) मनुष्य भवने विषे (पराभिओगत्तणं के०) परतंत्रपणाने (उवगएणं के०) पाम्यो एवो तुं जे तेणे (बहुविहं के०)

बहु प्रकारनुं (भीसणदुहं के०) भयानक दुःख जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समणु-भूअं के०) अनुभव कर्युं छे ॥६२॥

भावार्थ–हे आत्मन्! विशेष ज्ञानवंत एवा देव भवने विषे, तथा मनुष्य भवने विषे पण, स्वतंत्रपणु मूकीने परतंत्रपणा वडे, एटले परवशपणे रहीने, अर्थात् इंद्रियोने वश थइने, महामहा कष्ट अनंतीवार भोगव्यां छे. एटले इंद्रियोए जेम जेम तने नचाव्यो, तेम तेम तुं नाच्यो. ने तेथी महा भयानक दुःखने पाम्यो; परंतु ते इंद्रियोने तें वश न करी. माटे ज्यारे त्यारे पण, ते इंद्रियोने वश करीने आत्मसाधनमां वर्त्तिश, त्यारेज तहारुं कल्याण थशे. ६२॥

तिर्यग्गति अनुप्राप्तः भीममहावेदनाः अनेकविधा.

१ २ ४ ३

तिरियगइं अणुपत्तो । भीममहावेअणा अणेगविहा ॥

जन्ममरणारघट्टे अनंतकृत्वः परिभ्रांतः

५ ६ ७

जम्मणमरणारहट्टे । अणंतखुत्तो परिब्भमिओ ॥६३॥

अर्थ- हे आत्मन्! तुं (तिरियगइं के०) तिर्यंच गतिने (अणुपत्तो के०) पाम्यो छे. त्यां (अणेगविहा के०) अनेक प्रकारनी (भीममहावेअणा के०) भयंकर एवी महोटी वेदनाओने सहन करतो सतो (जम्मण मरण रहट्ट के०) जन्म मरणरूप रहेंटने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतोवार (परिब्भमिओ के०) परिभ्रमण करी आव्यो छे. ॥ ६३ ॥

भावार्थ-हे जीव! तुं तिर्यंच गतिने विषे गयो, त्यां आगळ गधेडादिपणे अवतरीने कुंभारादिकना हाथनां घणां डफणां खाइ आव्यो छे. वळी घोडा प्रमुखना अवतार धारण करीने घणा कोरडादिकना प्रहार सहन करी आव्यो छे. अने हाथी प्रमुख थइने अंकुशना प्रहार सहन करी आव्यो छे. वळी बळद प्रमुखना भवमां घणी परुणोनी आरोना प्रहार खाइ आव्यो छे. वळी मांकडां प्रमुखना भवमां घेरघेर शलामो करी नाचीने रोटलाना टुकडा पाणे पामवानुं कष्ट सहन करी आव्यो छे. वळी बोकडा प्रमुखना भवमां मरणांतकष्ट सहन करी आव्यो छे वळी पोपट प्रमुखना भवमां पांजरादिकने विषे बंधनकष्टने सहन करी आव्यो छे. अर्थात् एवुं कोइ दुःख नथी के, जे दुःखने तें सहन नथी कर्युं!! ए प्रकारे अनंतोवार घोर महा भयानक दुःख तें सहन कर्यां छे. माटे हवे एवुं धर्मसाधन करय के, जेथी तेवां दुःख भोगववां पडे नहो. ॥६३॥

पार्वंति कान्यपि दुःखानि शारीराणि मानसानि च संसारे

६ ७ ८ ३ ५ ४ २

जावंति केवि दुरका। सारीरा माणसा व संसारे॥

प्राप्तः अनंतकृत्वः जीवः संसारकांतारे

११ १० १ ९

पत्तो अणंतखुत्तो। जीवो संसारकंतारे ॥६४॥

अर्थ—(जीवो के०) जीव जे ते (संसारे के०) संसारने विषे (सारीरा के०) शरीर संबंधी (व के०) वली (माणसा के०) मन संबंधी (जावंति के०) जेटलां (केवि के०) कोइ पण (दुरका के०) दुःख छे, तेने (संसारकंतारे के०) संसाररूपी अटवीने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतोवार (पत्तो के०) पाम्यो छे. एटले संसाररूप अटवीमां परिभ्रमण करतां आ जीव सर्वे दुःख सहन करी आव्यो छे. ॥६४॥

भावार्थ—आ संसारने विषे दुःख बे प्रकारनां छे. एक शरीर संबंधी रोगादिके करीने दुःख छे. अने बीजुं मन संबंधी इष्ट वस्तुना वियोगादिक थकी दुःख छे. ते सर्वे दुःख आ संसाररूप अटवीने विषे भ्रमण करतां, आ जीवे अनंतीवार भोगव्यां छे. ॥६४॥

तृष्णा ७ अनंतकृत्वः ४ संसारे ५ तादृशी ३ तव १ आसीत्नरके ६

तण्हा अणंतखुत्तो। संसारे तारिसी तुमं आसी ॥

यां तृष्णां ७ प्रशमितुं ८ सर्वोदधीनां ९ उदकं १० न तीरीकुर्यात् ११ न समर्थभवेत् १२

जं पसमेउं सव्वो। दहीणमुदयं न तीरिज्जा ॥ ६५ ॥

अर्थ-हे जीव ! (तुमं के०) तने (तण्हा के०) तृष्णा. अर्थात् तृषा (तारिसी के०) ते प्रकारनी (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (संसारे के०) नरकरूप संसारने विषे (आसी के०) उत्पन्न थइ हती. (जं के०) जे तृषाने (पसमेउं के०) शमाववाने अर्थे (सव्वोदहीणं के०) सर्व समुद्रोनुं पण (उदयं के०) जल जे ते (न तीरिज्जा के०) न समर्थ थाय !!! ॥६५॥

आ प्रकारनो अर्थ प्रथम नरकनी वेदनामां कही गया छीए. माटे पुनरुक्ति दोषनुं निवारण करवा माटे आ प्रकारनो भावार्थ जाणवो. के, हे जीव ! तने अनंती तृष्णा उत्पन्न थइ छे, के, ते तृष्णा शमाववाने माटे, सर्व समुद्रोना पाणीना बिंदु जेटला धनादिक वरू पण तहारी तृष्णा पूरी थाय तेम नथी. ते कह्युं छे के,

यत्पृथिव्यां व्रीहियवं । हिरण्यं पशवः स्त्रियः ॥
नालमेकस्य तत्सर्व । मिति पश्यन्न मुह्यति ॥ १ ॥

अर्थ-सघली पृथ्वीमां उत्पन्न थएली अनेक प्रकारनी मांगेर तथा अनेक प्रकारना घउं अने जव विगेरे सघलुं धान्य, जो एक जणने प्राप्त थाय, तोपण तेने धान्य संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज सघला जगत्मां रहेलुं हीरा, माणेक, मोती, सोनुं रूपु विगेरे धन, एक पुरुषने प्राप्त थाय, तोपण ते पुरुषनी धन संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज जगत्ने विषे जेटला हाथी, घोमा, उंट बलद, गायो, भेंशो विगेरे चतुष्पद जीवो छे, ते जो एक जणने प्राप्त थाय, तो पण ते पुरुषनी चतुष्पद संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज जगत्ने विषे रूपालामां रूपाली देवांगनाउ तथा महोटा महोटा राजानी राणीयो तथा महोटा महोटा धनाढ्यनी स्त्रीयो जेवी के, अत्यंत लावण्यवाली,अत्यंत रूपवाली, अत्यंत गुणवाली अने सुंदर सुगंधवाली एवी जवान स्त्रीयो जो एक पुरुषने, प्राप्त थाय तोपण,ते पुरुषनी स्त्री संबंधी तृष्णा पूरी न थाय ए प्रकारनो विचार करीने जे माह्यो पुरुष वैराग्यने पामे छे. तेज पुरुष संसारने विषे मोह पामता नथी. ॥ १ ॥

माटे हे आत्मन्! उपर कह्या प्रमाणे तुं अनंतीवार विषयो भोगवी चूक्यो छे. परंतु जे सुखनो तें एक वखत पण अनुभव नथी कर्यो, एवा आत्म सुखनी प्राप्तिने विषे उद्यम करय!॥६५॥

आसीत् अनंतकृत्वः संसारेनरकभवे तव क्षुधापि तादृशी

६ ५ १ २ ४ ३

आसी अणंतखुत्तो। संसारे ते छुहावि तारिसिया॥

यां प्रशमितुं सर्वः पुद्गलकायोपिघृतादिरपि न तीर्यात् न शक्नुयात्

७ ८ ९ १० ११ १२

जं पसमेउं सव्वो। पुग्गलकाउवि न तरिज्जा॥६६॥

अर्थ—रे जीव! (संसारे के०) नरक भवरूप संसारने विषे (ते के०) तने (तारिसिया के०) तेवा प्रकारनी (छुहावि के०) क्षुधा पण (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (आसी के०) उत्पन्न थइ हती के, (जं के०) जे क्षुधाने (पसमेउं के०) शमाववाने (सव्वो के०) सर्व एवा (पुग्गल-काउवि के०) घृतादिरूप पुद्गलना समूह जे ते पण (न तरिज्जा के०) न समर्थ थाय!॥६६॥

भावार्थ—हे आत्मन्! नरक भवने विषे तने एवी क्षुधा उत्पन्न थइ हती के, आ जगत्मां रहेला जे घृतादिक सघळा सारा सारा पुद्गलोवडे पण, ते क्षुधानी शांति थाय तेम नहोतुं.

एवी क्षुधावेदनी तें परवशपणामां अनंतीवार सहन करी छे. माटे तने उपदेश करवानो एट-लोज छे के, आज स्वाधीनपणामां एकासणु करवुं, अथवा एक उपवास करवो, तेमां पण तने महोटो विचार थइ पडे छे. अने वली तुं एवुं बोले छे के, महाराथी संवत्सरीनो उपवास पण बनी शकवो कठण छे. कारण के, महाराथी तो एक घडिवार पण भूख्युं रहेवातुं नथी. एम कहीने अनेक प्रकारनां सारां सारां भोजन करावी जमे छे, परंतु हे मूढ जीव! आखो ज-न्मारो थइने तें केटला मण घृतादिक मिष्ट पदार्थो खाधा हशे? तेनुं सुख लेश मात्र पण आज तने रह्युं नही. केम के, जो तुं तहारा हाथे तहारी जीभ उपर हाथ फेरवी जो के, ते घृतादिक पदार्थोनी कांइ पण चिकाश जणाय छे? अर्थात् नथी जणातो. तेमज हवेथी पण तुं अनेक प्रकारना पाप प्रपंचादिक करीने सारां सारां भोजन करीश, तोय पण पूर्वनी पेठे ते जिह्वा इंद्रि तृप्त थवानो नथो. अने जिह्वा इंद्रिनुं पोषण छे, तेज सर्व इंद्रियोना पोषणनुं मूल छे. एटले जेम वृक्षना मूलमां पाणी नांखीए, तो बधा वृक्षमां ते पाणी पसरे. तेम एक जिह्वा इंद्रिने छूटी मूकवाथी बीजी इंद्रियो प्रयासे करीने जीती होय, ते पण कुमार्गे चाले छे. माटे नीतिशास्त्रमां कह्युं छे के, "जितं सर्वं जिते रसे" एटले जेणे रसना इंद्रिय जीती, तेणे सघली इंद्रियो जीती जाणवी. केम के, रसनेंद्रियने मोकली मूकवाथी मद्यमांसादिकने विषे पण

प्रवृत्ति थाय छे. अने तेथी विषयनी वृद्धि थाय छे. तेणे करीने नरकादिकने विषे जावुं पडे छे. त्यां पूर्वे कहेली क्षुधा वेदनी सहन करवी पडे छे. एटलाज माटे ग्रंथकारे क्षुधावेदनीना स्वरूपने
७६ विशेषे जणाववाने माटे फरीथी वर्णन कर्युं छे. माटे तेथी पुनरुक्ति दोष समजवो नही.॥६६॥

कृत्वा अनेकानि जन्ममरणाना परावर्त्तनशतानि

५ ३ ४

काऊणम ऽणेगाइं। जम्मणमरणपरियट्टणसयाइं ॥

दुःखेन मानुषत्वं यदि लभते यथेच्छितं सुखं जीव.

६ ७ १ ९ ८ २

दुक्खेण माणुसत्तं। जइ लहइ जहिछियं जीवो ॥६७॥

अर्थ-(जइ के०) ज्यारे (जीवो के०) जीव जे ते (अणेगाइं के०) अनेक एवां (जम्मण मरण के०) जन्म मरण तेनां (परियट्टण के०) परावर्त्तन तेनां (सयाइं के०) शेंकडो. एटले जन्म मरणनां शेंकडो परावर्त्तनने (काऊणं के०) करीने (दुक्खेण के०) दुःखे करीने (माणु- ७६
सत्तं के०) मनुष्यपणाने पामे छे, त्यारे (जहिछियं के०) यथा इछा प्रमाणे. एटले पोतानी इछा प्रमाणे कुशलपणाने (लहइ के०) पामे छे. ॥६७॥

भावार्थ—रे आत्मन्! अनंत एवां जन्म मरणनां शंकडो एटले क्यारेक जन्म, क्यारेक मरण, ए प्रकारनां दुःख सहन करीने, ज्यारे आ जीव मनुष्यपणाने पामे छे, एटले अकाम निर्जरा अने भवस्थितिनुं परिपक्कपणु इत्यादिक कारण वडे करीने मनुष्यपणाने पामे छे, त्यारे तेने जोइती चीज मळी शके छे. एटले देवताना सुखने आपनारो, तथा मोक्षना सुखने आपनारो आ मनुष्य भव छे. परंतु मनुष्यभव विना कोइ भव वडे सुखनी प्राप्ति थइ शकती नथी. एटलाज माटे ज्ञानी पुरुषोए सर्व भव करतां आ मनुष्यभवने उत्तममां उत्तम गण्यो छे. अने दश दृष्टांते करी दुर्लभ पण एटलाज माटे कह्यो छे. आ दश दृष्टांतनुं स्वरूप प्रसिद्ध छे माटे. तथा ग्रंथ विस्तार थवाना भयथी लख्युं नथी. माटे आवा मोंघामां मोंघा मनुष्यभवने पामीने एळे गमावी अवसर चूकवो नही. ॥६७॥

तन्मनुष्यजन्म तथादशदृष्टांतवत् दुर्लभलाभं विद्युल्लताचंचलं च मनुजत्वं
५ २ ४ ३ ६

तं तहदुल्लहलंभं। विज्जुलयाचंचलं च मणुयत्तं ॥

धर्मे यः विषीदति सः कापुरुषः नः सत्पुरुषः
७ १ ८ ९ १० १२ ११

धम्मंमि जो विसीयइ । सो कापुरिसो न सप्पुरिसो ॥६८॥

अर्थ-(जो के0) जे पुरुष (तह दुल्लहलंभं के0) तथा प्रकारे एटले चुल्लकादि दश दृष्टांते
करी दुःखे पामवा योग्य एवुं (च के0) वली (विज्जुलया चंचलं के0) विजलीरूप लतानी
पेठे चंचल एवुं (तं के0) ते, एटले ते योग्य एवुं (मणुयत्तं के0) मनुष्यपणुं, तेने पामीने (ध-
म्मंमि के0) धर्मने विषे (विसीयइ के0) खेद पामे छे (सो के0) ते (कापुरिसो के0) कुत्सित
(निंदित) पुरुष जाणवो. पण (सप्पुरिसो के0) सत्पुरुष (न के0) न जाणवो ॥६८॥

भावार्थ-जैनशासनमां प्रसिद्ध एवां दश दृष्टांते दुर्लभ एवो, अने विजलीना झबका-
रानी पेठे क्षणभंगुर एवो,ने जेमां कोइ प्रकारनी पण खामी नथी एवो, एटले आ मनुष्यनो
भव अढी द्वीपमां थयो, तेमां वली कर्मभूमिमां थयो, तेमां वली आर्य देशमां थयो, तेमां
वली उत्तम कुलने विषे थयो, तेमां वली अविकल पंचेंद्रिये पूर्ण थयो, तेमां वली निरोगी
काया पाम्यो, अने तेमां वली सद्गुरुनो अने सत शास्त्र सांभलवानो जोग बन्यो; तेम छतां
पण, जे पुरुषो, धर्मसाधन करवामां प्रमाद करे छे, ते पुरुषो निंदा करवा योग्य थाय छे, पण
ते सत्पुरुषोनी पंक्तिमां गणावा लायक थता नथी. माटे हे जीव! पूर्वे अनुभव करेला पशुप-
स्वभावने मूकी दइने, मनुष्यभवने लेखे लगाम्वामां उद्यम करय. ॥६८॥

॥ उपजातिवृत्तम्. ॥

मानुष्यजन्मनि तटे संसारसमुद्रस्य लब्धेसति जिनेंद्रधर्मः न कृतः च येन
३ २ ४ ५ ६ ७ ए १

माणुस्सजम्मे तडि लद्धयंमि। जिणिंदधम्मो न कर्ज य जेणं॥

त्रुटिते गुणे यथा धानुष्केण हस्तौ घृष्टव्यौ तथा च अवश्यं तेन
१३ १२ १० ११ १५ १६ १७ १४ ८

तुट्टे गुणे जह धाणुकएणं। हत्था मलेवा य अवस्स तेणं॥६ए॥

अर्थ–(जेणं के०) जेणे (तडि के०) संसाररूप समुद्रना कांठारूप (माणुस्सजम्मे के०) मनुष्य जन्म (लद्धयंमि के०) पामे सते (जिणिंदधम्मो के०) जिनेंद्रनो धर्म जे ते (न कर्ज के०) नथी करयो (तेणं के०) तेणे अर्थात् तेने (य के०) पण (जह के०) जेम (धाणुकएणं के०) धनुर्धारि पुरुष जे तेणे अर्थात् तेने (गुणे के०) पणछ (तुट्टे के०) तूटे सते (अवस्स के०) निश्चे (हत्था के०) हाथ (मलेवा य के०) घसवा पमे छे. तेम आ जीवने पण हाथ घसवा पमे छे. एटले पछी घणो पश्चात्ताप करवो पमे छे. ॥६ए॥

भावार्थ—अनंता भवरूप समुद्रमां भटकतां भटकतां मनुष्य जन्मरूप कांठो प्राप्त थए सते पण, जेणे अहिंसारूप जिनधर्म न आचरण कर्यो, तेने; जेम रणसंग्राममां युद्ध करवा गएला एक धनुर्धारी पुरुषना धनुष्यनी पणछ तूटी गइ, तेथी तेने जेम हाथ घसवा पड्या, तेम तहारे पण हाथ घसवा पडशे. माटे, हे जीव! जो तुं पण छती सामग्री सते जिनधर्मरूप भातुं नहि ग्रहण करे, तो तहारे पण मरणावस्थाते पश्चात्ताप करवोज पडशे. ते आ प्रकारे के, अरेरे!! में छती सामग्री ए पण आ शुं कर्युं!!! के, परलोके जतां धर्मरूप भातुं कांइ पण लीधुं नही! माटे हवे हुं शुं करीश! एवी रीते तहारे हाथ घसवा पडशे. वली जेम आ भवमां थोडो काल रहेवा माटे कोइ पुरुष ज्यारे परदेश जवानो होय, त्यारे ते पुरुष प्रथमथी भाता विगेरेनो एटलो बधो बंदोबस्त करी राखे छे के, अमुक जग्याए उतरीशुं, ने त्यां अमुक भोजन करीशुं. एवी रीतनो ठराव करीने पछी पोतानी साथे भातादिक घणी सामग्री लेइने जाय छे. पण भातु लिधा शिवाय जतो नथी. तेम तहारे तो अहिंथी मरीने क्यां जवुं पडशे? ने त्यां केटला दिवस रहेवुं पडशे? अने कोने त्यां जइने उतारो करवो पडशे? अने मार्गमां भातु लिधा विना शुं खाइशुं? इत्यादिक परलोक संबंधी तने कांइ पण विचार थतो नथी!

माटे हे मूढ जीव! सर्व दुःख मात्रने निवारण करनार अने मनोवांछित सुखने आपनार एवुं धर्मरूप भातुं संगाथे राख्य. ॥६९॥

॥ पद्धरीवृत्तम् ॥

रे जीव नितरां शृणु चंचलस्वभावान् मुक्त्वा परलोके यास्यति सकलान् अपि बाह्यभावान् तथा

१ २ ३ ८ ४ ५

रे जीव निसुणि चंचलसहाव। मिल्हेविणु सयलवि बज्झभाव ॥

नवभेदपरिग्रहस्य यत् विविधजालं समूहं अतः संसारे अस्तियत् सर्वं तत् इंद्रजालमिवासदस्ति

६ ७ ९ १० ११ १२

नवभेयपरिग्गह विविहजाल। संसारि अत्थि सहु इंदयाल ॥७०॥

अर्थ-(रे जीव के०) हे जीव! तुं (निसुणि के०) सांभळ्य के, जे (चंचलसहाव के०) चंचल स्वभाववाळा (सयलवि के०) सर्व एवाय पण (बज्झभाव के०) शरीरादिक बाह्यभावने तथा (नवभेयपरिग्गह के०) नव भेदवाळा परिग्रहनो (विविहजाल के०) अनेक प्रकारनो समूह तेने (मिल्हेविणु के०) मूकीने परलोके जईश; ए हेतु माटे (संसारि के०) संसारने विषे (अत्थि के०) जे शरीरादिक देखाय छे, (सहु के०) ते सघळुं (इंदयाल के०) इंद्रजाल समान छे.७०॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तहारुं हितकारी एवुं आ एक वाक्य सांभळय. आ देखातो शरीरादिक सघळो बाह्यभाव छे, ते इंद्रजाल समान छे. एटले नव प्रकारनो परिग्रह ते सघळो चंचल स्वभाववाळो छे. एटले क्षणमां देखाय अने क्षणमां नाश पामी जाय एवो छे. एटलुंज नहि पण संसारमां जे जे वस्तु देखाय छे,ते सर्वने तुं इंद्रजाल समान जाणीने तेने विषे मोह ममत्व न करय. कारण के, ते सघळा बाह्यभावने मूकीने तुं एकलोज परलोकमां जइश, पण पूर्वे कही तेमांनी कोइ वस्तु पण तहारी साथे आववानी नथी. केम के, ते सर्वे, वस्तुताए असत् छे. माटे तेने विषे तुं सत्यपणानी भ्रांति न करीश. ॥ ७० ॥

पितृपुत्रमित्रगृहगृहिणीनां जात समूह. ऐहलौकिकं सर्वं निजस्य शुभे कल्याणे सहायं निमित्तं न

४ २ ३ ५

पियपुत्तमित्तघरघरणिजाय। इहलोइअ सव्व नियसुहसहाय ॥

न अपोतिप्रश्ने अस्ति कोपि तव शरणे त्राणे हे मूढ एकाक्यत्र सहिष्यसे तिर्यक्नरकदुःखानि

१३ १२ १४ ११ ९ १० १ ७ ८ ६

न वि अत्थि कोइ तुह सरणि मुक्ख। इक्कल्लु सहसि तिरिनिरयदुक्ख ७१

१—१ धन. २ धान्य. ३ क्षेत्र. ४ घर. ५ सुवर्ण. ६ रूपुं. ७ त्रांबुपितल. ८ द्विपद. ९ चतुष्पद.

अर्थ-(मुरक के०) हे मूर्ख! (इहलोइअ के०) आ लोक संबंधी (सव्व के०) सर्व एवो (पिय के०) पिता (पुत्त के०) पुत्र (मित्त के०) मित्र (घर के०) गृह (घरणि के०) स्त्री, तेमनो (जाय के०) समूह जे ते (निय सुह सहाय के०) पोताने सुख करवानो छे स्वभाव ते जेमनो एवो छे. एटले सौ पोत पोताना सुखना अर्थी छे. पण (तिरि निरय दुरक के०) तिर्यंच तथा नरक ते संबंधी दुःख. तेने (इक्कल्लु के०) तुं एकलोज (सहसि के०) सहन करे छे. पण ते वखत तेमांनुं (तुह के०) तहारे (सरणि के०) शरण करवा योग्य (कोइ वि के०) कोइ पण (न अछि के०) थतुं नथी. ॥७१॥

भावार्थ-आ जगतमां परलोकने विषे कांइ पण सहायता करवाने न समर्थ एवां माता पिता स्त्री पुत्रादिक सौ पोत पोतानां स्वार्थी छे. पण कोई कोईनुं नथी. जेम के, उपर लखेलां घरनां माणसोने एवो निश्चय थाय छे के, हवे आ पथारीमां सूवारेलो माणस जीवशे नही. एवुं धारीने ते सूतेला माणसने महा भरपूर वेदनामां तरफडतो नजरे जोइने पण कहे छे के, तमे मने कांइ कहो छो? एटले तमे छानो रीते संचय करेलुं, आपेलुं, मूकेलुं, दाटेलुं कांइ देखाडो छो? एवी रीते पोतानो स्वार्थ साधवानी वातो करे छे. तथा तेना मरी गया पछी पण केवल पोतानो स्वार्थ संभारी संभारीने रुए छे, के, आटलुं काम अधुरुं मूकीने

वे० गया ! पण तेउ एम नथी विचारतां के, ज्यांथी समजणो थयो त्यांथी मांमीने चोके सूतां शा०
सूधो पण एणे आपणुं, वैतरुं कूटयां करयुं छे. परंतु ते बापमो नरकादिक गतिने विषे एकलो
ए० गयो छे, त्यां तेने केवां दुःख पमतां हशे ? तथा ते बिचारो घणुं द्रव्य मूकीने गयो छे ! पण
तेना बोजा दुःखमां जाग न लेतां फक्त तेनुंज द्रव्य तेनी पछवाडे शुन्न कृत्यमां वापरवुं;
एवो विचार पण नथो थतो. अने वली आवो विचार पण तेमने नथी थतो के, अरेरे ! रात्री
दिवस पोताना शरीरनुं सुख पण न विचारतां कूड कपट छलजेद अन्यायादिक करीने एणे
आपणुंज जरण पोषण करयुं छे. पण पोताना परलोकनुं साधन करवानो अवकाश जरा
पण एणे लीधो नथो. एवी रीते कोइ रुदन करतुं नथी. माटे हे जीव ! हे महा मूर्ख !! कांइ-
कतो विचारय !! के, हुं आश्रवजावमांथी निवृत्ति पामीने कांइकतो संवर जावमां वर्त्तुं ७१

॥ मागधिका वृत्तम् ॥

कुशाग्रे यथा अवश्यायो हिमाबिंदुकः स्तोकं तिष्ठति लंबमानः
२ १ ३ ५ ६ ४

कुसग्गे जह नसाबिंदुए । थोवं चिठइ लंबमाणए ॥ ए०

एवं मनुजानां जीवितं समयमपि हे गौतम मा प्रमादीः

७ ८ ९ ११ १० १२ १३

एवं मणुआण जीवियं। समयं गोयम मा पमायए ॥ ७२ ॥

अर्थ-(जह के०) जेम (कुसग्गे के०) माभना अग्रभागने विषे (उसबिंदुए के०) झाकळनो बिंदु जे ते (लंबमाणए के०) लांबो थतो सतो एटले वायुवडे पडवानी तयारीमां आवेलो (थोवं के०) थोडो काळ (चिट्ठइ के०) रहे छे. (एवं के०) ए प्रकारे (मणुआण के०) मनुष्य जे तेमनुं (जीवियं के०) जीवित जे ते चंचळ जाणवुं. माटे श्री महावीर स्वामी गौतम स्वामी प्रत्ये कहे छे के, (गोयम के०) हे गौतम ! (समयं के०) एक समय मात्र पण (मा पमायए के०) प्रमाद न करीश. ॥७२॥

भावार्थ-श्री महावीर स्वामी गौतम प्रत्ये कहे छे के, हे गौतम! एक समय मात्र पण प्रमाद न करीश. केम के, आ मनुष्यपणानुं जीववुं माभना अग्रभागमां रहेला जळबिंदुनी पेठे, थोडो काळ रहे तेवुं छे. एटले जोतां जोतां अल्प वायु वडे पण शीघ्रपणे नाश पामे तेवुं छे. अर्थात् माभना अग्रने विषे रहेला जळबिंदु तो, फक्त वायुवडेज नाश पामे छे. प-

वै० रंतु आ मनुष्य तो, अनेक प्रकारना कारणोथी मरे छे. जेम के, ताव आववाथी, मूंझारो थवाथी, कोलेरा (कोगळियुं) आववाथी, घर पडवाथी, अग्निवडे बळवाथी, शस्त्र प्रमुख वा- शा०

८१ गवाथी, सर्प करडवाथी इत्यादिक अनेक प्रकारनां कारणो मळवाथी अचिंतो नाश पामे छे. एम जाणीने हे जीव ! धर्मकृत्यने विषे समय मात्रनो प्रमाद न करय. ॥ ७२ ॥

आ ७३ तथा ७४ मी ए बे गाथाओ श्री सूयगडांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना वैतालीय अध्ययननी छे,

संबुध्यध्वं किं न बुध्यध्वं संबोधिः खलु प्रेत्य दुर्लभा
१ २ ३ ४ ६ ७ ५ ८

संबुज्झह किं न बुज्झह । संबोही खलु पिच्च दुल्लहा ॥

न एव उपनमंति आगच्छंति रात्रयोऽतीताः नो सुलभं पुनरपि जीवितं
१२ १० ११ ९ १६ १५ १४ १३

नो हू उवणमंति राइओ । नो सुलहं पुणरवि जीवियं ॥७३॥

अर्थ—श्री ऋषभदेव स्वामीना पुत्र श्री भरतेश्वर, तेमणे तिरस्कार कर्या एवा, अने रा- ८१

१ आ वार्त्ता श्री उत्तराध्ययन सूत्रना दशमा अध्ययनमां छे. त्यांथी विस्तारना अर्थी पुरुषोए जोइ लेवुं.

ज्यना अर्थी एवा, पोताना अठाणु पुत्रो प्रत्ये श्री आदीश्वर भगवान् उपदेश करे छे, अथवा श्री महावीरस्वामी पर्षदा प्रत्ये कहे छे के, (संबुज्झह के०) अहो भव्यो! तमे बुझो. (बोध पामो.) (किं न बुज्झह के०) केम तमे बोध नथी पामता? जे हेतु माटे जेमणे धर्म नथी कर्यो ते पुरुषोने (पिच्च के०) मरण पाम्या पछी परभवने विषे (संबोही के०) बोधि-बीज जे ते (खलु के०) निश्चे (दुल्लहा के०) दुर्लभ छे. शाथी के, (राइउ के०) रात्री दिवस जे ते (हु के०) निश्चे (नवणमंति नो के०) गयेलां पाछां आवतां नथी. तेम (जीवियं के०) जीवित जे ते (पुणरवि के०) फरीने पण एटले फरी फरी (सुलहं नो के०) सुलभ नथी एटले संयमरूप जीवित घणुं दुर्लभ छे. अथवा (जीवियं के०) जीवित जे ते अर्थात् तूटेलुं आउखुं जे ते (पुणरवि के०) फरीने पण सांधवुं (सुलहं नो के०) सुलभ नथी. एटले तूटेलुं आउखुं सांधवाने कोइ पण समर्थ नथी. ॥ ७३ ॥

भावार्थ–हे भव्य जीवो! तमे ज्ञान दर्शन चारित्ररूप धर्मने जाणो. कारण के, आवो अवसर फरी फरीने मलवो दुर्लभ छे. माटे घणी सामग्रीसते पण, केम बोध पामता नथी अर्थात् भोगने तुछ जाणो. तेनो त्याग करीने सद्धर्मने विषे बोध पामो. ते कहुं छे के,

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्. ॥

निर्वाणादिसुखप्रदे नरभवे जैनेन्द्रधर्मान्विते ।
लब्धे स्वल्पमचारु कामजसुखं नो सेवितुं युज्यते ॥
वैडूर्यादिमहोपलौघनिचिते प्राप्तेऽपि रत्नाकरे ।
लातुं स्वल्पमदीप्ति काचशकलं किं चोऽचितं सांप्रतम् ॥ १ ॥

अर्थ -मोक्षादिक सुखनो आपनार एवो, मनुष्यो भव मळे सते, तेमां वळी जिनराजनो धर्म मळे सते, तहारे लगार मात्र पण काम सुख सेववुं घटतुं नथी. केम के, ते अल्प छे अने ते सुखनो परिणाम सारो आवतो नथी. ते उपर दृष्टांत कहे छे. के जेम वैडूर्यादि रत्नो समूह जेमां रह्यो छे, एवा रत्नाकरने पामीने एटले रत्नी खाण पामीने कांतिरहित एवो, अने वळी अल्प मूल्यवाळो एवो काचनो ककडो लेवो शुं तहारे घटे छे? अर्थात् पूर्वे कह्यो एवा रत्नाकरनो त्याग करीने, तेने बदले काचनो ककडो लेवो; ते घटेज नहीं. तेम अतिशे अल्प अने तुछ एवा विषय सुखने अर्थे रत्नाकर समान निजधर्मनो त्याग करवो, ते पंडित पुरुषने घटे नहीं वळी जेणे धर्मकृत्य नथी कर्युं, तेने परभवमां संजमरूप जीवित मळतुंज नथी. वळी गयेला एवा, ने धर्मसाधन करवाने योग्य एवा, रात्रो दिवस जेते,

तथा यौवनादिक काल इत्यादिक पाछां आवतां नथी, केम के, इंद्रादिकनुं पण त्रुटेलुं आयुष्य पाछुं संधातुं नथी. माटे एवुं जाणीने रात्री दिवस धर्मनुं आराधन करवुं. ॥ ७३ ॥

हवे सर्व संसारी जीवने आयुष्यनुं अनित्यपणुं देखाडे छे.

बाला	वृद्धा	च	पश्यत	गर्भस्था अपि	त्यजंति	मानवाः
१	३	२	७	४	६	५

डहरा बुड्ढा य पासह । गप्भठावि चयंति माणवा ॥

श्येन.	यथा	वर्त्तकं तित्तीरिं	हंति	एव	आयु क्षये	त्रुट्यतिजीवितं
९	८	१०	११	१२	१३	१४

सेणे जह वट्टयं हरे । एवमाऽऽनरकयंमि तुट्टइ ॥ ७४ ॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (डहरा के०) बाल एवा (य के०) वली (बुड्ढा के० वृद्ध एवा, वली (गप्भठावि के०) गर्भने विषे रहेला एवाय पण (माणवा के० मनुष्य जते (चयंति के०) नाश पामे छे. (पासह के०) तेने तुं जो. वली (जह के०) जेम (सेणे के०) शिंचाणो पक्षी जाते (वट्टयं के०) तेतर पक्षीने (हरे के०) हरण करे छे. अर्थात् शीघ्रपणे मारे छे.

(एवं के0) ए प्रकारे (आवरकयंमि के0) आवखानो क्षय थये सते (तुट्टई के0) त्रुटे छे. एटले क्षणे क्षणे आयुष्य नाश पामे छे. अथवा मृत्यु जे ते जीवितने हरे छे. ॥ ७४ ॥

भावार्थ-हे जीव! तुं विचारीने जो के, केटलाएक मनुष्य गर्भमां रह्या थकाज मरण पामे छे अने केटलाएक महाकष्टे करीने, जन्म थया पछी बालपणामांज मरण पामे छे. अने केटलाएक जवान अवस्थामाज पोतानां स्त्रीआदिक वहालां पदार्थोने, अणइछाये मूकीने मरण पामे छे. अने केटलाएक तो वृद्धावस्थानां दुःख भोगवतां भोगवतां पराणे पराणे पग घशीने मरण पामे छे. वली आ जग्याए मानव शब्द ग्रहण कर्यो छे, तेनुं ए कारण छे के, उपदेश करवा योग्य होय. तेनेज मनुष्य कहीए. परंतु जे उपदेश देवा योग्य न होय, तेने तो मनुष्यनी पंक्तिमां न गणवा, एम ग्रंथकारनो अभिप्राय छे. वली मनुष्यनुं आयुष्य अनेक प्रकारना कारणो मलवाथी घणुंज चंचल छे. एम जणाववाने अर्थे सर्वे अवस्थामां मरण देखाड्युं छे. वली श्री सूयगडांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना बीजा वैतालीय अध्ययनी बीजी गाथानी दीपिकामां तथा टीकामां कह्युं छे के,

त्रिपल्योपमायुष्कस्यापि पर्याप्त्यनन्तरमन्तर्मुहूर्तेनैव कस्यचिन्मृत्युरुपतिष्ठतीति.

अर्थ—त्रण पल्योपमना आयुष्यवाळाने पण, पर्याप्ति पाम्या पछी अंतमुहूर्त्ते करीने कोइक पुरुषने मृत्यु जोते प्राप्त थाय छे.

वळी श्री ठाणांगजी सूत्रना सातमा ठाणामां कह्युं छे के,

सत्त विहे आउ भेदे. पन्नत्ते तं जहा.

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

अज्झवसाण निमित्ते । आहारे वेयणा पराघाए ॥
फासे आणापाणू । सत्तविहं भिज्जए आऊ ॥ १ ॥

अर्थ—आयुष्यनो भेद एटले उपक्रम जे ते, सात प्रकारनो कह्यो छे केमके, निमित्तनुं पामवापणुं छे ए हेतु माटे. हवे ते सात भेद देखाडे छे सराग स्नेहना भयथकी एटले कोइना उपर अत्यंत स्नेह होय, तेवामां तेनो नाश सांभळवाथी उत्पन्न थयो जे भय, तेथी आउखु त्रुटे छे. एम आगळ पण संबंध जोग्वो. ॥ १ ॥ वळी दंड शस्त्रादिकना उचिता घातथी. ॥ २ ॥ तथा अत्यंत आहार करवाथी. ॥ ३ ॥ तथा नेत्र अने शूळादिकनी वेदनाथी. ॥४॥ तथा पराघातकी एटले गर्भपातादिकथी ॥ ५ ॥ तथा तरेहवारना सर्पादिकना स्पर्शथी. ॥ ६ ॥ अने श्वासोश्वासने रुंधवाथी. ॥ ७ ॥ एम सात प्रकारे आउखुं भेदाय छे. अथवा उपक्रम छे कारण ते जाणवुं, एवुं आउखुं तेज पूर्वे कहेला निमित्तथी त्रुटे छे. आ पूर्वे जे कह्युं

वे० ते सोपक्रम आउखावालाने आश्रीने जाणवुं. पण निरुपक्रम आउखावालाने आश्रीने न जाणवुं. केम के, आ उखुं बे प्रकारे बंधाय छे. एक सोपक्रम कर्मथी अने बीजुं निरुपक्रम कर्मथी बंधाय छे. तेमां जे सोपक्रम (शिथिल) वाळुं आयुष्य छे ते निमित्त पामवाथी त्रुटे छे अने निरुपक्रम (निकाचित) वाळुं आयुष्य छे, ते कदिपण त्रुटतुं नथी. श०

७४

वळी जेम शिचाणो पक्षी तेतर पक्षिने ओचिंतो झालो ले छे अर्थात् नाश करे छे. तेम आउखुं क्षय थए सते जीवित पण नाश पामे छे. माटे एवुं जाणीने एटले क्षणमात्र जीववानो विश्वास न राखीने धर्मसाधन करवामां सावधान था. ॥ ७४ ॥

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

त्रिभुवनजनान् म्रियमाणान् दृष्ट्वा प्रापयंति ये न आत्मानं धर्मे
३ २ ४ ७ १ ६ ५

तिहुयणजणं मरंतं । दठ्ठण नयंति जे न अप्पाणं ॥

निवर्त्तंते न पापात् धिक्धिक् धृष्टत्वं तेषां
१० ९ ८ १३ १२ ११

विरमंति न पावाउ । धीधी धीठ्ठत्तणं ताणं ॥७५॥ ७

अर्थ-(जे के०) जे पुरुष (मरंतं के०) मरतो एवो (तिहुयणजणं के०) त्रण नुवनना जनने (दठूण के०) देखीने (अप्पाणं के०) आत्माने (न नयंति के०) धर्मने विषे नथी जोमता, अने (पावाउ के०) पापथकी (न विरमंति के०) नथी विराम पामता (ताणं के०) तेमना (धीठत्तणं के०) धिठइपणाने एटले निर्लज्जपणाने (धीधी के०) धिक्कार थाउ! २ ॥७५॥

नावार्थ-स्वर्ग मृत्यु ने पाताल ए प्रकारे त्रण लोकना रहेनारने, अर्थात् सर्व संसारी जीवने, मरता देखीने अने जाणीने पण पोताना आत्माने धर्मने विषे नथी जोमता, तथा हिंसादिक थकी निवृत्ति नथी पामता, अर्थात् जे कृत्यथी पाप बंधाय छे, तेवा कृत्यथी पाछा नथी उसरता, तेवा निर्लज्ज जीवोना धिठइपणाने धिक्कार थाउ! धिक्कार थाउ!! एम अतिशे धिक्कारपणु जणाववाने माटे बेवार धिक्कार शब्द कह्यो छे. ॥ ७५ ॥

मामा जल्पत बहुलं ये बद्धाः चिक्कणैः कर्मभिः

६ ७ ५ १ ४ २ ३

मामा जंपह बहुयं । जे बद्धा चिक्कणेहि कम्मेहिं ॥

सर्वेषां तेषां जायते हितोपदेशः महादोषः वा महाद्वेषः

९ ८ १२ १० ११

वै० सव्वेसि तेसि जायइ । हियोवएसो महादोसो ॥ ७६ ॥ रा०

८५ अर्थ—अयोग्य शिष्योने कृपाथी गुरुने उपदेश करता जोइ, योग्य शिष्यो गुरु प्रत्ये कहे छे के, हे गुरो! (जे के०) जे पुरुषो (चिक्कणेहि के०) चिकणां एवां (कम्मेहिं के०) कर्म करीने (बद्धा के०) बंधाया छे, तेमने (बहुयं के०) घणो (मामा जंपह के०) उपदेश न करो, न करो! केम के, (तेसि के०) ते (सव्वेसि के०) सर्व अयोग्य शिष्योने (हियोवएसो के०) हितोपदेश जे ते (महादोसो के०) महादोषवालो, अथवा महाद्वेषवालो (जायइ के०) थाय छे. ॥७६॥

भावार्थ—अयोग्य शिष्यने वारंवार बोध करता देखीने, आचार्य महाराज प्रत्ये मुनियो जे ते, विनंती करे छे के, हे भगवन्! आपतो करुणासागर छो. परंतु काला निबिड पत्थर जेवा, आ खल शिष्योने आप गमे तेटलो प्रतिबोध करशो, तोयपण तेउ प्रतिबोध पामवा कठण जणाय छे. केम के, जे प्राणियो ज्ञानावरणीयादिक निबिड कर्म करीने बंधाणा छे, ते प्राणियो धर्मोपदेश देवाने योग्य नथी. जेम काचा घडामां नांखेलुं पाणी ते पोते नाश पामे छे, अने घडाने पण नाश पमाडे छे. तेम अयोग्य जीवोने बोध करेलुं सिद्धांत रहस्य, जे ते, नाश पामे छे. अने ते अयोग्य शिष्यो पोताना आत्माने पण नाश करे छे. अथवा ते अयोग्य शिष्योने गुरु उपर द्वेष थाय छे. ते कहुं छे के. ८५

उपदेशो हि मूर्खाणां । प्रकोपाय न शान्तये ॥
पयःपानं भुजङ्गानां । केवलं विषवर्द्धनम् ॥ १ ॥

अर्थ—मूर्ख जीवोने करेलो हितोपदेश जे ते, प्रकोपने अर्थे थाय छे. एटले उपदेश देवाथी उलटो गुरु उपर कोप करे छे. जेम सर्पने जे दूध पावुं, ते केवल झेरनुं वधारवुं छे. एटले ते सर्प जेम जेम दूध पीए छे, तेम तेम तेने झेर वधतुं जाय छे. ए रीते मूर्खने जेम जेम हितोपदेश करे छे. तेम तेम ते मूर्ख द्वेष वधारतो जाय छे. ॥१॥

माटे तेवा अयोग्य जीवोने उपदेश देवो ते व्यर्थ छे. अर्थात् विपरीतपणाने पामे छे.॥७६॥

करोषि ४ ममत्वं ३ धनस्वजनविभवप्रमुखेषु २ अनंतदुःखकारणेषु १

कुणसि ममत्तं धणसय । णविहवपमुहेसु अणंतदुक्खेसु ॥

शिथिलयसि ९ आदरं ८ पुनः ५ अनंतसुखे ६ मोक्षे ७

सिढिलेसि आयरं पुण । अणंतसुक्खंमि मुक्खंमि ॥ ७७ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (अणंतदुरकेसु के०) अनंतु छे दुःख ते जेणे करीने अथवा जेने अर्थे जे थकी अथवा जेने विषे एवां (धण के०) धन एटले सुवर्णादिक तथा (सयण के०) माता पितादिक स्वजन, तथा (विहवपमुहेसु के०) हाथी, घोमा प्रमुख विभव, इत्यादिकने विषे (ममत्तं के०) ममत्वभावने तुं (कुणसि के०) करे छे. (पुण के०) परंतु (अणंतसुरकंमि के०) अनंतु छे सुख ते जेने विषे एवा (मुरकंमि के०) मोक्षना सुखने विषे (आयरं के०) आदरने तुं (सिढिलेसि के०) शिथिल करे छे. एटले तुं मोक्षनां सुख पामवानो उद्यम नथी करतो. ७७

भावार्थ—रे मूढ आत्मन्! अनंत दुःखनां कारण एवां, स्वजन, विभव, धन इत्यादिकने विषे ममत्व करी महोटा दुःखनो भार तुं मांथे उपामे छे. पण वर्त्तमान कालना स्वजनादिकने जो तुं उपकारी जाणीने ममत्व करतो होय तो, एवी रीतना उपकार करनार तो, अनंता भवमां अनंतां स्वजनादिक थयां छे. माटे ते स्वजनादिकने विषे तुं केम ममत्व नथी करतो? अने ते स्वजनादिकना श्या हवाल थया हशे? तेनो पण लगार मात्र विचार नथी करतो! वली फक्त आज भवना स्वजनादिकने अर्थे राग द्वेष करीने खेती, व्यापार, अने सेवादिक के, जेमां प्राणीनो उपघात थाय, एवी न करवा योग्य क्रिया, आ जीव कर्या करे छे. जेम फरशुरामे अनंतवीर्य राजामां आसक्त थएली रेणुकानामे पोतानी मातानुं मांथुं

कापी नाख्युं. तथा तेज फरशुरामे पोताना पिता उपर राग होवाथी एकवीशवार नक्षत्री पृथ्वी करी. वली कोणिक राजाये राज्यना लोभे करीने पोताना पिता जे श्रेणिक राजा, तेमने बंधीखानामां नांख्या, तेमज पोतानी मनोवृत्ति प्रमाणे चालवामां अडचण करनार जाणीने, चूलणी राणीये पोतानो पुत्र जे ब्रह्मदत्त, तेने मारवाने अर्थे लाखना मोहोलमां घाली अग्नि सलगाव्यो. वली एक हार हाथीनो लमाइने माटे, फक्त एक पद्मावतीना वचनथीज एक क्रोडने एशीलाख जीवोनो घात थयो. वली राज्यना लोभे करीने भरत अने बाहुबली ए बे भाइ बच्चे, महोटुं युद्ध थयुं. ने तेमां हजारो जीवोनो संहार थइ गयो. वली विषय राग पूरो न थवाथी पोतानो पति जे परदेशी राजा, तेने सुरीकंता राणीये झेर दइने मारयो, एटलुंज नही पण, छेवटे गले नख पण दीधो! वली पुत्रीना स्नेहे करीने जरासंधे श्री कृष्ण वासुदेव संगाथे महोटुं युद्ध करी, पोताना कुलसहित हजारो जीवोनो नाश करयो. वली राज्यना लोभे करीने कनककेतु राजाये पोताना पुत्रोनां सर्व अंग छेदन करयां. वली नीति शास्त्रना कर्त्ता चाणाक्ये राज्यना लोभे करीने पोतानो मित्र जे पर्वत नामे राजा, तेने मारी नांख्यो. वली पोताना स्वार्थ माटे सुभूम चक्रवर्त्तिये ब्राह्मणोनो अने क्षत्रियोनो

क्षय करयो. एवी रीतनां अनेक दृष्टांतो छे. ते जो लखवा बेसीए तो तेनो एक महोटो ग्रंथ थतां पण पार न आवे. माटे विचारवानुं आटलुं छे के,

पुत्रो मे भ्राता मे । स्वजनो मे गृहकलत्रवर्गो मे ॥
इतिकृतमेमेशब्दं । पशुमिव मृत्युर्जनं हरति ॥ १ ॥

अर्थ–तुं रात्री दिवस एवुं विचारे छे के, आ महारो पुत्र, आ महारो भाई, आ महारां स्वजन, आ महारुं घर, आ महारां स्त्रीआदिक वाल्हेशरी, परंतु ए प्रकारे बोलनारने जेम घातकी पुरुष, बें बें करता एवा बोकडाने हरण करे छे; तेम मृत्यु जे ते, मे मे (महारुं महारुं) करता प्राणीने पकडीने लेइ जाय छे. ॥ १ ॥

माटे तेना उपर ममत्व करवाथी उलटुं पाप बंधाशे. पण तेमांनुं कोइ मरी जशे, त्यारे तेमांथी कोइ पण ते मरनारने राखवा समर्थ थतुं नथी; एटलुंज नहि पण, पोताना स्वार्थमां खामी आववाथी, थोडा दिवस रुदन करी "गयेलाने भूली जवुं" ए रीवाज प्रमाणे तेज संबंधीयो तेने विसरी जाय छे. जेम पोताना वीश वर्षना पुत्रना मृत्यु समये फक्त मोहना उगलाथी गाढस्वरे (लांबा रागे बुमो पाडी) रुदन करनार अने छाती कुटनार पिता, पोताना बीजा पुत्रना लग्न समये, ते मृत्यु पामनारने भूली जइ, वर्त्तमान समयना उत्साहमां पूर्ण

हर्षथी दाखल थाय छे. एज रीते अत्यंत स्नेहवाळी स्त्री (भार्या)ना मृत्यु पछी, तेज भर्तार बीजी स्त्री साथे विवाह करी जाणे आ संबंध सदाकाळ रेहेवानोज होय ने शुं! एवा खोटा मोहमां मुंझाइ एटले खुशी थइ, अगाउनी स्त्रीने विसरी जाय छे. तेमज पोताना बंधुना मृत्युथी दुःखी थयानुं बतावनार भ्राता (भाइ) थोमा दिवस पछी ते बंधुना स्नेहने भूली जइ, तेना पुत्रादिकनी साथे द्रव्यादिकना भागमां कपट आदरे छे. एवी रीते स्वजन परिवारनो संबंध पण स्वार्थ युक्त, अल्प मुदतनो, स्थिति पूर्ण थये त्रुटनारो, आपणो राख्यो नहि रेहेनारो, अने परिणामे दुःखदाइ एवो इंद्रजाल समान खोटो छे. तेथी तेने विषे ममत्व धारण करवो ए पण केवल अज्ञानताज छे! एवीज रीते हाथी, घोडा, रथ, पायदल विगेरे ठकुराइ पण अनित्य छे. तेने विषे जे ममत्व करवो, ते पण मोहचेष्टा जाणवी. तेमज धन, सोनुं, रूपुं, हीरा, माणेक, मोती, शंख, प्रवालां, तेना उपर पण जे ममत्व करवो, ते पण परिणामे दुःखनुंज मूल छे. माटे जे जे कृत्य करवुं तेनु परिणाम प्रथमथीज विचारवुं के, आ कृत्यनुं परिणाम शुं निपजशे? ते उपर नीतिशास्त्रमां कह्युं छे के, आखा दिवसमां एवुं काम करवुं के, जेथी रात्रीये सुखे निद्रा आवे. तथा आठ मासमां एवुं काम करवुं के, जेणे करीने चोमा-

साना च्यार महिना निवृत्तिथी सुखे सुखे विशेष धर्मध्यान थाय. तथा पूर्वे अवस्थामां एवुं काम करवुं के, जेणे करी वृद्धावस्थामां सुखी थवाय. अने जीवतां सुधीमां एवुं काम करवुं के, जेणे करीने परलोकने विषे सुखी थवाय. माटे परलोक संबंधी कार्यमां आदर करवो. ए उपदेश. ॥ ७७ ॥

संसारः दुःखहेतुः दुःखफलः दुःसहदुःखरूपः च
१ २ ३ ५ ४

संसारो दुहहेऊ। दुरकफलो दुसहदुरकरूवो य ॥

न त्यजंति तं संसारमपि जीवाः अतिबद्धाः स्नेहनिगडैः
१० ११ ९ ८ ७ ६

न चयंति तंपि जीवा। अइबधा नेहनिअलेहिं ॥७८॥

अर्थ—हे जीव! (संसारो के०) आ संसार जे ते (दुहहेऊ के०) दुःखनुं कारण छे. तथा (दुरकफलो के०) दुःख एज फल छे जेनुं एवो छे. (य के०) वली (दुसहदुरकरूवो के०) दुःखे करी सहन थाय, एवुं जे दुःख ते रूप छे. तेमां (नेहनिअलेहिं के०) स्नेहरूप बेमीवडे (अइबधा के०) अतिशे बंधायेला एवा (जीवा के०) जीव जे ते (तंपि के०) ते संसारने पण

(न चयंति के०) नथी त्याग करता. अर्थात् संसारने दुःखदायक जाणे छे, तोयपण तेनो त्याग नथी करता. ॥ ७८ ॥

भावार्थ—आ संसारमां सर्व बंधन करतां प्रेम बंधन अतिशे महोटुं छे. ते कहुं छे के,

॥ वसन्ततिलकावृत्तम् ॥

रात्रिर्गमिष्यति भविष्यति सुप्रभातं । भास्वानुदेष्यति हसिष्यति पङ्कजश्रीः ॥
इत्थं विचिन्तयति कोशगते द्विरेफे । हा हन्त हन्त नलिनीं गज उज्जहार ॥ १ ॥

॥ स्वागतावृत्तम्. ॥

वन्धनानि खलु सन्ति बहूनि । प्रेमरज्जुकृतबन्धनमन्यत् ॥
दारुभेदनिपुणोऽपि षडङ्घ्रि । र्निष्क्रियो भवति पङ्कजकोशे ॥ २ ॥

अर्थ—जेम कमलनो रस पीवाने बेठेलो एवो जे भमरो, ते मनमां विचारे छे के, हवे संध्याकाल पम्वा आवी, ने कमल मिंचाइ जशे; माटे हुं उमी जाउ तो ठीक, एम विचार करतां करतां संध्याकाल थइ. ने कमल मिंचाइ गयुं; ते वखते ते भमरो विचार करे छे के, रात्री जशे ने सारो प्रभातकाल थशे ने सूर्य उगशे, ने कमलनी लक्ष्मी हसशे एटले प्रफुल्लित थशे. त्यारे हुं उमीश. एवो विचार करे छे. एटलामां पाणी पीवाने माटे आवेला हाथीए

वै० श०

८९

ते कमलने उघाडीने हा इति खेदे ! ! मुखमां घाली, पेला बिचारा भमराने दांतवडे चाववा मांड्यो ! ॥१॥ ते वखते पेलो भमरो मरतां मरतां पश्चात्ताप करे छे के, जगतमां बंधन तो घणां छे, पण प्रेमरूप दोरीनुं बंधन तो एक जुदी जातनुंज छे ? केम के, गमे तेवुं काष्ठ होय तो पण तेने विंधवाने भमरो समर्थ होय छे, परंतु हुंतो स्नेहे करीने कमलना दोडाने विषे रहीने क्रिया रहित थयो. एटले ते दोडाने कोरीने नीकली जवा समर्थ न थयो ! ॥ २ ॥—वली ब्रह्मदत्त राजा मरणांतिक रोगनी वेदनादिके करीने पराभव पाम्यो सतो अतिशे, संतापनो अनुभव करे छे. एटले वेदनाए करीने आंखमांथी आंसु चाल्यां जाय छे; तोयपण मोहना उदयथी भोगनी आकांक्षा(इच्छा)करे छे. अने पासे बेठेली स्त्रीना उपर हाथ नांखीने पोतानी स्त्रीनुं नाम देतो देतो मरण पामीने सातमी नरकने विषे गयो. अने त्यां पण तीव्र वेदनानो अनुभव करतो सतो,ते स्त्रीनुं नाम वारंवार संभारतो सतो वेदना भोगवे छे. एवी रीते भोगनी आसक्ति त्याग करवी घणी दुष्कर छे. अने केटलाएक महा सत्ववाला सनत्कुमार चक्रवर्ती जेवा पुरुषो तो, रोगनी वेदना थये सते पण देहने तथा आत्माने जुदो समजीने एवुं विचारता के, आ महारुं करेलुं कर्म मने उदय आव्युं छे. माटे महारेज भोगववुं पडशे. एवो

निश्चय करीने समता सहित कर्म भोगवे छे. पण मनमां पीडा उत्पन्न थवा देता नथी. अर्थात् आर्त्तध्यान रौद्रध्यान ध्याता नथी. अने वली एवुं विचारे छे के,

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

उप्तो यः स्वत एव मोहसलिलो जन्मालवालोऽशुभो ।
रागद्वेषकषायसंततिमहानिर्विघ्नबीजस्तथा ॥
रोगैरङ्कुरितो विपत्कुसुमितः कर्मद्रुमः सांप्रतं ।
सोढा नो यदि सम्यगेष फलितो दुःखैरधोगामिभिः ॥ १ ॥

अर्थ—आ कर्मरूप वृक्ष पोते पोताने हाथेज वाव्यो छे. ने तेमां मोहरूप पाणी शिंच्युं छे. अने ते वृक्षनी जन्मभूमि पण अशुभ कर्मरूप क्यारामां छे. वली राग द्वेष कषाय, तेनी जे संतति एटले श्रेणि, ते रूप बीज छे. ते महोटा विघ्न रहित छे. एटले ए बीजमांथी वृक्ष उत्पन्न थया विना रहेज नही; तेवुं छे. अने ए वृक्षने रोगरूप अंकुरा उत्पन्न थया छे. अने विपत्तिरूप पुष्प आव्यां छे. ते विपत्तिरूप पुष्पने जो तुं सम्यक् प्रकारे एटले समभावे नहि सहन करे तो, ते पुष्पमांथी अधोगतिनां दुःखरूप फल उत्पन्न थशे. ॥ १ ॥

वली आम विचारे छे के, जो हुं आवी पडेली आपदाने समभावे नहिं भोगवुं तो, ए-

वै०

ए०

मांथी महारे दुर्गतिनां दुःखरूप फल उत्पन्न थशे. माटे हे भव्य जीवो! आ प्रकारनो विचार करीने संसारने दुःखमय जाणीने संसार घटाडवानो उद्यम करो. ॥ ७८ ॥ श०

निजकर्मपवनचलितः जीवः संसारकानने घोरे

३ ४ २ १

नियकम्मपवणचलिउं । जीवो संसारकाणणे घोरे ।

काः काः विडंबनाः वधबंधनादिविगोपनाः न प्राप्नुयात् दुःसहदुःखं याभ्यस्ताः

६ ७ ८ ९ १० ५

का का विडंबणाउं । न पावए दुसहदुक्खाउं ॥७९॥

अर्थ-(घोरे के०) घोर (भयानक) एवुं (संसारकाणणे के०) संसाररूप महावनने विषे (निय के०) पोतानुं (कम्म के०) ज्ञानावरणीयादिक कर्म, ते रूप (पवण के०) वायु, तेणे करीने (चलिउ के०) प्रेरणा कर्यो एवो, अर्थात् उभाड्यो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (दुसहदुक्खाउ के०) दुःखे करीने सहन करवाने अशक्य छे दुःख ते जेनुं एवी (का का के०) केइ केइ (विडंबणाउ के०) वध बंधनादिक विटंबना तेने (न पावए के०) नथी पामतो? अर्थात् सर्वे विटंबनाउने पामे छे. ॥७९॥ ए०

भावार्थ-कोइ पुरुष पोतानो लीधेलो नियम (व्रत) कोइ अल्प परिषहथी मेघकुमारनी पेठे भागवाने तैय्यार थयो छे. पण तेणे विचार्युं के, आ वार्त्ता गुरुने निवेदन करीने पछी म्हारो नियम मूकुं. एम धारीने जेटलाकमां गुरु पासे आवे छे. तेटलाकमां ज्ञानवंत गुरुए उपदेश आपीने निश्चल कर्यो. ते आ प्रमाणे के-हे भव्य जीव! अहो हो!! आ घोर भवाटवीने विषे आ जीवे कर्मना वशे करीने शां शां दुःख नथी सहन कर्यां? अर्थात् सर्व जातिनां वध बंधनादिक दुःख सहन कर्यां छे. अने अनेक प्रकारना अपराधथी राजा प्रमुखे गधेडा उपर बेसाडीने नाककान कापीने अने कपालमां डाम देइने इत्यादि घणीज विटंबना पमाडीने नें, आखा शहेरमां फेरवीने शूलिये देवा प्रमुख असह्य दुःख दीधां. त्यां तें परवशपणाथी तेवां दुःख अनंतीवार सहन कर्यां. वली कर्मे करीने जीवने शुं शुं नथी विततुं? अर्थात् घणुंज वीते छे. जेम के,

निवसइ सायरमज्झे । निवसइ गिरिगुहरकंदरामज्झे ॥
कम्मसहायजीयाणं । कहमवि न हणे-विलग्गं तु ॥ १ ॥
मायंगघरे हरिचंदराइणो । पंडवाण वणवासो ॥
मुंजस्स भिक्खभमणं । कीरइ जं कम्मुणा सच्चं ॥ २ ॥

राउं करेइ रंको । रंको पुण करेइ रायसारित्थो ॥
जं न घर जइ हीयए । कीरइ वं कम्म जीवाणं ॥ ३ ॥

अर्थ—जो कदापि आ जीव कर्मना भयथी समुद्र मध्ये वास करे, अथवा पर्वतनी महोटी गुफामां वास करे, तोयपण कर्मनी साथे वलगेला एटले कर्मथी आवरण पामेला ते जीवोने, वलगेलां कर्म कोइ प्रकारे नाश पामतां नथी. अर्थात् निकाचित कर्म भोगव्या विना छुटतां नथी. ॥ १ ॥ वली जुओ के, कर्मने वश करीने हरिश्चंद्र राजा चंडालने घेर रह्या तथा पांच पांडवो वनवास पाम्या. तथा मुंजराजाये घेर घेर भिक्षा मागी. माटे जे कर्म करे ते सत्य छे. अर्थात् कर्म कोइने पण मूकतुं नथी. ॥ २ ॥ वली कर्म केवां छे? ते कहे छे. थोडी-वारमां राजाने रंक करे छे. अने रंकने राजा जेवो करे छे. वली जेना घरमां, कोइए जे हि-ताऽहितकारी वात हृदयमां न धारी होय; ते वातने, जीवोनां कर्म जे ते थोडीवारमां करी देखाडे छे. एटले जेनुं मनमां पण चिंतवन नथी, एवुं शुभाशुभ अचिंत्युं एकदम थइ आवे छे. तेनुं कारण पण कर्म छे. माटे कर्मने कांइ शरम नथी. ॥३॥ माटे तें कर्मने वश थइने अनेक दुःख सहन कर्यां छे. तेना आगल आ धर्मकृत्य करतां थएलुं अल्प दुःख श्या हिसाबमां छे?

एम उपदेश देइने धर्मने विषे दृढ करयो. एम समजी बीजा जीवोए पण धर्मने विषे दृढता राखवी. आ ठेकाणे मेघकुमारनुं दृष्टांत जाणवुं. ते दृष्टांत प्रसिद्ध छे माटे लख्युं नथी. ॥७ए॥

शिशिरे काले   शीतलानिलस्य लहरीणां सहस्राणि तैः   घनं यथा स्यात्तथा भिन्नो देहो यस्य सः

३ ४ ५

सिसिरंमि सीयलानिल । लहरिसहस्सेहि भिन्नघणदेहो ॥

तिर्यक्त्वे अरण्ये अनंतशः निधनं अनुप्राप्तः

१ २ ६ ७ ८

तिरियत्तणंमि ऽरणे । अणंतसो निहणम ऽणुपत्तो ॥८०॥

अर्थ—हे जीव! (तिरियत्तणंमि के०) तिर्यंचना भवमां (अरणे के०) अरण्य (अटवी) ने विषे (सिसिरंमि के०) शिशिर ऋतु (शियालो) आवे सते (सीयलानिल के०) शीतल (ताढो) वायु, तेनी (लहरिसहस्सेहि के०) हजारो लहेरोवडे (भिन्नघणदेहो के०) भेदायो छे. एटले पीडायो छे दृढ एवो पण देह ते जेनो, एवो थयो सतो, तुं (अणंतसो के०) अनंतीवार (निहणं के०) नाशने (अणुपत्तो के०) पाम्यो छे. ॥ ८० ॥

वै० भावार्थ–हे आत्मन्! तुं पूर्वे अनुभवेलां दुःखने, लगार विचारी जो के, तिर्यंचना भव- श०
मां तहारो देह, खूब मजबूत हतो, तोयपण पोष महा महिनानी अत्यंत टाढथी, (हिम पड-
ए२ वाथी) अनंतीवार मरण पाम्यो. एटले आ जीव अनेक प्रकारना रसायण जेवां के, त्रांबु
हरिताल विगेरे खाइने शरीरने मजबूत तथा पुष्ट करवुं धारे छे; तोयपण ते शरीर घोडा जेवुं,
अथवा पाडा जेवुं कदिपण थतुं नथी. तो पण ते शरीरने घोडानी तथा पाडानी उपमा अ-
पाय छे. तेवा घोडा विगेरे तिर्यंचोनां शरीर पण, अत्यंत टाढथी नाश पामे छे. ते नाश पा-
मवादिक दुःख तें अनंतीवार सहन कर्यां. तो आ भवमां धर्मसाधन निमित्ते अल्प एवो पण
शीत (टाढनो) परिषह तुं केम सहन नथी करतो? ॥ ८० ॥

ग्रीष्मातपसंतप्तः अरण्ये क्षुधितः पिपासितः बहुशः
३ २ ५ ६ ४
गिम्हायवसंतत्तो। ऽरणे छुहिओ पिवासिओ बहुसो॥

संप्राप्तः यिर्यक्भवे मरणदुःखं बहु यथातथा खिद्यमानः
१० १ ९ ७ ८
संपत्तो तिरियभवे। मरणदुहं बहु विसूरंतो॥८१॥ ए२

अर्थ—हे जीव! तुं (तिरियज्ञवे के०) तिर्यंचना ज्ञवने विषे (अरणे के०) अटवीमां (गिम्हायव के०) ग्रीष्मरुतुना तम्कावमे (संतत्तो के०) सारी पेठे तप्यो एवो, अने (बहुसो के०) घणी घणी (छुहित्ते के०) क्षुधा वेदनाने सहन करतो एवो, अने (पिवासित्ते के०) घणी घणी तृषा वेदनाने सहन करतो एवो, ने (बहु के०) घणो घणो (विसूरंतो के०) खेद पामतो सतो (मरणडुहं के०) मरणनां दुःखने (संपत्तो के०) पाम्यो हतो, ॥ ८१ ॥

ज्ञावार्थ—हे आत्मन्! जेम तें तिर्यंचना ज्ञवमां शीत परिषह सहन कर्यो. तेम उष्ण कालमां (ग्रीष्मरुतुमां) एटले वैशाख जेठ महिनाना आकरा तापमां तें उष्ण परिषह सहन कर्यो. तेमां वली अतिशे तृषा वेदनी तथा अतिशे क्षुधा वेदनी तेणे करीने, तुं अत्यंत खेद पामतो सतो अनंतीवार मरण पाम्यो. परंतु ते दुःखने विसरी जइने, आ ज्ञवमां थोमा तापने पण न सहन करतो, तुं पंखा प्रमुखे करीने वायुकायना जीवोनो घात करे छे. पण एम नथी विचारतो के, तिर्यंच ज्ञवने विषे तथा नरक ज्ञवने विषे में अनंतां तापनां दुःख सहन कर्यां छे. ते दुःखना आगल आ तापनुं दुःख, श्या हिसाबमां छे? एवो विचार तने लेशमात्र पण आवतो नथी! ॥ ८१ ॥

वर्षासु अरण्यमध्ये गिरिनिर्झरणोदकैः उह्यमानः
२ ३ ४ ५

वासासु ऽरणमज्झे । गिरिनिज्झरणोदगेहि बज्झंतो ॥

शीतानिलेन दग्धः सन् मृतोसि तिर्यक्त्वे बहुशः
६ ८ १ ७

सीयानिलडज्झविन्नं । मन्नंसि तिरियत्तणे बहुसो ॥ ८१ ॥

अर्थ—रे जीव ! तुं (तिरियत्तणे के०) तिर्यंचपणाने विषे (वासासु के०) वर्षारुतुमां ए-टले चोमासामां (अरणमज्झे के०) अटवीने विषे रह्यो सतो (गिरिनिज्झरणोदगेहि के०) पर्वतनां निर्झरण एज्ञ पाणीवमे (बज्झंतो के०) वहन थतो. एटले तणातो, अर्थात् चारे पासे पाणीमां अथमातो एवो, अने (सीयानिल के०) अतिशे शीतल एवा वायुवमे अर्थात् हिमवमे (डज्झविन्न के०) दाझेलो सतो (बहुसो के०) घणीवार (मन्नंसि के०) मरण पाम्यो छे.॥८१॥

जावार्थ—हे जीव ! तुं तिर्यंचना जवने विषे, चोमासानी रुतुमां वृक्ष प्रमुखने विषे रात्री दिवस निर्गमन करतां वरसातनी धाराउनां कष्ट सहन करी आव्यो छे. वली हिम पमवाथी बलीने मरण पण पाम्यो छे. ने नदीयोमां तणातो तणातो अनेक प्रकारनी वेदना पामीने

अथवाइ कुटाइने पराणे प्राण त्याग कर्यो छे. ए सघलां कष्टने तुं आज केम विसरी जाय छे? ॥ ८२ ॥

एवं	तिर्यक्भवेषु	क्लिश्यन् सन्	दुःखशतसहस्रैः
१	२	४	३

एवं तिरियभवेसु । कीसंतो दुक्खसयसहस्सेहिं ॥

उषितः	अनंतवारान्	जीवः	भीषणभवारण्ये
८	७	५	६

वसियो अणंतखुत्तो । जीवो भीसणभवारणे ॥ ८३ ॥

अर्थ–(एवं के०) ए प्रकारे. एटले पूर्वे कह्युं ते प्रकारे (तिरियभवेसु के०) तिर्यंचना भवोने विषे (दुक्खसयसहस्सेहिं के०) लाखो गमे दुःखे करीने (कीसंतो के०) क्लेश पामतो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (भीसणभवारणे के०) भयानक एवी संसाररूप अटवीने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (वसियो के०) निवास करी आव्यो छे. ॥ ८३ ॥

भावार्थ–हे आत्मन्! तुं तिर्यंचना भवोने विषे पण अनंतां दुःख भोगवी आव्यो छे. ८३॥

दुष्टाष्टकर्माण्येव प्रलयानिलस्तेन प्रेरितः भीषणे भवारण्ये

२ ३ ४

दुठ्ठकम्मपलया। निलपेरिउ भीसणंमि भवरण्णे ॥

हिंडमानः नरकेषु अपि अनंतशः हे जीव प्राप्तोसि दुःखं

५ ६ ७ ८ १ ९

हिंडंतो नरएसु वि। अणंतसो जीव पत्तोसि ॥ ८४ ॥

अर्थ-(जीव के०) हे जीव ! तुं (दुठ्ठकम्म के०) दुष्ट एवां जे आठ कर्म. एटले दुष्ट फलने आपनारां ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्म ते रूप (पलयानिल के०) प्रलय कालना वायु वडे (पेरिउ के०) प्रेरणा करयो एवो, अने (भीसणंमि के०) भयानक एवी (भवरण्णे के०) संसाररूप अटवीने विषे (हिंडंतो के०) चालतो सतो (नरएसु वि के०) नरकने विषे पण, पूर्वोक्त दुःख (अणंतसो के०) अनंतीवार (पत्तोसि के०) पाम्यो छे. ॥८४॥

भावार्थ-हे आत्मन् ! तें ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्मे करीने नरकादिक गतिने विषे, अनंतीवार दुःख भोगव्यामां खामी राखी नथी. तोपण वली पाछां तेनां तेज दुःख प्राप्त थाय, तेवा उपाय करे जाय छे. माटे हवे तेवां दुःखो भोगववां पडे नहि, तेवो उपाय करय. ॥८४॥ ८४

सप्तसु नरकमहीषु वज्रानलदाहस्य शीतस्य च वेदनास्तासु
२ ३ १

सत्तसु नरयमहीसु । वज्जानलदाहसीयवियणासु ॥

उषितः अनंतकृत्वः विलपन् करुणशब्दैः
७ ६ ५ ४

वसियो अणंतखुत्तो । विलवंतो करुणसद्देहिं ॥ ८५ ॥

अर्थ—हे जीव ! तुं (वज्जानलदाह के०) वज्राग्निनो छे दाह ते जेने विषे. एटले अतिशे तीक्ष्ण छे अग्नि ते जेने विषे, अने (सीयवियणासु के०) अतिशे शीतनी छे वेदना ते जेने विषे, एवी (सत्तसु के०) सात (नरयमहीसु के०) नरक पृथ्वीउने विषे (करुणसद्देहिं के०) करुण शब्दवडे (विलवंतो के०) विलाप करतो सतो (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (वसियो के०) वशो छे. ॥ ८५ ॥

भावार्थ—हे आत्मन् ! तुं साते नरक पृथ्वीयोमां निवास करी आव्यो छे. अने त्यां त्यां उष्ण वेदना तथा शीत वेदना, आ नीचे लख्या प्रमाणे अनंतीवार सहन करी आव्यो छे.

जेम ग्रीष्मऋतुना उन्हा समयमां आकाशनी मध्ये आवेलो, मेघरहित, घणा आकरा किरणवालो सूर्य, देदीप्यमान सते, जेना शरीरने विषे पित्तनो प्रकोप थयो छे, तेवा पुरुषने, च्यारे बाजु खेरना अंगारानो अग्नि सलगावीने तेनी वच्चे राखीए, ने तेने जेवी तृष्णावेदना थाय, ते करतां पण अनंतगुणी तृष्णवेदना, नरकने विषे नारकीना जीवो भोगवे छे. ते नारकीना जीवोने त्यांथी उपाडीने जो कदापि अहिंना धगधगता खेरना अंगारामां सुवाडीए, तो जेम शीतल चंदननो लेप कर्यो होय, ने तेथी जेम अत्यंत सुखथी निद्रा आवे, तेवी रीतनी निद्रा ते नारकीना जीवने आवे छे. एवीज रीते पोष महिनानी रात्रीने विषे मेघरहित आकाश थए सते, हृदयादिकमां कंपाराना रोगवाला पुरुषने आवरण रहित, हिमाचलनी पृथ्वीने विषे राख्यो होय, अने वली त्यां अत्यंत वायराना झपाटा चालता होय, ते वखत ते जीवने जेवी शीतवेदना थाय, तेथी पण अनंतगुणी शीतवेदना नरकने विषे नारकीना जीवो भोगवे छे. ते नारकीना जीवोने पूर्वे कहेला, हिमाचल पृथ्वीना स्थानमां राख्यो होय, तो जेम वायरा विनाना स्थानमां शियालाने विषे निद्रा आवे, तेम ते नारकीना जीवोने निद्रा आवी जाय छे. माटे एवां दुःख तुं अनंतीवार सहन करी आव्यो छे.

माटे तेथी त्रास पामीने फरीथी त्यां न जवुं पके, एवा धर्मकृत्यमां सावधान था ! ॥८५॥

पितृमातृस्वजनैरहितः   दुरंतव्याधिभिः   पीडितः   बहुशः
३   ४   ६   ५

पियमायसयणरहिनं । डुरंतवाहिहिं पीडिनं बहुसो ॥

मनुजभवे   निःसारे   विलापितः   किं न तं स्मरसि
२   १   ७   ९ १० ८   ११

मणुअनवे निस्सारे । विलाविनं किं न तं सरसि ॥८६॥

अर्थ—रे जीव ! (निस्सारे के०) असार एवा (मणुअनवे के०) मनुष्यनवने विषे (पियमाय के०) पिता माता. अने (सयण के०) स्वजन. तेणे करीने (रहिन के०) रहित एवो, अने (डुरंतवाहिहिं के०) डुःखे करीने छे अंत ते जेनो, एवा व्याधिये करीने (बहुसो के०) घणीवार (पीमिन के०) पीमा पाम्यो एवो. एज कारण माटे (विलाविन के०) विलाप करतो एवो, तुं जे ते (तं के०) ते मनुष्यनवने (किं न सरसि के०) केम नथी संनारतो ? ॥८६॥

नावार्थ—हे जीव ! तुं मनुष्य नवमां पण माता पिता स्वजनादिक प्रिय वस्तुनो वियोग

३० थवाथी तथा अनेक प्रकारना शरीरना व्याधिथी विलाप करी करीने मरण पाम्यो हतो, ते २१०
वातने तुं केम विसरी जाय छे? मनुष्यजव आश्रीने अहं ममत्व तथा मोहपणा सहित निर्जा-
९६ ग्यपणा विषे एक सोमिल ब्राह्मणनी कथा टीकामां लखी छे. ते नीचे प्रमाणे जाणवी.

कथा. ७

कौशांबी नगरीमां सोमिल नामे ब्राह्मण जन्मथी दरिद्री एवो रहेतो हतो. ने तेने स्त्री, पुत्र, पुत्री, इत्यादिक घणुं कुटुंब हतुं. ते कुटुंबनी प्रेरणाथी एक दिवस धन कमाववाने अर्थे देशांतर गयो. त्यां तेणे व्यापारादिके रहित एवो, पण दानजोगे सहित, एटले महोटा दाने-श्वरी जेवो, एक योगी पुरुष दीठो. ते योगिये द्रव्यनी चिंताथी आकुल व्याकुल थएला ब्राह्मणने पूछ्युं के, तहारे शी चिंता छे? त्यारे तेणे कह्युं के, दारिद्र्य एज महारे चिंता छे. त्यारे योगी बोल्यो के, जो तुं महारुं कह्युं करे, तो हुं तने महोटो धनाढ्य करुं. त्यारे ते वात ते ब्राह्मणे कबूल करी. पछी ते बे जण पर्वतनी तहलाटीमां (गुप्त स्थानकमां) गया त्यां योगी बोल्यो के, आ सुवर्णसिद्धि थवानो रस छे. एटले योगीए पूर्वे ताढ तडको भूख तृषा- ९६
इत्यादिकनुं जोजन करीने
रुनिाणि हीं अने ... सुधी सूकां एवां कंदस्वजनादिकने सुखी करवाने तथा धन ९७

लेइने घणे काले घणा प्रयासथी ते रस तुंबडीमां भरी राख्यो हतो. ते पेला दरिद्री ब्राह्मणने देखाड्यो. ने कह्युं के, आ सहस्रवेधी रस छे. एटले त्रांबाना हजार पत्रां अग्निमां तपावीने उपरा उपरी खडकीने मूक्यां होय, तेमां आ रसनुं एक टीपुं मूक्युं होय तो, ते सर्व पत्रामां रस वेंधइ जाय. एटले पहोंची जाय. अर्थात् तेज वखत ते सर्व पत्रां सुवर्णमय थइ जाय. एवी रीते योगिए वारंवार कह्युं. त्यारे ते निर्भागी ब्राह्मणने उलटो क्रोध चड्यो, ने तेथी बे हाथे झालीने पेलुं रसनुं तुंबडुं, साद्रवृक्षना पांदडामां ढोली दीधुं. त्यारे ते योगिये ते ब्राह्मणने घणोज अयोग्य जाणीने तेनो त्याग कर्यो. अने ते ब्राह्मण पण पृथ्वीमां भ्रमण करतो करतो एटले पैसा पैसा एम पोकार करतो करतो मरण पाम्यो, पण ते मल्या नहीं.

आ कथानुं तात्पर्य ए छे के, जेम निर्भाग्य जीवने घणुं धन पामवानो अवसर आवे तोयपण तेने ते धन लेवुं सूझे नहीं. तेम आ जीवने पण मनुष्य भवमां जिनधर्मरूप धन ग्रहण करवानो अवसर आव्यो छे, तोयपण बहुलकर्मिपणाथी जिनधर्मरूप सुवर्णसिद्धिनो रस लेवानुं मन नथी थतुं, ए बहु आश्चर्यकारक छे ! ! ॥ ८६॥

पवनः इव गगनमार्गे अलक्षित.सन् भ्रमति भववने जीवः
७ ८ ६ ए १० ९ १

पवणु व्व गयणमग्गे । अलक्खिओ भमइ भववणे जीवो ॥

श्रीकैलाश्वरास्थाने स्थाने समुज्झ्य धनस्वजनसंघातान्
२ ए ४

ठाणठाणंमि समु । ज्झिऊण धणसयणसंघाए ॥ ८७ ॥

अर्थ–हे आत्मन्! (जीवो के०) आ जीव जे ते (भववणे के०) संसाररूप अटवीने विषे (ठाणठाणंमि के०) स्थान स्थानने विषे (धणसयणसंघाए के०) धन तथा स्वजन तेना समूहने (समुज्झिऊण के०) त्याग करीने (गयणमग्गे के०) आकाश मार्गने विषे (पवणु व्व के०) पवननी पेठे (अलक्खिओ के०) अदृशरूपे थयो सतो (भमइ के०) भमे छे. ॥ ८७ ॥

भावार्थ–जेम आकाश मार्गमां वायु फरे छे,तेम आ जीव पण भवाटवीमां अदृश्यपणाथी एटले आ पूर्वे महारो कोण सगो हतो ? तेवा अजाणपणाथी अनेक स्थानने विषे भ्रमण करे छे. तेमां अनेक भवने विषे मलेलां धन तथा स्वजन इत्यादिकनो त्याग करीने एटले तेम ... महारी ... ? एवी चिंता मूकीने वर्त्तमानकालनां ... सुखी करवाने तथा धन